

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ)

**ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

**ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ**

**Πτυχιακή εργασία
του σπουδαστή Αθανασίου Χασάπη**

Καλαμάτα, Σεπτέμβριος 2007

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (ΤΕΙ)
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

**ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ
ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ**

**Πτυχιακή εργασία
του σπουδαστή Αθανασίου Χασάπη**

**Επιβλέποντες Καθηγητές: α. Λιναρδόπουλος Χ.
β. Σταθοπούλου Π.**

Καλαμάτα, Σεπτέμβριος 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
-----------------------	---

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
-----------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. ΓΕΝΙΚΑ	
1.1.1. Ιστορική ανασκόπηση.....	3
1.1.2. Χρήσεις και μέθοδοι παρασκευής.....	14
1.2. Προσδοκίες από τα Αρωματικά και Φαρμακευτικά φυτά (ΑΦΦ)...	17
1.2.1.Αρωματικά Φυτά Μεγάλων Προσδοκιών.	17
1.3. Επενδυτικές Δυνατότητες στον τομέα ΑΦΦ στην Ελλάδα.....	19
1.3.1. Διάθεση Κεφαλαίων.....	19
1.3.2. Δραστηριοποίηση Μεμονωμένων Παραγωγών.....	20
1.3.3. Το Παράδειγμα της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.....	22
1.3.4. Τα Προγράμματα.....	26
1.4. Ανάπτυξη του Τομέα των ΑΦΦ στην Ελλάδα.....	27
1.4.1. Προώθηση της Καλλιέργειας των ΑΦΦ.....	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ	31
2.1.1. Πολλαπλασιασμός.....	31
2.1.2. Φύτευση.....	32

2.1.3. Ζιζανιοκτονία.....	32
2.1.4. Άρδευση.....	32
2.1.5 Συλλογή.....	33
2.1.6. Ξήρανση.....	33
2.1.7. Διατήρηση-Συσκευασία.....	33
2.1.8. Προστασία Χλωρίδας.....	34
2.2. Αιθέρια Έλαια.....	35
2.3. Προοπτικές και Δυνατότητες της Βιολογικής Γεωργίας.....	36
2.3.1. Πληροφορίες για τη συμμετοχή στη Βιολογική Γεωργία.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1. ΕΙΔΗ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ

3.1.1. Στοιχεία για τα ΑΦΦ.....	46
3.1.2. Αγιόκλημα.....	47
3.1.3. Άνηθος.....	48
3.1.4. Ανθεμίδα.....	49
3.1.5. Απήγανος.....	50
3.1.6. Ασπροκέφαλο.....	51
3.1.7. Ασπρόχορτο.....	52
3.1.8. Αχίλεια.....	53
3.1.9. Βαλεριάνα.....	54

3.1.10. Βαλλωτή η κρατηροειδής.....	55
3.1.11. Βαλλωτή η μαύρη.....	56
3.1.12. Βασιλικός.....	57
3.1.13 Βατομουριά.....	58
3.1.14. Βίνκα.....	59
3.1.15. Γαΐδουράγκαθο.....	60
3.1.16. Γαλατσίδα.....	61
3.1.17. Γεράνι.....	62
3.1.18. Δακτυλίτιδα.....	63
3.1.19. Δατούρα.....	64
3.1.20. Δάφνη.....	65
3.1.21. Δεντρολίβανο.....	66
3.1.22. Δεντρομολόχα.....	67
3.1.23. Δρακόντια.....	68
3.1.24. Δυόσμος.....	69
3.1.25. Θυμάρι.....	70
3.1.26. Ινούλα.....	71
3.1.27. Καλαμίνθα.....	72
3.1.28. Καρότο.....	73
3.1.29. Κέντρανθος.....	74

3.1.30. Κισσός.....	75
3.1.31. Κιστός ο κρητικός.....	76
3.1.32. Κνίκος.....	77
3.1.33. Κρεμμύδι.....	78
3.1.34. Κρόκος.....	79
3.1.35. Λεβάντα η γνήσια.....	80
3.1.36. Λεβάντα η στοιχιάς.....	81
3.1.37. Λεβαντίνη.....	82
3.1.38. Λυγαριά.....	83
3.1.39. Μαϊντανός.....	84
3.1.40. Μαντζουράνα.....	85
3.1.41. Μαρούβιο.....	86
3.1.42. Μελισσόχορτο.....	87
3.1.43. Μέντα η μακρόφυλλη.....	88
3.1.44. Μέντα η πουλόγιος.....	89
3.1.45. Μέντα η στρογγυλόφυλλη.....	90
3.1.46. Μικρομέρεια.....	91
3.1.47. Μολόχα.....	92
3.1.48. Οινοθήρα.....	93
3.1.49. Ονωνίδα.....	94

3.1.50. Παριετάρια.....	95
3.1.51. Πεντάνευρο το κορωνόποδο.....	96
3.1.52. Πεντάνευρο το μεγάλο.....	97
3.1.53. Πικροδάφνη.....	98
3.1.54. Ραδίκι.....	99
3.1.55. Ρίγανη.....	100
3.1.56. Σάλβια η φαρμακευτική.....	101
3.1.57. Σαπωνάρια η φαρμακευτική.....	102
3.1.58. Σέλινο.....	103
3.1.59. Σινάπι.....	104
3.1.60. Σκόρδο.....	105
3.1.61. Σπαθόχορτο.....	106
3.1.62. Στάχυς.....	107
3.1.63. Τίλιο.....	108
3.1.64. Τριανταφυλλιά η δαμασκήνη.....	109
3.1.65. Τριφύλλι.....	110
3.1.66. Τσάι.....	111
3.1.67. Τσουκνίδα.....	112
3.1.68. Υοσκύαμος.....	113
3.1.69. Φασκόμηλο.....	114

3.1.70. Φλώμος.....	115
3.1.71. Χαμομήλι.....	116
3.2. Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά Συσκευασμένα.....	117
3.3. Ενδεικτικός Τιμοκατάλογος Συσκευασμένων ΑΦΦ.....	119
4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ...	120
4.1.1. Προτεινόμενες Υποστηρικτικές Δράσεις.....	121
4.1.2. Ενέργειες για την Προώθηση της Καλλιέργειας των ΑΦΦ.....	122
5.1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	124
6.1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	125
7.1. ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ	126

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αρωματικό και φαρμακευτικό φυτό (ΑΦΦ) λέγεται κάθε φυτό που περιέχει ένα ή και περισσότερα δραστικά στοιχεία, τα οποία έχουν την ικανότητα να προλάβουν, να ανακουφίσουν, να θεραπεύσουν ασθένειες και να χρησιμοποιηθούν στη μαγειρική, την αρωματοποιία και την παρασκευή καλλυντικών, κ.λ.π.

Η φύση αποτελεί λοιπόν το μεγαλύτερο φαρμακείο. Η χλωρίδα κρύβει τα μυστικά της πιο λαμπρής ομορφιάς και υγείας προτείνοντας για κάθε πρόβλημα την άριστη δυνατή λύση. Στην ελληνική φύση ευδοκιμούν πλήθος βοτάνων που με την υπέροχη γεύση τους, το άρωμά τους και τις ευεργετικές ιδιότητες τους, μας χαρίζουν ωφέλεια και μας φτιάχνουν τη διάθεση. Τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά (ΑΦΦ), από αρχαιοτάτων ετών, κατέχουν μια ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στους ανθρώπους όλου του κόσμου, με οικονομικό και όχι μόνο ενδιαφέρον από την καλλιέργειά τους.

Για να αναπτυχθεί σωστά η καλλιέργεια των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών και να προστατευθεί η χλωρίδα τους, πρέπει αυτοί που ασχολούνται ή πρόκειται να ασχοληθούν με αυτά, να μπορούν να τα αναγνωρίζουν, να έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις για την καλλιέργειά τους και τη χρησιμότητά τους, ώστε να υπάρξει ανάλογη ωφέλεια από την εκμετάλλευσή τους. Αυτοί είναι και **οι λόγοι** που με ώθησαν να ασχοληθώ με τη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας.

Με την εργασία μου αυτή θα προσπαθήσω να δώσω τις απαιτούμενες **πληροφορίες και γνώσεις**, σχετικά με το αντικείμενο του θέματος, σε όσους επιθυμούν να τα γνωρίσουν από θεωρητικής και πρακτικής πλευράς.

Ειδικότερα σε συντομία η εργασία μου αναφέρεται αρχικά σε ορισμένα γενικά θέματα, όπως στην ιστορική ανασκόπηση, τις προσδοκίες, και τις επενδυτικές δυνατότητες για την ανάπτυξη του τομέα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα. Στη συνέχεια στο δεύτερο κεφάλαιο δίνονται πληροφορίες σχετικές με τις καλλιεργητικές φροντίδες, του πολλαπλασιασμού, της φύτευσης, της άρδευσης, της συλλογής, της

ξήρανσης, της διατήρησης και συσκευασίας, την προστασία της χλωρίδας, τα αιθέρια έλαια και τις προοπτικές και δυνατότητες εφαρμογής της βιολογικής γεωργίας στα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στα κυριότερα είδη αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών με πληροφορίες για το κάθε ένα σχετικά με το όνομά τους, στην οικογένεια που ανήκουν, τη μορφολογία τους, την καλλιέργειά τους, τις ιδιότητες και τη χρησιμότητά τους.

Στο τελευταίο μέρος αναφέρομαι σε ορισμένα συμπεράσματα και προτεινόμενες υποστηρικτικές δράσεις για την καλλιέργεια και την προώθηση των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα, στη βιβλιογραφία που ανέτρεξα για τη συλλογή όλων των πληροφοριών και στοιχείων, καθώς και σε μία περίληψη της εργασίας μου.

Θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές μου, τον Καθηγητή μου Κύριο Λιναρδόπουλο Χ. και την Καθηγήτριά μου Κυρία Σταθοπούλου Π, οι οποίοι με την επιστημονική τους εμπειρία και γνώσεις και με την ανθρώπινη στήριξή τους υπήρξαν αρωγοί στην προσπάθειά μου αυτή.

Χασάπης Αθανάσιος

Σπουδαστής Φυτικής Παραγωγής

ΣΤΕΓ ΤΕΙ Καλαμάτας

Σεπτέμβριος 2007

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα λόγω των ευνοϊκών εδαφικών και κλιματολογικών συνθηκών, έχει μία από τις πλουσιότερες χλωρίδες του κόσμου, ειδικά σε ότι αφορά στα Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά. Ειδικότερα στην ορεινή και ημιορεινή ζώνη όπου οι αγροί δεν μπορούν να αποδώσουν για άλλες καλλιέργειες, η καλλιέργεια αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών θα αποτελούσε την ιδανική λύση για να αυξήσουν τα εισοδήματά τους οι παραγωγοί και κατ' επέκταση των κινήτρων αποκέντρωσης για παραμονή του κόσμου στις αγροτικές περιοχές .

Οι ιδιότητες των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών έχουν εκτιμηθεί πολλαπλά από τους επιστήμονες και το λαό ανά τον κόσμο, γι' αυτό σε πολλές χώρες μερικά από αυτά αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης.

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της σπουδαιότητας της σημασίας του θέματος, υπάρχει παγκόσμια ένα ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά και τις πολλαπλές χρήσεις τους. Επίσης παρατηρείται μια αυξημένη ζήτηση σε φυσικά προϊόντα που είναι συνυφασμένα με το σύνθημα «επιστροφή στη φύση».

Όλο και περισσότεροι μαθαίνουν να τα χρησιμοποιούν στη μαγειρική, ως αφεψήματα ή την «αρωματοθεραπεία» για τη βελτίωση της υγείας και της ομορφιάς. Σήμερα οι συνθήκες είναι πολύ ευνοϊκές και από τα μηνύματα που έρχονται από κάθε γωνιά της γης και κυρίως από τους επιστήμονες-ερευνητές της υγείας, της διατροφής, της ποιότητας ζωής, όλοι μιλούν την ίδια γλώσσα, συνιστούν αλλαγή πορείας, μακριά από φυτοφάρμακα, συντηρητικά, συνθετικά, γλυκαντικά, χρωστικές και ορμονούχες τροφές.

Αυτό έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τους πολίτες ώστε να αναζητούν οικολογικά παραγόμενα τρόφιμα, να χρησιμοποιούν τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά και να εμπιστεύονται τις θεραπείες τις εναλλακτικής

ιατρικής, με αποτέλεσμα να δημιουργείται έτσι μια νέα αγορά, όπου τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά αποκτούν μεγάλο οικονομικό ενδιαφέρον.

Στην Ελλάδα ο γεωργικός αυτός κλάδος δεν έχει ακόμα αναπτυχθεί, όσο θα έπρεπε και αντιμετωπίζει **προβλήματα**, αν και κατά καιρούς έγιναν προσπάθειες από το Υπουργείο Γεωργίας και από ιδιώτες. Ορισμένοι ερασιτέχνες συλλογείς συγκεντρώνουν κάθε χρόνο διάφορες ποσότητες από ορισμένα φυτά που τα διοχετεύουν στο εμπόριο. Η συλλογή των φυτών αυτών, πολλές φορές λόγω της άγνοιας που έχουν οι συλλέκτες, γίνεται με ληστρικό τρόπο με αποτέλεσμα τη μείωση του πληθυσμού τους και ακόμα την εξαφάνιση ορισμένων από αυτά.

Έτσι σήμερα η χώρα μας, ενώ θα έπρεπε να είναι η «μητρόπολη» των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, βρίσκεται σχεδόν στην αρχή της προσπάθειας αυτής, αλλά πρόσφατα κατά το μήνα Μάιο του 2006 έγιναν δύο συσκέψεις από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης για τη στήριξη του κλάδου των ΑΦΦ με τη χάραξη μιας νέας ελπιδοφόρας στρατηγικής πολιτικής.

Οι μέχρι σήμερα εξαγωγές περιορίζονται κυρίως στον κρόκο που είναι ένα παραδοσιακό προϊόν του νομού Κοζάνης. Απεναντίας δαπανάται πολύτιμο συνάλλαγμα για εισαγωγές αποξηραμένων αρωματικών φυτών, όπως ρίγανη, χαμομήλι, φασκόμηλο κ.λ.π., καθώς και αιθέριων ελαίων. Επισημαίνεται ότι όλα αυτά τα προϊόντα είναι κατώτερης ποιότητας σε σύγκριση με αυτά που αυτοφύονται ή μπορεί να καλλιεργηθούν σε πολλές περιοχές της χώρας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1 ΓΕΝΙΚΑ

1.1.1. Ιστορική ανασκόπηση: Τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά κατέχουν ιδιαίζουσα θέση ανάμεσα στους ανθρώπους όλων των λαών κι όλων των εποχών. Από αρχαιότατων χρόνων τα φυτά και ιδίως τα άνθη αντιπροσωπεύουν την καλλιτεχνική εκδήλωση του Δημιουργού στον κόσμο. Έτσι, οι αρχαίοι Έλληνες θεοποίησαν τη μητέρα γη Δήμητρα και καθιέρωσαν, χάριν της γονιμότητας της φύσης και των ανθέων, μεγάλες γιορτές, τα γνωστά ανθεστήρια, τα οποία γίνονται κάθε χρόνο και στην πόλη της Καλαμάτας. Η θρησκεία μας εξάλλου είναι στενά συνδεδεμένη με τα φυτά και ιδίως τα άνθη. Ο Ιησούς Χριστός χαρακτήρισε τα κρίνα του αγρού ως τη μεγαλοπρεπέστερη στολή της φύσης.

Οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν όλα σχεδόν τα γνωστά αρωματικά φυτά για αρτύματα (μπαχαρικά) που ήταν αναπόσπαστο τμήμα της ζωής τόσο των πλούσιων, όσο κοιτών απλών ανθρώπων. Αρωματικά φυτά χρησιμοποιούσαν επίσης για το αρωμάτισμα των κρασιών, τα δε ακριβά αρώματα ήταν πολύ επιθυμητά δώρα.

Εξάλλου οι θεραπευτικές ιδιότητες πολλών από τα φυτά αυτά ήταν γνωστές στην αρχαιότητα. Ο πατέρας της Ιατρικής Ιπποκράτης (460-370 π.Χ.) πίστευε ότι ο γλυκάνισος σταματούσε το πτάρνισμα, ο κορίανδρος προλάβαινε τις στομαχικές διαταραχές και βοηθούσε στον ύπνο, το θυμάρι ήταν αποχρεμπτικό, η μαντζουράνα και το θρούμπι περιόριζαν τη έκκριση της χολής και η μέντα σταματούσε τον εμετό. Με τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά ασχολήθηκαν επίσης ο Θεόφραστος (372-287 π.Χ.) και αργότερα ο Διοσκουρίδης ο Αναζαρβέας (1ος μ.Χ. αιώνας) που περιέγραψε τις θεραπευτικές ιδιότητες 600 περίπου φυτών.

Εκτός από τους Έλληνες και άλλοι λαοί ασχολήθηκαν στην αρχαιότητα με τα αρωματικά φυτά. Στην Ασία δημιουργήθηκε από τους Κινέζους, πριν από

6000-7000 χρόνια, ένα μεγάλο εμπόριο αρτυμάτων που στη συνέχεια οι Άραβες το μετέφεραν στην Ευρώπη.

Οι Σουμέριοι που ήταν ένας από τους αρχαιότερους λαούς του κόσμου, καθώς και οι Ασσύριοι που κατοικούσαν στην ίδια περιοχή (Μεσοποταμία), γνώριζαν τις θεραπευτικές ιδιότητες 200 περίπου φυτών μεταξύ των οποίων ήταν ο κοριάνδρος, ο άνηθος, ο μάραθος, ο κρόκος, η ρίγανη, η ελετάρια, το θυμάρι και το κύμινο, που τα χρησιμοποιούσαν οι γιατροί και οι μάγοι της εποχής εκείνης. Στην Αρχαία Βαβυλώνα, εκτός από τους κρεμαστούς κήπους στους οποίους καλλιεργούσαν πολλά διακοσμητικά φυτά, υπήρχαν κι άλλοι μεγάλοι κήποι με αρωματικά φυτά για παραγωγή αρτυμάτων που τα έσοδα τους αποτελούσαν ένα σημαντικό μέρος της όλης οικονομίας της.

Επίσης οι κάτοικοι της αρχαίας Αιγύπτου, που ήταν ένα σημαντικό κέντρο Αρωματικών φυτών, χρησιμοποιούσαν για τη μουμιοποίηση των νεκρών, μερικά από αυτά όπως το γλυκάνισο, το κύμινο, την κανέλλα και πιθανόν τη ματζουράνα, ενώ αρωματικά φυτά χρησιμοποιούσαν στις θρησκευτικές τελετές, στα τρόφιμα, στην παρασκευή αρωμάτων και αρωματικών αλοιφών, καθώς και για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων. Η χρήση των αρωμάτων κατά την εποχή εκείνη αποδεικνύεται κι απ' το γεγονός ότι στις πυραμίδες της Αιγύπτου βρέθηκαν ξηρά (αφυγρανθέντα) αρώματα.

Η χρησιμοποίηση των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών συνεχίστηκε από τότε για να φθάσουμε στην εποχή μας, όπου η επιστήμη βρήκε και προσπαθεί να βρει κι άλλα φυτά για τη χρησιμοποίησή τους, τόσο στις βιομηχανίες καλλυντικών και τροφίμων, όσο και στην παρασκευή φαρμάκων.

1.1.2. Χρήσεις και μέθοδοι παρασκευής

Τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους, οι οποίοι θα μας επιτρέψουν να επωφεληθούμε από τις θεραπευτικές τους ιδιότητες και να ανακουφιστούμε από τα νοσηρά συμπτώματα που μας ταλαιπωρούν. Πρέπει να έχουμε υπόψη πως τα περισσότερα βότανα που περιέχουν τοξικές ουσίες, όταν αποξηρανθούν, χάνουν αυτή την τοξικότητα και γίνονται πιο ασφαλή για χρήση. Γι' αυτό το λόγο, καλό είναι να αποφεύγουμε την κατανάλωση και παρασκευή

με διάφορους τρόπους ωμών ή χλωρών βοτάνων, ειδικά όταν δεν τα έχουμε ξαναχρησιμοποιήσει ή δεν τα γνωρίζουμε αρκετά καλά. Οι πιο συχνοί και συνηθισμένοι τρόποι χρήσης των βοτάνων είναι το αφέψημα και έγχυμα.

Αφέψημα

Το αφέψημα το παρασκευάζουμε κυρίως από τα πιο σκληρά και ανθεκτικά τμήματα των φυτών αποξηραμένα και κομματιασμένα ή νωπά, όπως οι φλοιοί, οι ξυλώδεις βλαστοί κ.λ.π.

Βράζουμε σε ένα σκεύος ποσότητα νερού μαζί με λίγο βότανο για δέκα ή δεκαπέντε λεπτά, για να απελευθερωθούν όλα τα δραστικά στοιχεία του. Συνήθως σε αυτές τις περιπτώσεις το αφήνουμε να σιγοβράζει μέχρι να λιγοστέψει το νερό και να μείνει λίγη ποσότητα η οποία περιέχει συμπυκνωμένα τα πολύτιμα στοιχεία του φυτού. Αφήνουμε να κρυώσει για λίγο σκεπασμένο και σουρώνουμε το αφέψημα σε ένα καθαρό δοχείο. Είναι καλύτερα να πίνουμε το αφέψημα με άδειο στομάχι ή σε απόσταση από τα γεύματα, για να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα. Το αφέψημα μέχρι να το καταναλώνουμε, το φυλάμε σε γυάλινο δοχείο, τσαγιέρα ή πήλινο σκεύος, όχι όμως σε νάιλον ή μεταλλικό δοχείο, ειδικά αν είναι καυτό.

Έγχυμα

Το έγχυμα χρησιμοποιείται σε βότανα τα οποία περιέχουν πτητικά έλαια και δε θέλουμε να διασκορπιστούν οι πολύτιμες ουσίες τους με τους ατμούς του νερού που βράζει αλλά και για τα πιο ευαίσθητα τμήματα των βοτάνων, όπως είναι τα άνθη, τα φύλλα και οι σπόροι. Βράζουμε νερό σκέτο, το αφήνουμε λίγο να σταματήσει να κοχλάζει, προσθέτουμε την απαιτούμενη ποσότητα φρέσκου ή αποξηραμένου βοτάνου, το αφήνουμε για δέκα ή δεκαπέντε λεπτά περίπου σκεπασμένο και το σουρώνουμε. Στο αφέψημα και στο έγχυμα, αν κάποιο βότανο περιέχει πικρές ουσίες, μπορούμε να το γλυκάνουμε με λίγο μέλι. Δεν πρέπει να βράζουμε πάνω από τρία βότανα μαζί, γιατί διαφορετικά μπορεί να προκληθούν παρενέργειες. Δεν χρησιμοποιούμε το αφέψημα ή το έγχυμα πάνω από δέκα ώρες το πολύ σε θερμοκρασία δωματίου και 24 ώρες στο ψυγείο.

Βάμμα

Το βάμμα είναι το υγρό που προκύπτει, εάν φυλάξουμε το τμήμα του θεραπευτικού βοτάνου που μας ενδιαφέρει, σε διάλυμα νερού και οινόπνευματος τουλάχιστον 30 βαθμών για να μπορέσει να συντηρήσει τις ουσίες του βοτάνου, σε αναλογία 1/3 σε κλειστό δοχείο. Για πιο δυνατό διάλυμα, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε καθαρό οινόπνευμα 70 βαθμών χωρίς νερό ή αντί για οινόπνευμα, κρασί ή αλκοολούχο ποτό. Αφήνουμε το δοχείο κλειστό μακριά από το φως, τον αέρα και τις υψηλές θερμοκρασίες για δεκαπέντε περίπου ημέρες, ενώ ανακινούμε κάθε τόσο και μετά σουρώνουμε με τη βοήθεια διηθητικού χαρτιού για να μην περάσουν κομματάκια του φυτού μέσα στο υγρό. Από το βάμμα χρησιμοποιούμε σταγόνες του υλικού μέσα σε νερό, για εντριβές, επιθέματα, μπάνια αλλά και για εσωτερική χρήση πάντα με προσοχή, ιδιαίτερα σε αυτά που φτιάχνονται από πικρά και ισχυρά ή δηλητηριώδη βότανα.

Κατάπλασμα

Κατάπλασμα ονομάζουμε την εναπόθεση του βοτάνου κατευθείαν στην πάσχουσα περιοχή. Συνήθως βράζουμε, λιώνουμε ή κονιορτοποιούμε το βότανο και το τοποθετούμε πάνω στο σημείο που θέλουμε, σκέτο ή αναμειγμένο με έγχυμα ή αφέψημα του ίδιου ή και άλλων βοτάνων. Αν το βότανο είναι ήπιο, το τοποθετούμε κατευθείαν πάνω στο δέρμα. Αν όμως είναι ισχυρό, τότε το τυλίγουμε σε ένα καθαρό ύφασμα ή γάζα και έτσι το αφήνουμε στο δέρμα για λίγα λεπτά. Συνήθως τα καταπλάσματα μπορεί να είναι λίγο χλιαρά ή τελείως κρύα.

Εκχύλισμα

Μουλιάζουμε τα φαρμακευτικά φυτά μέσα σε νερό ή οινόπνευμα και κατόπιν γίνεται συμπύκνωση με εξάτμιση. Με αυτόν τον τρόπο φτιάχνουμε τελικά ρευστά, πυκνόρρευστα ή στερεά εκχυλίσματα. Τα υγρά εκχυλίσματα που υπάρχουν στο εμπόριο είναι συμπυκνωμένα.

Επίθεμα-κομπρέσα

Το επίθεμα γίνεται με ένα καθαρό βαμβακερό πανί, βαμβάκι ή γάζα, τα οποία εμβαπτίζονται μέσα σε αραιωμένο βάμμα, έγχυμα ή αφέψημα του βοτάνου

που χρησιμοποιούμε. Το υγρό στο οποίο εμβαπτίζεται το επίθεμα, μπορεί να είναι ζεστό, αλλά δεν πρέπει να το τοποθετήσουμε καυτό στο δέρμα.

Λοσιόν

Με μείγματα από εγχύματα, αφεψήματα ή αραιωμένα βάμματα διαφόρων βοτάνων, μπορούμε να κάνουμε λοσιόν για εντριβές και επαλείψεις σε ερεθισμένο δέρμα, πληγές, κακώσεις, μώλωπες κ.λπ.

Αλοιφή

Οι αλοιφές από βότανα γίνονται, αφού πρώτα πάρουμε σκόνη ή πολτοποιημένο βότανο και το ανακατέψουμε με κερί, βαζελίνη ή λίπος, λάδι ή λανολίνη.

Εισπνοές

Οι εισπνοές γίνονται αφού βράσουμε αφέψημα ή ρίξουμε λίγες σταγόνες αιθέριου ελαίου ή βάμματος σε βραστό νερό που αχνίζει και εισπνεύσουμε τους υδρατμούς.

Σκεπάζουμε το κεφάλι με ένα καθαρό βαμβακερό ύφασμα, στεκόμαστε πάνω από το σκεύος με το βότανο και εισπνέουμε. Αυτό ωφελεί στην αποσυμφόρηση του αναπνευστικού, σε περίπτωση κρυολογήματος με καταρροή, βήχα ή βρογχίτιδας με φλέγματα ή άσθματος.

1.2. Προσδοκίες από τα Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά

1.2.1. Αρωματικά φυτά μεγάλων προσδοκιών

Έτοιμος εμφανίζεται ο ελληνικός τομέας της μεταποίησης να αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες που θα ανοίξουν διάπλατα την πόρτα της αγοράς των αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών, αν λάβει το τελικό ΟΚ από την πολιτική ηγεσία και τις αρμόδιες αρχές των Υπουργείων Αγροτικής Ανάπτυξης και Οικονομικών. Μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν προτείνει στο Υπουργείο τη δημιουργία μίας μεγάλης μεταποιητικής μονάδας, που θα

λειτουργήσει ως ομπρέλα κάλυψης για την πρωτογενή παραγωγή, προσφέροντας ευκαιρίες ανάπτυξης του κλάδου από τον Έβρο ως τον Κρήτη.

Σύμφωνα με επιβεβαιωμένες πληροφορίες του **Agro-News** στις 26 Μαΐου 2005 ο μέχρι τότε υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης κ. Σ. Τσιτουρίδης είχε συνάντηση με εκπροσώπους του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (ΣΒΒΕ), όπου κατατέθηκε η πρόταση για τη δημιουργία Εθνικού Φορέα του κλάδου Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών, με τη συμμετοχή μεγάλων ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων. Στη συνάντηση αυτή οι Έλληνες μεταποιητές υιοθετούν και δηλώνουν έτοιμοι να στηρίξουν τις προτάσεις ομάδας επιστημόνων επικεφαλής της οποίας είναι ο καθ. Κ. **Μιλτιάδης Τσόγκας**, πρώην πρόεδρος του ΕΛΓΑ και διευθύνων σύμβουλος του ΕΘΙΑΓΕ και νυν υπεύθυνος του Εργαστηρίου Δασοκομικής, Γενετικής και Βιοτεχνολογίας του ΕΘΙΑΓΕ, όπου γίνεται λόγος για δημιουργία Εθνικού Συντονιστικού Τομέα, ενεργοποίησης προγράμματος παραγωγής πολλαπλασιαστικού υλικού και επέκταση του Προγράμματος πιλοτικής καλλιέργειας αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Ο **ΣΒΒΕ**, δια του προέδρου του, εξέφρασε στη συνάντηση την αισιοδοξία του για τις προοπτικές του κλάδου και τις μεγάλες εξαγωγικές ευκαιρίες που προσφέρει, ώστε η ελληνική παραγωγή αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών να αποσπάσει σημαντικό μερίδιο στις αγορές του εξωτερικού και βεβαίωσε τον κ. Τσιτουρίδη ότι έτοιμοι να συνδράμουν είναι μεγάλα ονόματα του ιδιωτικού τομέα, όπως ο **Όμιλος Ευθυμιάδη**, η **Αrivita** (Κουτσιανάς), η **«Κορρές»**, ενώ ενδιαφέρον έχουν εκδηλώσει και οι ΒΙΟΡΥΛ και ΦΑΜΑΡ (Μαρινόπουλος), ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες υποδομές στη μεταποίηση και να αναπτυχθεί η εγχώρια παραγωγή.

Σύμφωνα με έρευνα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, το γεωργικό εισόδημα από την καλλιέργεια ενός στρέμματος σκληρού σιταριού σε ξηρικό χωράφι είναι 7.000 δρχ. (20,54 ευρώ), όταν ένα στρέμμα καλλιέργειας βασιλικού αποφέρει ως και 950.000 δρχ. (2.790 ευρώ). Οι αποδόσεις,

αντίστοιχα, για την ρίγανη εμπορίου είναι ως και 230.000 δρχ. (675 ευρώ), τον κρόκο 180.000 δρχ. (530 ευρώ), το δίκταμο 450.000 δρχ. (1.320 ευρώ) και το τσάι του βουνού 180.000 δρχ. (530 ευρώ).

Από τις αποδόσεις αυτές προκύπτει και μία θετική σχέση ανάμεσα σε κόστος και κέρδος για τις εν λόγω καλλιέργειες, όπως δείχνουν και τα παραδείγματα στην Ελλάδα της **ECOFARM** (ρίγανη), του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης και της Ένωσης Μαστιχοπαραγωγών Χίου, που εμφανίζουν και μεγάλο όγκο εξαγωγών. Με άλλα λόγια, η καλλιέργεια αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών προβάλλεται ως ιδανική εναλλακτική λύση για τις ορεινές-μειονεκτικές περιοχές και όχι μόνο, στα πλαίσια της δεδηλωμένης πρόθεσης του Υπουργείου για αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Τα τελευταία χρόνια άλλωστε είναι ενδεικτικά των ανισορροπιών που προκύπτουν στις αγορές αγροτικών προϊόντων, αφού νωπές είναι οι μνήμες με την καθήλωση των τιμών στο σιτάρι, το καλαμπόκι, τα αμπελοοινικά και οπωροκηπευτικά προϊόντα.

1.3. Επενδυτικές Δραστηριότητες του Τομέα των ΑΦΦ στην Ελλάδα

1.3.1. Διάθεση Κεφαλαίων 100 εκατ. ευρώ Ο μύθος θέλει την Ασία ως την κυρίαρχη παραγωγό των περισσότερων αρωματικών φυτών, αλλά κοινή θέση των ειδικών και των παραγόντων της αγροτικής οικονομίας είναι ότι η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό τόπο για την καλλιέργεια αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών. Οι «ξένοι» το γνωρίζουν αυτό και αν λάμβαναν τις διαβεβαιώσεις και τις συμβολαιακές ρήτρες για σταθερά επίπεδα παραγωγής και ποιότητας θα

προχωρούσαν σε επενδύσεις στη χώρα μας. Τον περασμένο Ιούνιο στο 1ο Διεθνές Συνέδριο Βιοτεχνολογίας, το οποίο διεξήχθη στο αμφιθέατρο "Λεωνίδας Ζέρβας" του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, υπό την αιγίδα του υπουργείου Υγείας και του υπουργείου Πολιτισμού, Ελληνοαμερικανοί εκπρόσωποι διεθνούς κοσμήτορις επενδυτών, αποκάλυψαν στους Έλληνες συναδέλφους τους ότι θα ήταν διατεθειμένοι να διαθέσουν για αρχή ως και 100 εκατ. ευρώ, προκειμένου να προμηθεύονται πρώτες ύλες από την Ελλάδα.

Να σημειωθεί ότι το άμυλο, η πυκτίνη ή η κυτταρίνη πωλούνται 2 με 3 ευρώ το κιλό στη διεθνή αγορά, ενώ για τη δακτυλίτιδα (*Digitalis*) ή το ροδέλαιο (αιθέριο έλαιο από τριαντάφυλλα) οι τιμές φτάνουν και τα 3.000 ευρώ το κιλό, αφού αποτελούν πρώτες ύλες για βιομηχανία φαρμάκων και καλλυντικών. Από την άλλη πλευρά, όπως διαβεβαιώνει ο κ.

Τσόγκας, ακόμη και αυτή τη στιγμή να ζητηθεί από το Υπουργείο, το Ινστιτούτο Δασοκομικής, Γενετικής και Βιοτεχνολογίας του ΕΘΙΑΓΕ στην Αθήνα και το Εργαστήριο Προστασίας και Αξιοποίησης Αυτοφυών και Ανθοκομικών Φυτών του ΕΘΙΑΓΕ στη Θεσσαλονίκη, θα μπορούσαν άμεσα να καλύψουν όλες τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς σε πολλαπλασιαστικό υλικό.

1.3.2. Δραστηριοποίηση του μεμονωμένου παραγωγού

Σήμερα, στην Ελλάδα μόνο μία ιδιωτική εταιρεία παράγει πολλαπλασιαστικό υλικό αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών. Πρόκειται για τη Vitro Hellas που μέσα από το δίκτυο της διανέμει επιλεγμένο πολλαπλασιαστικό υλικό, που παράγεται με τις πιο σύγχρονες βιοτεχνολογικές μεθόδους. Η εξεύρεση σπόρων, σπορόφυτων ή μοσχευμάτων αποτελεί έναν από τους ανασταλτικούς παράγοντες για την δραστηριοποίηση αγροτών στον κλάδο, παρά το μεγάλο ενδιαφέρον.

Στην Ελλάδα, διακινούνται εισαγόμενοι σπόροι, συχνά μη πιστοποιημένοι, γεγονός που έχει αρνητικά αποτελέσματα στην απόδοση και την ποιότητα των προϊόντων. **Leader** του χώρου του πολλαπλασιαστικού υλικού θεωρείται η Γαλλία και ακολουθούν Ολλανδία, Ιταλία και Γερμανία, ενώ παράδοση έχουν και οι ασιατικές χώρες. Όπως δήλωσε στο **AgroNews** ο πρόεδρος της **ΕΒΡΟΦΑΡΜ**, κ. **Αθ. Ταμπαρόπουλος** «πριν από 2-3 χρόνια το υπουργείο Γεωργίας είχε δείξει ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του κλάδου των αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών, αλλά δεν υπήρξε συνέχεια. Οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται τόσο στον πρωτογενή, όσο και στο δευτερογενή τομέα έχουν κεντρίσει το ενδιαφέρον του ιδιωτικού τομέα, καθώς πρόκειται για μία πραγματικά παρθένα αγορά. Χρειάζεται, όμως, ενθάρρυνση από την πολιτεία. Να υπάρξει μία εθνική στρατηγική, αφού οι μεμονωμένες πρωτοβουλίες δεν επαρκούν». Τα στοιχεία επιβεβαιώνουν τα λεγόμενα του κ. Ταμπαρόπουλου, αφού δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αγροτικές και μεταποιητικές προσπάθειες στον τομέα οδηγήθηκαν γρήγορα στην αδρανοποίηση, μη έχοντας το κρίσιμο μέγεθος παραγωγής, ώστε να συνδεθεί η παραγωγή με την αγορά. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη έπαιξε και το γεγονός ότι το μερίδιο των εγχωρίως παραγομένων ή και συσκευαζόμενων φαρμάκων και καλλυντικών μειώνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα το 2002 να ανέρχεται μόνο στο 42% της αγοράς ενώ το 1987 το μερίδιο αυτό ήταν 80,6%, όπως δείχνει μία πρόσφατη μελέτη του IOBE.

Ωστόσο, σύμφωνα με έρευνα της Statbank το 2003 η ελληνική βιομηχανία καλλυντικών στρέφεται στην παραγωγή φθηνότερων προϊόντων αλλά και φυσικών καλλυντικών εκμεταλλευόμενη τις πρώτες ύλες (αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά) που υπάρχουν στην Ελλάδα. Στην έρευνα αυτή σημειώνεται ότι στην ελληνική αγορά σημαντικό μερίδιο της χονδρικής καλλυντικών πραγματοποιείται από θυγατρικές εταιρίες (**L' Oreal, BDF** κ.ά.).

Στον κλάδο δραστηριοποιούνται περίπου 180 εταιρίες, εκ των οποίων οι σημαντικότερες (με βάση τις πωλήσεις και το χαρτοφυλάκιο των επώνυμων προϊόντων που αντιπροσωπεύουν και διακινούν) είναι είτε θυγατρικές πολυεθνικών ομίλων είτε εγχώριοι όμιλοι επιχειρήσεων, οι οποίοι μέσω

αποκλειστικών συμφωνιών και κοινοπρακτικών εταιριών (joint venture) αναλαμβάνουν την προώθηση καλλυντικών.

Σημαντικότερες θεωρούνται οι: Κορρές, ΒΙΟΡΥΛ, Αρινίτα, Σαράντης, Ρίλις κ.α. Όσον αφορά στις φαρμακοβιομηχανίες οι περισσότερες πολυεθνικές στην Ελλάδα είναι εμπορικές και η μόνη που διατηρεί εργοστάσιο παραγωγής είναι η Boehringer. Η παραγωγή των υπολοίπων φαρμάκων γίνεται κυρίως από τη Φαμάρ της οικογένειας Μαρινοπούλου, από τη Βιανέξ του Παύλου Γιαννακόπουλου, τη Lanipharin και τη Γερολυμάτος, ενώ μέρος της παραγωγής είναι διάσπαρτο σε μικρότερους παραγωγούς.

Ωστόσο, την ίδια ώρα παγκοσμίως, γνωρίζουν άνθηση νέοι τομείς επενδυτικής δραστηριότητας, όπως η βιομηχανία της αρωματοθεραπείας και ο αρωματορισμός, που συνδυάζει την αρωματοθεραπεία με την περιήγηση τουριστών σε τόπους παραγωγής αρωματικών φυτών, με κυριότερα παραδείγματα την Αυστραλία, τη Γαλλία, την Ινδονησία και τη γειτονική Τουρκία, οδηγώντας πολλούς να κάνουν λόγο για τη Βοτανική Αναγέννηση.

1.3.3. Το παράδειγμα της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης

Το Υπουργείο Γεωργίας εδώ και αρκετά χρόνια προσπάθησε να κάνει την αρχή με πιλοτικές καλλιέργειες αρωματικών φυτών, όπως για παράδειγμα ρίγανης στην Ευρυτανία, ενώ αναγνωρίζει με εγκύκλιο του που αφορά το πρόγραμμα της Εξισωτικής Αποζημίωσης για το 2003 ότι στον ελλαδικό χώρο

καλλιεργήθηκαν κυρίως τα εξής αρωματικά φυτά και φαρμακευτικά φυτά: Δίκταμος, Κρόκος, Μάραθος, Μέντα, Ρίγανη, Φασκόμηλο, Τσαΐ του Βουνού, Βασιλικός, Γιασεμί, Γλυκάνισος, Δενδρολίβανο, Θυμαρί, Κορίανδρος, Κύμινο, Λεβάντα, Ματζουράνα, Μελισσόχορτο, Σάλβια σκλαρέα, Ύσσωπος, Χαμομήλι.

Η αλήθεια είναι ότι στη χώρα μας δεν υπάρχει μεγάλη εμπειρία στην καλλιέργεια αρωματικών φυτών, εκτός από έξι πασίγνωστα είδη: τον βασιλικό, τον κρόκο (ή σαφράν), το δίκταμο, τη ρίγανη, το τσάι του βουνού και την μαστίχα. Παρ' όλα αυτά, αυτές οι καλλιέργειες ήδη αποδίδουν σημαντικό γεωργικό εισόδημα και μάλιστα σε ορεινές και μειονεκτικές (κατά τα άλλα) περιοχές.

Τα αρωματικά φυτά, σύμφωνα με τους ειδικούς, δεν είναι απαιτητικά σε νερό, λίπανση και ποιοτικά εδάφη και επομένως μπορούν να καλλιεργηθούν σε αγροτεμάχια, που ήδη καλλιεργούνται φυτά χαμηλής προσόδου ή που μένουν ακαλλιέργητα. Σημαντικό, επίσης, είναι το γεγονός ότι δεν απαιτούν εξειδικευμένο μηχανικό εξοπλισμό για τη σπορά και τη συλλογή, ούτε ειδικά αρδευτικά συστήματα και μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους.

Στην καλλιέργεια αρωματικών φυτών εφαρμόζονται ως επί το πλείστον νέες τεχνολογίες που επιτρέπουν τη σταθερή παραγωγή ανεξάρτητα καιρικών συνθηκών και καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, όπως και την υπερπαραγωγή με βιοτεχνολογικές μεθόδους (in vitro).

Τα δεδομένα αυτά προκάλεσαν το ενδιαφέρον της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, που μέσω του Γ' ΚΠΣ η Περιφέρεια εξασφάλισε χρηματοδότηση για το πιλοτικό Πρόγραμμα καλλιέργειας αρωματικών-φαρμακευτικών, ενεργειακών και κτηνοτροφικών φυτών στον Έβρο, τη Ροδόπη, την Ξάνθη, τη Δράμα και την Καβάλα. Με επιδότηση που φτάνει μέχρι και τα 318 ευρώ ανά στρέμμα το Πρόγραμμα αφορά περισσότερους από 300 καλλιεργητές και κτηνοτρόφους, ενώ υπό την καθοδήγηση του Διευθυντή Αγροτικής Ανάπτυξης Ροδόπης, κ. **Απόστολου Ερελιάδη** ήδη έχουν γίνει οι επαφές με μεταποιητικές επιχειρήσεις τόσο στην Ελλάδα, όσο κυρίως στο εξωτερικό, που θα μπορούσαν ενδεχομένως να απορροφήσουν την παραγωγή των πιλοτικών αγρών. Όπως δήλωσε στο AgroNews, ο κ. Ερελιάδης *"τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, αλλά και τα ενεργειακά και τα κτηνοτροφικά αποτελούν το χαμένο πλούτο της ελληνικής γεωργίας. Όχι μόνο γιατί μπορούν να αποτελέσουν ιδανική διέξοδο και εναλλακτική στη μονοκαλλιέργεια, με σεβασμό προς το περιβάλλον, αλλά κυρίως για τις*

ευκαιρίες που δίδονται στους αγρότες να αυξήσουν σημαντικά τα εισοδήματά τους χωρίς να βασίζονται αποκλειστικά στις επιδοτήσεις, αφού προσφέρουν υψηλή εμπορική αξία".

Παράλληλα, η Περιφέρεια Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης και η αρμόδια Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης θα αναλάβουν να προμηθεύσουν τους καλλιεργητές και τους κτηνοτρόφους με το πολλαπλασιαστικό υλικό και ο απαραίτητος εξοπλισμός (φυτοπροστατευτικά κ.α.), ενώ θα παρακολουθούν επισταμένως και συνεχώς την πορεία των καλλιεργειών μέσω ενός μητρώου, όπου θα καταγράφονται όλα τα δεδομένα. Ειδικοί γεωπόνοι, με επικεφαλής τον κ. Ερελιάδη θα παρέχουν τις κατάλληλες συμβουλές στους παραγωγούς, ώστε να τηρούνται όλες οι προϋποθέσεις που ορίζει το Πρόγραμμα.

Η ποιότητα της παραγωγής είναι κεφαλαιώδους σημασίας για την απορρόφηση της παραγωγής από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις και το συγκριτικό πλεονέκτημα του Έλληνα παραγωγού αυτών των φυτών, ώστε να εισπράξει τελικά καλύτερες τιμές", τονίζει ο κ. Ερελιάδης. Μετά από ενδελεχή έρευνα αγοράς τα στελέχη που κατέθεσαν το Πρόγραμμα κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μεγάλη αγορά για τα ελληνικά αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά και για το λόγο αυτό συμπεριέλαβαν στις επιλέξιμες καλλιέργειες:

- Τη βαλεριάνα (ηρεμιστικό)
- Τη γλυκίριζα
- Τη δακτυλίτιδα (κύριο συστατικό φαρμάκων για τις καρδιοπάθειες)
- Το δενδρολίβανο
- Την αχινάτσια (τονωτικό)
- Το θυμάρι
- Τον κοριάνδρο
- Το μελισσόχορτο

-Το σπαθόχορτο

-Το φασκόμηλο

-Και το χαμομήλι

Συνολικά η καλλιέργεια αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών θα καλύψει 715 στρέμματα, από 143 αγρούς 5 στρεμμάτων έκαστος. Στην περιοχή της Ροδόπης υπάρχει και πρότερη εμπειρία αφού παλαιότερα καλλιεργούνταν 12.000 στρέμματα μέντας, που όμως έληξε άδοξα λόγω ασθενειών, αφού προηγουμένως όμως είχε προσελκύσει πολλούς παραγωγούς, λόγω των υψηλών εισοδημάτων που προσέφερε. Η στενή παρακολούθηση στην οποία θα υπόκεινται οι συμμετέχοντες στο Πρόγραμμα αφορά ακριβώς και την ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων εκδήλωσης ανάλογων ασθενειών και την εξασφάλιση της υψηλής ποιότητας της παραγωγής. Η κύρια ποσότητα των αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών που θα αρχίσει να παράγεται από το 2005 αναμένεται να προωθηθεί προς την αγορά της Γερμανίας που ήδη έχει εκδηλώσει ζωηρό ενδιαφέρον. Μία εκ των συμμετεχουσών στο Πρόγραμμα είναι και η κα Μαρία Λυμπερίδου, που είχε ξεκινήσει μόνη της προ διετίας την αναζήτηση στον χώρο των αρωματικών φυτών καλλιεργώντας 10 στρέμματα ρίγανης στα Ρύζια Ορεστιάδας.

«Η ιδέα ήρθε», μας λέει "μετά από συζητήσεις με καθηγητές και ειδικούς του χώρου. Τώρα ενταχθήκαμε στο Πρόγραμμα της Περιφέρειας, που ο κόσμος το περίμενε ως μία εναλλακτική λύση στα προβλήματα που αντιμετώπιζε με άλλες καλλιέργειες. Ελπίζουμε να πάνε όλα κατ' ευχήν και να οργανωθεί ο χώρος των αρωματικών φυτών στη Θράκη. Είμαστε όλοι έτοιμοι και περιμένουμε το πράσινο φως για να προλάβουμε τη νέα χρονιά...»

1.3.4. Τα Προγράμματα

Όπως προαναφέρθηκε το πρόγραμμα εντάσσεται στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ, ανήκει στο περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα της Περιφέρειας Ανατολικής κατά 75% από την Ε.Ε. Είναι 3ετούς διάρκειας και αφορά τον Έβρο, τη Ροδόπη, την Ξάνθη, τη Δράμα και την Καβάλα. Γεωγραφικά, κατανέμονται βάσει οδηγίας της Ε.Ε. μόνο στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Έτσι, αποκλείονται από το πρόγραμμα οι δυναμικές περιοχές που υπάρχουν στον νομό Ροδόπης.

Δυστυχώς έχει ήδη ολοκληρωθεί η διαδικασία επιλογής των παραγωγών, ενώ η εγκατάσταση γίνεται με συνθήκες ελεύθερης καλλιέργειας παραγωγού για να υπάρχουν τα καλύτερα δυνατά οικονομικά και τεχνικά αποτελέσματα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, άλλωστε έχει διακηρύξει την πρόθεσή της να προωθήσει την καλλιέργεια των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, ως εναλλακτική καλλιέργεια, περιβαλλοντικά ευαίσθητη και περιφερειακά ενισχυτική (ορεινές-μειονεκτικές περιοχές), ειδικά για τους νέους παραγωγούς.

Έτσι, δίνεται η δυνατότητα ένταξής τους:

- Στις Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αγροτικής Εκμετάλλευσης, όπου το ύψος των επιλεγόμενων δαπανών μπορεί να φτάσει ανά Μονάδα Ανθρώπινης Εργασίας τα 75.000 ευρώ, ανά εκμετάλλευση φυσικού προσώπου τα 225.000 ευρώ και ανά εκμετάλλευση νομικού προσώπου τα 600.000 ευρώ. Το ποσοστό συγχρηματοδότησης στις ορεινές-μειονεκτικές περιοχές είναι 50% και στις λοιπές 40%, ενώ για τους κάτω των 40 ετών γεωργούς αυξάνεται κατά 5%.
- Στις Επενδύσεις στη Μεταποίηση και Εμπορία Γεωργικών Προϊόντων, όπου για την ίδρυση και τον εκσυγχρονισμό μονάδων αρωματικών φυτών ορίζεται επιλέξιμος προϋπολογισμός από 80.000 ως 20.000.000 ευρώ. Η επιδότηση διαμορφώνεται σε 35% για επενδύσεις πάνω από 6 εκατ. και φθάνει ως και 50% για επενδύσεις μέχρι 1,5 εκατ. ευρώ .

- Στα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου, όπου για την Εμπορία Αγροτικών Προϊόντων η συγχρηματοδότηση φθάνει ως και το 50% και για την Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας δίνονται ως και 300.000 ευρώ.

- Στην Αγροτική Ανάπτυξη χρηματοδοτούμενη από το ΕΓΤΠΕ, όπου το συνολικό ετήσιο ποσό της εξισωτικής αποζημίωσης κυμαίνεται από 3.250-5.000 ευρώ, ανάλογα με την περιοχή. Η μοναδιαία ενίσχυση ανέρχεται σε 8 ευρώ ανά στρέμμα για τους νέους γεωργούς με πράσινο πιστοποιητικό, στα 7 ευρώ ανά στρέμμα στα μικρά νησιά του Αιγαίου και 6 ευρώ λοιπούς δικαιούχους.

Προβλέψεις επιχορήγησής τους υπάρχουν, όμως, και για το Leader , όπως και για τις Ενισχύσεις Ιδιωτικών Επενδύσεων, ενώ ένα σημαντικό βήμα θα είναι και ενεργοποίηση του ΟΠΕΓΕΠ (Agrocert) στον τομέα πιστοποίησης των ελληνικών προϊόντων που παράγονται σε καλλιέργειες αρωματικών φυτών για την αναγνώρισή τους στις διεθνείς αγορές.

Ασφαλώς και τα προγράμματα αυτά δεν υποκαθιστούν μία συντονισμένη εθνική πολιτική, που θα παρείχε ασφάλεια στον παραγωγό, θα ευνοούσε περαιτέρω τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές και θα εκμεταλλεύονταν την υπάρχουσα εμπειρία και τις δυνατότητες στην καλλιέργεια αρωματικών φυτών, σε διάφορες περιοχές της χώρας.

1.4. Ανάπτυξη του τομέα των Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών στην Ελλάδα

Ο τότε Υφυπουργός και νυν Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων κ. Αλέξανδρος Κοντός προήδρευσε σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 3-5-06 στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με θέμα την ανάπτυξη του τομέα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα.

Στη σύσκεψη μετείχαν ο Γενικός Γραμματέας Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου κ. Χ. Αυγουλάς, εκπρόσωπος του Οργανισμού Προωθήσεως Εξαγωγών, εκπρόσωπος της Διεύθυνσης

Αγροτικής Ανάπτυξης της Νομαρχίας Ροδόπης καθώς και υπηρεσιακοί παράγοντες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Στη διάρκεια της σύσκεψης έγινε εποικοδομητική συζήτηση για τις μεγάλες προοπτικές που έχει η ανάπτυξη της καλλιέργειας αρωματικών φυτών στην Ελλάδα και αναζητήθηκαν λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο κλάδος. Ειδικότερα, μεταξύ άλλων διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα καλλιεργείται μικρός αριθμός αρωματικών φυτών σε μικρές εκτάσεις, παρά το γεγονός ότι η χώρα μας έχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην καλλιέργεια αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών λόγω των ιδανικών κλιματολογικών και εδαφολογικών συνθηκών.

Παράλληλα, επισημάνθηκε η δυνατότητα προώθησης των αρωματικών φυτών ως δυναμική εναλλακτική καλλιέργεια στη χώρα μας. Για τη στήριξη του κλάδου στη σύσκεψη αποφασίστηκαν τα εξής:

-Να εξασφαλιστεί η απαραίτητη επιστημονική στήριξη για τους καλλιεργητές, μέσα από την διεξαγωγή ταχύρυθμων σεμιναρίων εκπαίδευσης των γεωπόνων στην τεχνική της καλλιέργειας.

-Να αναληφθούν πρωτοβουλίες και να ενεργοποιηθούν όλες τις δυνατότητες που έχει η κρατική μηχανή για την ενίσχυση της προβολής και την περαιτέρω προώθηση των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά, μέσω προγραμμάτων του Οργανισμού Προώθησης Εξαγωγών.

-Να ενισχυθεί το αντίστοιχο τμήμα Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών του ΕΘΙΑΓΕ στη Θεσσαλονίκη, έτσι ώστε σε συνεργασία με τα Γεωπονικά Πανεπιστήμια να παραχθεί εγχώριο πολλαπλασιαστικό υλικό, προκειμένου να περιοριστούν οι εισαγωγές και να μειωθεί το κόστος παραγωγής

-Να εκσυγχρονιστεί η νομοθεσία που αφορά στη συλλογή αυτοφυών αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

-Να ενισχυθούν κατά προτεραιότητα επενδυτικά σχέδια που αφορούν μονάδες μεταποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στη χώρα. Να ζητηθεί η αλλαγή του σχετικού κανονισμού στην Ε.Ε, έτσι ώστε να

πραγματοποιείται ενεργοποίηση δικαιωμάτων με καλλιεργηθείσες εκτάσεις αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

Μετά το πέρας της σύσκεψης ο τότε Υφυπουργός δήλωσε ότι: «Τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά αποτελούν μια εναλλακτική δυνατότητα για προϊόντα τα οποία με τη νέα Κ.Α.Π. προβλέπεται ότι θα υπάρξει μείωση στις ποσότητες παραγωγής τους.

Συντονίζουμε τις προσπάθειες όλων των αρμόδιων φορέων και παράλληλα χαράσσουμε στρατηγική έτσι ώστε να αυξήσουμε τις παραγωγικές δυνατότητες των Ελλήνων αγροτών».

4.1. Προώθηση της καλλιέργειας αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών 23/5/2006

Εντατικοποίηση των προσπαθειών προς την Ε.Ε, για την αλλαγή του σχετικού κανονισμού, έτσι ώστε να πραγματοποιείται ενεργοποίηση δικαιωμάτων σε καλλιεργηθείσες εκτάσεις αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, αποφασίστηκε, κατά την δεύτερη σύσκεψη (η πρώτη είχε γίνει στις 3/5/2006) που πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, με θέμα την ανάπτυξη του τομέα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα, υπό την προεδρεία του τότε Υφυπουργού και νυν Υπουργού Αλέξανδρου Κοντού.

Στη σύσκεψη μετείχαν εκπρόσωποι των Νομαρχιών Ξάνθης και Ροδόπης, της Ειδικής Γραμματείας Γ΄ ΚΠΣ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, του ΕΘΙΑΓΕ, της Ένωσης Ελλήνων Παραγωγών και Εμπόρων Σπόρων, του Οργανισμού Προώθησης Εξαγωγών, της ΠΑΣΕΓΕΣ, των επιχειρήσεων που προμηθεύονται, μεταποιούν και εξάγουν αρωματικά φυτά.

Συγκεκριμένα στη διάρκεια της σύσκεψης, αποφασίστηκαν τα εξής:

- Μετά από παρότρυνση του Υφυπουργού, η άμεση έναρξη της καλλιέργειας αρωματικών φυτών σε πολλές περιοχές της χώρας με εφαρμογή της

συμβολαιακής γεωργίας, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η απορρόφηση των προϊόντων.

- Η σύνταξη, από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, φακέλων για τα αρωματικά φυτά, προκειμένου να διασφαλιστεί και να προβληθεί η ποιοτική τους ταυτότητα.
- Η άμεση έναρξη από το ΕΘΙΑΓΕ της εκπαίδευσης των παραγωγών που θα ασχοληθούν με τις εν λόγω καλλιέργειες και των γεωπόνων που θα τις επιβλέπουν.
- Η ενίσχυση κατά προτεραιότητα επενδυτικών σχεδίων που αφορούν μονάδες μεταποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στη χώρα
- Η εντατικοποίηση των προσπάθειών προς την ΕΕ για αλλαγή του σχετικού κανονισμού, έτσι ώστε να πραγματοποιείται ενεργοποίηση δικαιωμάτων σε καλλιεργηθείσες εκτάσεις αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

Μετά το πέρας της σύσκεψης ο Υφυπουργός κ. Κοντός δήλωσε τα εξής: *«Πραγματοποιήσαμε σήμερα τη δεύτερη σύσκεψη μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα, προκειμένου να προλάβουμε να εφαρμόσουμε την στρατηγική μας για την στήριξη και ενίσχυση των αρωματικών φυτών πριν την έναρξη της καλλιεργητικής περιόδου. Λάβαμε σημαντικές αποφάσεις, τόσο για την απορρόφηση της παραγωγής όσο και για την διασφάλιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων καλλιεργειών, που πιστεύουμε ότι θα αναδείξουν τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά σε μια δυναμική εναλλακτική καλλιέργεια. Με τις πρωτοβουλίες μας συντονίζουμε τις προσπάθειες όλων των αρμόδιων φορέων και παράλληλα χαράσσουμε στρατηγική έτσι ώστε να αυξήσουμε τις παραγωγικές δυνατότητες των Ελλήνων αγροτών*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ: Οι σπουδαιότερες εργασίες που γίνονται στα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά είναι οι ακόλουθες:

2.1.1. Πολλαπλασιασμός: Τα φυτά πολλαπλασιάζονται με τους παρακάτω τρόπους:

Με σπόρο: Ο τρόπος αυτός είναι ο πιο πρακτικός και εύχρηστος. Ο σπόρος είτε σπέρνεται σε σπορείο, είτε απευθείας στο χωράφι. Στην πρώτη περίπτωση, για τα πολυετή ιδίως φυτά, το σπορείο είναι ένα τμήμα χωραφιού καλά σκαμμένο και με αρκετή κοπριά, όπου τοποθετούνται οι σπόροι και σκεπάζονται με λίγο κοπρόχωμα. Το σπορείο είναι υπαίθριο ή σκεπασμένο. Η καλύτερη εποχή για τη σπορά σε υπαίθριο σπορείο είναι οι αρχές Αυγούστου, ενώ για το σκεπασμένο όλο το χειμώνα. Το υπαίθριο σπορείο πρέπει να ποτίζεται συχνά και προπαντός να σκεπάζεται με ξερόχορτα ή άλλα υλικά αμέσως μετά τη σπορά και μέχρι το φύτευμα του σπόρου, ώστε να αποφεύγεται ο σχηματισμός κρούστας (ταράτσωμα) στην επιφάνεια του χώματος, που εμποδίζει το φύτευμα. Όταν η σπορά γίνεται τον Αύγουστο τα νεαρά φυτά είναι έτοιμα για μεταφύτευση το Νοέμβριο. Υπαίθριο σπορείο μπορεί να γίνει και την άνοιξη οπότε τα φυτά μεταφυτεύονται αργά το Μάιο ή το Φθινόπωρο ανάλογα με την ανάπτυξή τους. Απευθείας στο χωράφι σπέρνονται οι σχετικά μεγάλοι σπόροι. Η σπορά γίνεται το φθινόπωρο ή την άνοιξη σε γραμμές ή όρχους και μετά το φύτευμα ακολουθεί αραιώμα για να μείνουν 2-3 φυτά σε κάθε όρχο.

Με παραφυάδες: Τα περισσότερα πολυετή φυτά πολλαπλασιάζονται με παραφυάδες που είναι βλαστοί με ρίζες που αναπτύσσονται γύρω από τον κεντρικό βλαστό τους. Τις παραφυάδες τις ξεριζώνουμε και τις μεταφυτεύουμε στο χωράφι το φθινόπωρο ή την άνοιξη.

Με μοσχεύματα: Αυτά είναι τμήματα βλαστών που ανάλογα με το είδος του φυτού, έχουν μήκος 15-30 εκατοστά. Τα μεταφυτεύουμε για να ριζοβολήσουν σε μίγμα από χώμα και κοπριά σε αναλογία 1:1. Το φύτευμα για ριζοβολία

στην ύπαιθρο γίνεται Αύγουστο –Σεπτέμβριο ή Μάρτιο-Απρίλιο, ενώ σε θερμαινόμενο θερμοκήπιο το χειμώνα. Η ριζοβολία τους ανάλογα με το είδος του φυτού, διαρκεί στην ύπαιθρο 2-4 και στα θερμοκήπια 1,5-3 μήνες.

. **Με εμβολιασμό:** Ο τρόπος αυτός χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις που τα φυτά είναι θάμνοι ή δένδρα (εσπεριδοειδή, τριανταφυλλιές κ.λπ.) και θέλουμε να δώσουμε μια νέα ποικιλία. Γίνεται με ενοφθαλμισμό (μάτι) ή με εκκεντρισμό (κέντρωμα) συνήθως την άνοιξη, ενώ με κοιμώμενο μάτι το φθινόπωρο.

2.1.2. Φύτευση: Τα νεαρά φυτά που παίρνουμε από τα σπορεία, τις παραφυάδες και τα έριζα μοσχεύματα τα μεταφυτεύουμε στο χωράφι το φθινόπωρο ή την άνοιξη. Η φύτευση γίνεται σε γραμμές με εργάτες ή φυτευτικές μηχανές σαν και αυτές του καπνού. Οι αποστάσεις κανονίζονται από το είδος του φυτού και αναφέρονται στο κείμενο σε καθένα από αυτά.

2.1.3. Ζιζανιοκτονία: Τα ζιζάνια στις καλλιέργειες των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών προξενούν μεγάλες ζημιές, γιατί δεν τα αφήνουν να αναπτυχθούν και επιπλέον καταστρέφουν την ποιότητα των προϊόντων τους, όταν συλλεχθούν μαζί με αυτά. Η καταπολέμηση των ζιζανίων γίνεται με βοτανίσματα και σκαλίσματα, σε όσες περιπτώσεις υπάρχουν εργατικά χέρια. Υπάρχουν όμως και ζιζανιοκτόνα που σε ορισμένες περιπτώσεις είναι πολύ καλά, γιατί απαλλάσσουν τις καλλιέργειες από τα ζιζάνια και μειώνουν το κόστος παραγωγής. Για την επιλογή των ζιζανιοκτόνων είναι απαραίτητη η συμβουλή του γεωπόνου.

2.1.4. Άρδευση: Στα φυτά που η καλλιέργειά τους είναι ποτιστική, πρέπει να γίνονται ποτίσματα που αρχίζουν από το μήνα Ιούνιο και συνεχίζονται ανά 10-15 ημέρες όλο το καλοκαίρι. Πρέπει να προσέχουμε, ώστε και αν ακόμα υπάρχει άφθονο νερό, να μην ποτίζουμε φυτά που μπορούν να αναπτυχθούν σε ξερικές συνθήκες, (ρίγανη, τσάι, του βουνού κ.λ.π.), γιατί αυξάνει βέβαια η παραγωγή, μειώνεται όμως η ποιότητα των προϊόντων τους.

2.1.5. Συλλογή: Είναι μία από τις σπουδαιότερες εργασίες στην οποία πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή γιατί, από τον τρόπο και την εποχή της,

εξαρτάται κατά πολύ η ποιότητα του προϊόντος, αλλά και η διατήρηση του είδους του φυτού.

Γενικά συλλέγονται:

α. Οι ρίζες, βολβοί, κόνδυλοι κ.λπ, συνήθως το φθινόπωρο, αλλά και την άνοιξη με εργάτες ή μηχανήματα που μοιάζουν με πατατοεξαγωγείς.

β. Τα άνθη (τριαντάφυλλα, γιασεμιά κ.λπ) με εργάτες τις πρωινές ώρες λίγο πριν από το πλήρες άνοιγμά τους.

γ. Οι ανθοφόροι βλαστοί και τα φύλλα σε πλήρη άνθηση, με κοφτερά εργαλεία (δρεπάνια, σβανάδες κ.λπ) ή με χορτοκοπτικές μηχανές. Τα φυτά που συλλέγονται πρέπει να βρίσκονται στο ίδιο στάδιο άνθησης κ, πρέπει αι δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να ξεριζώνονται. Ιδιαίτερα όταν συλλέγονται αυτφυή φυτά, για να μην καταστραφεί η χλωρίδα να διατηρούνται ολόκληρα ορισμένα από αυτά ώστε να παράγεται σπόρος και να διαιωνίζεται το είδος.

2.1.6. Ξήρανση: Μεγάλη σημασία για την ποιότητα των προϊόντων των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών έχει ο τρόπος ξήρανσής τους. Αυτή σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις πρέπει να γίνεται σε σκιά, ώστε να διατηρείται το φυσικό χρώμα και η χημική σύνθεση των διαφόρων συστατικών τους. Η ξήρανση σε σκιά, όπως είναι φυσικό, γίνεται σε μεγαλύτερη χρονική διάρκεια σε σχέση με εκείνη στον ήλιο, με αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους των διαφόρων προϊόντων. Σε πολύ μεγάλες ποσότητες χρησιμοποιούνται ειδικά ξηραντήρια, όπου ο χρόνος περιορίζεται σε λίγες ώρες, ανάλογα με το είδος και τμήμα του φυτού. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζουμε προϊόντα πολύ καλής ποιότητας και μεγαλύτερης τιμής, αλλά συγχρόνως με αισθητά αυξημένο το κόστος τους.

2.1.7. Διατήρηση-Συσκευασία: Μετά την ξήρανση τα προϊόντα πρέπει να διατηρούνται μέσα σε ξηρές και καλά αεριζόμενες συνθήκες, ώστε να αποφεύγεται η καταστροφή τους από την υγρασία (μούχλιασμα κ.λπ). Τα διάφορα προϊόντα πριν διατεθούν στο εμπόριο συσκευάζονται μέσα σε σάκους ή χαρτοκιβώτια. Η διάρκεια της αποθήκευσής τους δεν πρέπει να είναι

μεγάλη, γιατί κάθε χρόνο υποβαθμίζεται η ποιότητά τους. Καλό είναι να διατίθενται στην κατανάλωση τον ίδιο χρόνο που συλλέγονται.

2.1.8. Προστασία Χλωρίδας: Η καλλιέργεια των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών δε δημιουργεί κίνδυνο για την αυτοφυή χλωρίδα. Αντίθετα η συχνή και πολλές φορές ληστρική συλλογή των αυτοφυών φυτών έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του πληθυσμού τους και πολλές φορές την εξαφάνιση ορισμένων από αυτά. Σε αυτό συμβάλλουν επίσης και οι εξής παράγοντες:

- Η εξάπλωση των κατοικημένων περιοχών:
- Η εκχέρσωση δασικών κυρίως εκτάσεων που αποδίδονται στην καλλιέργεια.
- Η χρήση ζιζανιοκτόνων που καταστρέφουν πολλά φυτά.
- Η διάβρωση του εδάφους.
- Η υπερβόσκηση λιβαδικών και άλλων εκτάσεων
- Οι πυρκαγιές που είναι συχνές στη χώρα μας.

Εξαιτίας των παραπάνω παραγόντων μερικά είδη της χλωρίδας έχουν εξαφανισθεί, άλλα να εξαφανισθούν, ενώ άλλων ο πληθυσμός μειώνεται συνεχώς.

Για την προστασία της χλωρίδας που είναι πολύ δύσκολο πρόβλημα γιατί χρειάζεται γνώση των φυτών και πείρα στη συλλογή τους, πρέπει να ληφθούν ορισμένα δραστικά μέτρα, τα κυριότερα από τα οποία είναι:

- Συστηματικός περιορισμός της βοσκής ειδικά από τις γίδες όπου υπάρχουν φυτά που κινδυνεύουν.
- Απαγόρευση συλλογής από συλλέκτες οι οποίοι δεν έχουν ειδική άδεια.
- Εκπαίδευση του Ελληνικού κοινού σε ειδικά σεμινάρια, ώστε να αποκτήσει συνείδηση του κινδύνου που απειλεί τη χλωρίδα, να γνωρίσει τα φυτά, να τα αγαπήσει και να τα προστατεύσει.
- Δημιουργία εθνικών πάρκων όπου θα προστατεύονται τα φυτά που βρίσκονται σε αυτά.

2.9. Αιθέρια Έλαια:

. **Σύνθεση των αιθέριων ελαίων:** Όλα τα αρωματικά φυτά περιέχουν αιθέρια έλαια, στα οποία οφείλουν το χαρακτηριστικό άρωμά τους. Αυτά είναι πολυσύνθετα μίγματα, οργανικών ουσιών που η σύνθεσή τους διαφέρει στα διάφορα είδη ή και ποικιλίες φυτών. Γενικά τα συστατικά των αιθέριων ελαίων χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, στα **οξυγονούχα** και στα **μη οξυγονούχα**.

. **Βιοσύνθεση των αιθέριων ελαίων:** Βιοσύνθεση λέγεται η σύνθεση χημικών ουσιών που γίνεται από ζωντανούς οργανισμούς και μέσα σε αυτούς.

Τα αιθέρια έλαια βρίσκονται μέσα σε ειδικούς αδένες εκκρίσεως που είτε είναι εσωτερικοί, είτε εξωτερικοί.

. **Παραλαβή των αιθέριων ελαίων:** Τα αιθέρια έλαια παραλαμβάνονται από τα αρωματικά φυτά με τις παρακάτω μεθόδους:

-Διάφορα είδη απόσταξης.

-Διάφορα είδη εκχύλισης.

-Μηχανική παραλαβή.

. **Ανάλυση των αιθέριων ελαίων (ποιότητα):** Η ποιότητα των αιθέριων ελαίων εξαρτάται από διάφορες φυσικές σταθερές (ειδικό βάρος, δείκτης διαθλάσεως, στροφική ικανότητα κ.λ.π) και κυρίως από τη χημικά σύστασή τους.

.**Διατήρηση των αιθέριων ελαίων:** Τα αιθέρια έλαια κατά τη διάρκεια της αποθήκευσης εφόσον οι συνθήκες δεν είναι καλές, υφίστανται ορισμένες αλλοιώσεις με αποτέλεσμα να καταστρέφεται η ποιότητά τους. Για να διατηρηθούν σε καλή κατάσταση πρέπει να είναι απαλλαγμένα ακόμα και από ίχνη νερού και να αποθηκεύονται σε δοχεία γυάλινα ή μεταλλικά από ανοξείδωτο χάλυβα, που να είναι καλά γεμάτα και σε θερμοκρασία περιβάλλοντος γύρω στους 0 βαθμούς Κελσίου.

2.10. Προοπτικές και Δυνατότητες Εφαρμογής της Βιολογικής ή Οικολογικής Γεωργίας στα Αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά στην Ελλάδα

.Βιολογική Γεωργία στην Ελλάδα: Για το κρίσιμο αυτό ζήτημα της βιολογικής γεωργίας έχουν γραφεί πολλές και αναλυτικότερες παρουσιάσεις. Σκοπός της αναφοράς μου, στην εργασία μου αυτή, είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κάθε ενδιαφερόμενου κοινού εντός ελληνικού χώρου, σχετικά με τις προοπτικές του υπόψη θέματος στην Ελλάδα και η ενδεικτική καταγραφή κάποιων αξιόλογων προσπαθειών. Τα ελληνικά βιολογικά προϊόντα αξίζει τον κόπο να αναζητηθούν!

Τα προβλήματα που η συμβατική γεωργία έχει δημιουργήσει , με τη (κατά) χρήση γεωργικών φαρμάκων και λιπασμάτων, καθώς και με την εξάντληση των αγρών λόγω λανθασμένων, από άποψης διατήρησης περιβαλλοντικής ισορροπίας, συστημάτων διαχείρισης, οδήγησαν διεθνώς στην αναζήτηση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας, φιλικές προς το περιβάλλον. Η **βιολογική ή οικολογική γεωργία** είναι ακριβώς σύστημα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και παραγωγής γεωργικών προϊόντων μέσα από φυσικές διαδικασίες που δεν βλάπτουν το περιβάλλον και διατηρούν μακροπρόθεσμα την οικολογική ισορροπία, όπως και τη γονιμότητα του εδάφους . Αυτό επιτυγχάνεται με μια σειρά τεχνικών και πρακτικών που απαιτούν εκτενή ανάπτυξη για να εξηγηθούν πλήρως. Σε γενικές γραμμές, όμως, μπορούμε να αναφέρουμε τη χρήση φυσικών λιπασμάτων (κοπριά, επεξεργασμένα ή μή υπολείμματα από άλλες γεωργικές δραστηριότητες κλπ.), κατάλληλη επιλογή φυτικού και ζωικού υλικού, αμεοψισπορές, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας καταπολέμηση ασθενειών με βιολογικές μεθόδους (επιλογή κατάλληλων ποικιλιών, χρήση φυσικών εχθρών των ασθενειών , φυσικής προέλευσης και αβλαβή για το περιβάλλον σκευάσματα).

Η εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας ακόμα σήμερα είναι πολύ πιο περιορισμένη σε έκταση από αυτή της συμβατικής γεωργίας . Ωστόσο εξελίσσεται ραγδαία το ενδιαφέρον παραγωγών, αλλά και του κοινού για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, με αποτέλεσμα να υπάρχει διαρκής

ανάπτυξη και επέκταση της οικολογικής καλλιέργειας. Πράγματι, η ποσότητα της παραγόμενης τροφής δεν είναι πια τόσο καίριο θέμα για τις πολιτισμένες κοινωνίες όσο η ποιότητα αυτής. Η ζήτηση λοιπόν βιολογικών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τον Έλληνα αγρότη, που έχει όλες τις προϋποθέσεις από άποψη φυσικών συνθηκών να ενταχθεί επιτυχώς σε τέτοια προγράμματα καλλιεργειών.

Στην Ελλάδα, οι πρώτες επίσημες καταγραφές για εκτάσεις καλλιεργούμενες σύμφωνα με τα βιολογικό τρόπο παραγωγής γεωργικών προϊόντων (κανονισμός 2092/91 του Συμβ. Ευρ. Κοιν.) εμφανίζονται το 1989 , με χίλια (1000) στρέμματα συνολικής έκτασης , για να φθάσουν τα 89.736,12 στρέμματα (σύνολο εκτάσεων με βιολογική καλλιέργεια ή υπό μετατροπή) το 1998 ! Ο αριθμός αυτός αυξάνεται διαρκώς, ενώ, πάντα σύμφωνα με τις καταγραφές του Υπ. Γεωργίας μέχρι το τέλος το 1998 4254 επιχειρηματίες (παραγωγοί και μεταποιητές) ασχολούνταν στην Ελλάδα με τα βιολογικά προϊόντα. Το είδος της καλλιέργειας που επικρατεί είναι η ελιά (58.544 στρ) και ακολουθούν σε απόσταση τα αμπέλια , τα εσπεριδοειδή και τα σιτηρά . Η Πελοπόννησος υπερτερεί όσον αφορά την έκταση εφαρμογών, και είναι και το πρώτο γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας όπου εφαρμόστηκαν συστήματα βιολογικής διαχείρισης καλλιεργειών. Αξιόλογες προσπάθειες που πρέπει να αναφερθούν είναι τα προγράμματα βιοκαλλιέργειας ελιάς στην Μεσσηνιακή Μάνη και Κορινθιακής σταφίδας στην επαρχία Αιγιαλείας (νομ. Αχαΐας), η καλλιέργεια και μεταποίηση αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στο Λαύκο Πηλίου, καθώς και ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Οργανικών Καλλιεργειών ΒΙΟΤΟΠ στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας.

Πόσο, όμως , ρόδινη είναι η κατάσταση για κάποιο Έλληνα παραγωγό που θα πάρει την απόφαση να περάσει από τη συμβατική στην βιολογική-οικολογική καλλιέργεια ; Από πληροφορίες που αντλήθηκαν από γεωπόνους και από τον πιστοποιητικό οργανισμό βιολογικών προϊόντων, διαπιστώνεται ότι, αν και το ενδιαφέρον των αγροτών κάθε ηλικίας διαρκώς αυξάνεται και υπάρχουν νέες εντάξεις ,ανακύπτουν κάποια σημαντικά προβλήματα που έχουν να κάνουν είτε με τους ίδιους τους παραγωγούς (ενημέρωση όσον αφορά τους κανονισμούς , προσαρμογή στον τρόπο καλλιέργειας), όσο και με

άλλους παράγοντες. Αν και η διάθεση των βιολογικών προϊόντων είναι καλύτερη, και υπάρχει και σημαντική επιδότηση από την Ε.Ε. σε μερικές περιπτώσεις υπάρχουν προβλήματα εμπορίας (π.χ. εσπεριδοειδή). Το κυριότερο όμως πρόβλημα, έχει να κάνει με την προμήθεια των σκευασμάτων των ειδικών προς τους σκοπούς της βιολογικής καλλιέργειας. Οι εταιρείες δεν εισάγουν τα σκευάσματα αυτά, γιατί είναι πιο δύσκολη η χορήγηση άδειας έγκρισης και απαιτεί πιο πολύ χρόνο και χρήμα. Επίσης, η βιοκαλλιέργεια απαιτεί περισσότερη εργασία από μέρος του αγρότη από ότι η συμβατική καλλιέργεια.

Στο άρθρο " Βιολογικές καλλιέργειες και οργανική Γεωργία" (Α. Παρασκευόπουλος, Γ. Ζερβάκης, Κ. Οικαλιώτης, Δ. Κιούσης, περιοδικό Oxygen τεύχος Μαρτίου 06) διαβάζουμε τα ακόλουθα: "Το σημερινό καθεστώς ύπαρξης ενιαίου φορέα πιστοποίησης και ελέγχου, η ταχεία αύξηση του αριθμού των υποψήφιων βιοκαλλιεργητών που δεν είναι ενημερωμένα για τις ιδιαιτερότητες της γεωργίας που επιθυμούν να εφαρμόσουν, η αδυναμία αξιόπιστου ελέγχου της καταλληλότητας διαφόρων οικολογικών σκευασμάτων-προϊόντων, ο πολύ περιορισμένος αριθμός ερευνητικών προγραμμάτων, οι αδυναμίες στους μηχανισμούς διάθεσης και προώθησης είναι μερικά από τα ζητήματα που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης από την Πολιτεία και τους επίσημους φορείς που εμπλέκονται στην "Αγροτική παραγωγή και ανάπτυξη".

Ένα από τα βασικά, λοιπόν, εμπόδια στην ομαλή εφαρμογή βιοκαλλιεργειών είναι και η έλλειψη έρευνας πάνω σε αυτόν τον τομέα στον Ελληνικό χώρο. Η έρευνα, γενικά, υποφέρει από άποψη υποστήριξης στη χώρα μας. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, υπάρχουν καυτά ζητήματα κρίσιμης σημασίας για τους Έλληνες αγρότες που ασχολούνται με τη βιολογική Γεωργία τα οποία χρήζουν ειδικής αντιμετώπισης και άμεσης επίλυσης, όπως για παράδειγμα ζητήματα βιολογικής φυτοπροστασίας. Ο αναπληρωτής καθηγητής κος Λυκουρέσης, το ερευνητικό αντικείμενο του οποίου είναι η μελέτη αρπακτικών (*Macrolophus pygmaeus*) της αφίδας (μελίγκρας) της ροδακινιάς, τονίζει τη σημασία της ολοκληρω-μένης, όπως λέγεται, αντιμετώπισης εντόμων-εχθρών των καλλιεργειών, καθώς η χρήση χημικών εντομοκτόνων εξολοθρεύει και τους φυσικούς εχθρούς κάποιων καταστρεπτικών για τις καλλιέργειες εντόμων.

Γίνεται επίσης εξαιρετικά σημαντική δουλειά από τα Ινστιτούτα του ΕΘΙΑΓΕ (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας) Ελιάς και Οπωροκηπευτικών στην Καλαμάτα, με πειραματικές καλλιέργειες σε ποικιλία φυτικών ειδών (ελιά, κηπευτικά, κλπ) και Ελαιάς και Υποτροπικών φυτών στα Χανιά.

Από νομοθετικής πλευράς, στην Ελλάδα συστάθηκε επισήμως το Γραφείο Βιολογικών Προϊόντων Φυτικής Προέλευσης με τον αριθμό απόφασης 250570/15-11-91 κι ακολούθησε στο διάστημα '92-'94 η σύσταση Επιτροπής Βιολογικών Προϊόντων και η χορήγηση άδειας λειτουργίας των μέχρι σήμερα υπαρχόντων αναγνωρισμένων από το Υπουργείο Γεωργίας Οργανισμών Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων ΣΟΓΕ, ΔΗΩ και ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ Σ.Π.Ε. Ο παραγωγός που ενδιαφέρεται να ενταχθεί σε πρόγραμμα βιολογικής καλλιέργειας είναι υποχρεωμένος, μεταξύ των άλλων, να συνεργάζεται με κάποιον από τους παραπάνω οργανισμούς και να ελέγχεται από αυτούς για το αν τηρούνται ή όχι οι απαραίτητες προϋποθέσεις που προβλέπει ο νόμος έτσι ώστε το προϊόν του, να χαρακτηριστεί ως "βιολογικό". Φυσικά, συγκεκριμένες προϋποθέσεις πρέπει να ισχύουν και στις μεταποιητικές μονάδες βιολογικών προϊόντων.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει σειρά νομοθετημάτων που καθορίζουν τα ζητήματα της βιολογικής Γεωργίας, αρχής γενομένης από τον κανονισμό 2092/91 για το βιολογικό τρόπο παραγωγής των γεωργικών προϊόντων, ενώ όλες οι οργανώσεις που υποστηρίζουν τη βιολογική γεωργία συντονίζονται από το διεθνή οργανισμό FOAM σε θέματα παραγωγής και φυτοπροστασίας, διάθεσης και ελέγχου.

Η βιολογική Γεωργία , για λόγους προσαρμογής στις νέες απαιτήσεις της αγοράς, αλλά κυρίως για λόγους σεβασμού προς το περιβάλλον και προς την ποιότητα ζωής μας οφείλει να επεκταθεί στη χώρα μας. Για να γίνει όμως αυτό απαιτείται οικονομική και τεχνική στήριξη, συστηματική ενημέρωση των αγροτών και στελέχωση με ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό , τόσο στον τομέα του συντονισμού της παραγωγής όσο και στην έρευνα , που προς το παρόν δυστυχώς , είναι υποτυπώδης.

2.11. Πληροφορίες για τη συμμετοχή Ενδιαφερομένων στη Βιολογική Γεωργία

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και τροφίμων κάλεσε τους ενδιαφερόμενους να συμμετάσχουν στο Μέτρο 3.1 «Βιολογική Γεωργία» του Άξονα 3, «Γεωργοπεριβαλλοντικά Μέτρα» του Εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ) 2000-2006, και (ΕΚ) 1257/99 του Συμβουλίου για τη στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) – Τμήμα Εγγυήσεων. Το Μέτρο 3.1. Βιολογική Γεωργία εφαρμόζεται με βάση τις παρακάτω υπουργικές αποφάσεις:

- ΚΥΑ υπ. αριθμ. 567/125316/19.1.2004 (ΦΕΚ 129/Β'/29.1.04)
- ΥΑ υπ. αριθμ. 129166/21.6.2004 (ΦΕΚ 972/Β'/29.6.04)
- ΥΑ υπ. αριθμ. 130291/2.8.2004 (ΦΕΚ 1222/Β'/10.8.04)
- ΚΥΑ υπ. αριθμ. 619/135176/21.6.2005 (ΦΕΚ 879/Β'/28.6.05)
- ΥΑ υπ. αριθμ. 135576/5.7.2005 (ΦΕΚ 925/Β'/5.7.05)

Στόχος του προγράμματος είναι η αειφορική διαχείριση της γεωργικής γης και η παραγωγή προϊόντων ποιότητας. Επιμέρους στόχοι του μέτρου είναι:

- Η μείωση της ρύπανσης που προκαλεί η γεωργία.
- Η διατήρηση της βιοποικιλότητας των αγροτικών οικοσυστημάτων.
- Η αειφορική διαχείριση των εδαφικών πόρων.
- Η βελτίωση των μέτρων προστασίας της υγείας των γεωργών.

Χρηματοδότηση & Προϋπολογισμός

Το Μέτρο 3.1 του Άξονα 3 του ΕΠΑΑ συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – Τμήμα Εγγυήσεων (ΕΓΤΠ.Ε.–Ε). Ο αρχικός προϋπολογισμός της προγραμματικής περιόδου 2000 – 2006 ανέρχεται σε 107 εκατ. €.

Πεδίο εφαρμογής

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε όλη την Ελλάδα.

Επιλέξιμες Εκτάσεις

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε γεωργικές εκτάσεις με αροτραίες καλλιέργειες και κηπευτικά και στις μόνιμες φυτείες που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία.

Δεν είναι επιλέξιμες:

- οι γεωργικές εκτάσεις που είναι εγκαταλελειμμένες ή ημιεγκαταλελειμμένες
- οι παγετόπληκτες φυτείες και οι καμένες εκτάσεις
- οι νέες φυτείες

Δικαιούχοι

Δικαιούχοι του προγράμματος είναι:

- φυσικά πρόσωπα.
- νομικά πρόσωπα με προϋποθέσεις.
- Ιερές Μονές του Αγίου Όρους.

Κριτήρια αξιολόγησης

Οι φάκελοι υποψηφιότητας αξιολογούνται για την πληρότητά, την τήρηση των προϋποθέσεων ένταξης, καθώς και βάσει αναπτυξιακών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών κριτηρίων.

Οι ΔΑΑ εκτελούν τους προβλεπόμενους από τις ισχύουσες διατάξεις ελέγχους, αμέσως μετά την υποβολή των αιτήσεων-φακέλων υποψηφιότητας.

Δεσμεύσεις

Ο δικαιούχος αναλαμβάνει την εφαρμογή των δεσμεύσεων του προγράμματος στην ενταγμένη έκταση για χρονική περίοδο 5 ετών. Συγκεκριμένα δεσμεύεται:

- να εφαρμόζει πιστά τις κατευθύνσεις, προδιαγραφές και τεχνικές της βιοκαλλιέργειας όπως καθορίζονται από τον Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου όπως τροποποιείται και ισχύει
- να εφαρμόζει στο σύνολο του ενταγμένου μέρους της εκμετάλλευσής του τις γεωργοπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις που προβλέπονται για το πρόγραμμα
- να συνάψει σύμβαση με αναγνωρισμένο Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων και να προσκομίζει στις ελεγκτικές υπηρεσίες του Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με τη λήξη της καλλιεργητικής περιόδου και στη διάρκεια της πενταετίας βεβαίωση τήρησης των διατάξεων του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91, όπως αυτός τροποποιημένος ισχύει
- να εφαρμόζει τους Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (Κ.Ο.Γ.Π.) όπως αυτοί κάθε φορά ισχύουν
- να εφαρμόζει ορθές γεωργικές πρακτικές όπως ισχύουν σε περιοχές με ειδικά περιβαλλοντικά προβλήματα ή απαιτήσεις σύμφωνα με τις Οδηγίες 91/676/ΕΟΚ, 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ
- να τηρεί το εγκεκριμένο καλλιεργητικό σχέδιο (ετήσιο για τις ετήσιες καλλιέργειες και πενταετές για τις μόνιμες)
- να συνάψει σύμβαση με Γεωπόνο Σύμβουλο ο οποίος συντάσσει το καλλιεργητικό σχέδιο και αναλαμβάνει την τεχνική υποστήριξη για την υλοποίησή του, σε όλη τη διάρκεια της πενταετίας
- να τηρεί τις διατάξεις της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας και να δέχεται και να διευκολύνει τους ελέγχους που πραγματοποιούν τα εθνικά και κοινοτικά όργανα
- να υποβάλλει μία φορά το έτος αίτηση πληρωμής με τα απαραίτητα δικαιολογητικά

- να προσκομίζει ετησίως αντίγραφο της αίτησης-δήλωσης του ΟΣΔΕ ή της αίτησης / αποσπάσματος του ορθοφωτοχάρτη με το χαρτογραφικό υπόβαθρο του ελαιοκομικού ή αμπελουργικού μητρώου.
- να τηρεί στην εκμετάλλευσή αγροπεριβαλλοντικό φάκελο του προγράμματος με όλα τα απαραίτητα στοιχεία.

Ενισχύσεις Η οικονομική ενίσχυση ανά καλλιέργεια είναι ως εξής:

Πίνακας 2.1. Οικονομικές Ενισχύσεις κατά Καλλιέργεια ανά στρέμα.

Καλλιέργεια	€/στρ.
Ελαιώνες ελαιοπαραγωγής	72,2
Ελαιώνες για επιτραπέζια ελιά	90,0
Κρόκος	90,0
Αμπέλια	90,0
Μηλοειδή, πυρηνόκαρπα, λοιπές δενδρώδεις	90,0
Ακρόδρυα (καστανιές, φουντουκιές, καρυδιές)	40,0
Εσπεριδοειδή	90,0
Κηπευτικά, μπιστανικά, σπαράγγι, φράουλες, μηδική	60,0
Αρδευόμενες αροτραίες	60,0
Σιτηρά, όσπρια, ξηρικές καλλιέργειες	33,5
Αρωματικά-Φαρμακευτικά	33,5

Υποβολή αιτήσεων - Δικαιολογητικά φακέλου υποψηφιότητας Οι Φάκελοι Υποψηφιότητας υποβλήθηκαν στις Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης / Γεωργίας (ΔΑΑ) των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, όπου βρίσκεται η έδρα της εκμετάλλευσης και περιελάμβαναν υποχρεωτικά:

α . Αίτηση-Δήλωση ένταξης.

β. Δικαιολογητικά όρων και προϋποθέσεων ένταξης και νόμιμης κατοχής και χρήσης της εκμετάλλευσης.

γ. Ακριβές αντίγραφο αίτησης-δήλωσης στο ΟΣΔΕ ή αίτηση / απόσπασμα ορθοφωτοχάρτη με το χαρτογραφικό υπόβαθρο του ελαιοκομικού ή αμπελουργικού μητρώου.

δ. Αντίγραφο σύμβασης με αναγνωρισμένο Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων και έντυπο γνωστοποίησης επιχειρηματία.

ε. Καλλιεργητικό Σχέδιο.

Συμπληρωματικά δικαιολογητικά θα προσκομίζονται προαιρετικά σε ειδικές περιπτώσεις και σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση (παράλληλη άσκηση βιολογική κτηνοτροφίας, εγκεκριμένο σχέδιο βελτίωσης, μόνιμη κατοικία σε μειονεκτική περιοχή κλπ.).

Ειδικές περιπτώσεις

- Οι δικαιούχοι των οποίων είχαν λήξει οι συμβατικές υποχρεώσεις, ήταν επιλέξιμοι στο πλαίσιο της τελευταίας Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος.
- Οι δικαιούχοι των οποίων δεν είχαν λήξει οι συμβατικές υποχρεώσεις συνέχιζαν με τους όρους και τις προϋποθέσεις των συμβάσεων τους, ή εναλλακτικά μπορούσαν να διακόψουν τις συμβάσεις τους και να αυξήσουν την υπό ένταξη έκταση κατά τουλάχιστον 20%, ώστε να είναι επιλέξιμοι στο πλαίσιο της τελευταίας Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος. Σε αυτούς περιλαμβάνονται και οι δικαιούχοι που εντάχθηκαν το 2005.

Προθεσμία υποβολής

Οι αιτήσεις των ενδιαφερομένων υποβλήθηκαν από 10.4.2006 έως και 17.5.2006.

Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες :

1. Στις Δ/σεις Αγροτικής Ανάπτυξης / Γεωργίας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

2. Στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων www.minagric.gr ,στο Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ), Άξονας 3, Μέτρο 3.1. ή στο link τη Δ/σης Βιολογικής Γεωργίας.

3. Στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Εθνικού Τυπογραφείου www.et.gr βρίσκονται οι δημοσιευμένες στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως υπουργικές αποφάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1. ΕΙΔΗ ΑΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΦΥΤΩΝ:

Στις επόμενες σελίδες της εργασίας μου παρουσιάζονται εικόνες και αναλυτικά στοιχεία για κάθε ένα ξεχωριστά από τα κυριότερα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά όπως:

- Όνομα.
- Οικογένεια.
- Επιστημονική Ονομασία.
- Κοινή Ονομασία.
- Περιγραφή.
- Τόπος Ανάπτυξης.
- Άνθηση.
- Συλλογή.
- Ιδιότητες-Χρήσεις.

Στη συνέχεια απεικονίζονται Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά συσκευασμένα, όπως κυκλοφορούν στο εμπόριο, καθώς και ένας ενδεικτικός Τιμοκατάλογος Συσκευασμένων ΑΦΦ.

Εικόνα 1
Αγιόκλημα

Οικογένεια	Caprifoliaceae
Επιστημονική ονομασία	<i>Lonicera japonica "Chinensis"</i>
Κοινή ονομασία	Λονίκερα, Αγιόκλημα
Περιγραφή	Το αγιόκλημα είναι ένα όμορφο φυτό πολυετές, θαμνώδες, κληματώδες και αναρριχώμενο.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε διάφορα μέρη και καλλιεργείται στους κήπους.
Άνθηση	Ανθίζει την άνοιξη και το καλοκαίρι και τα κιτρινόασπρα άνθη του μυρίζουν πολύ έντονα.
Συλλογή	Συλλέγονται φύλλα και τα άνθη του αποξηραμένα και τεμαχισμένα.
Χρήσεις	Χρησιμοποιούμε τα φύλλα και τα άνθη του αποξηραμένα και τεμαχισμένα. Το αφέψημά του ανακουφίζει από το βήχα, το άσθμα, ενώ λόγω των εφιδρωτικών του ιδιοτήτων είναι κατάλληλο για κρυσολόγημα με πυρετό. Οι γαργάρες βοηθούν πολύ τον ερεθισμένο λαιμό από φαρυγγίτιδα και λαρυγγίτιδα. Επίσης καταπραΰνει το πεπτικό σύστημα και τις γαστρεντερικές δυσλειτουργίες. Εξωτερικά συντελεί στην ανακούφιση από πληγές, εκζέματα, ρευματικούς και αρθρικούς πόνους, φλεγμονές και κνησμό.

Εικόνα 2
Άνηθος

Οικογένεια	Apiaceae
Επιστημονική ονομασία	Anethum graveolens-Άνηθος ή άνηθον το βαρύοσμον.
Κοινή ονομασία	Άνηθος
Περιγραφή	Είναι αρωματικό φυτό το οποίο μπορεί να φτάσει έως και το ένα μέτρο ύψος.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε διάφορα μέρη και καλλιεργείται στους κήπους.
Άνθηση	Τα φωτεινά κίτρινα μικρά άνθη που εμφανίζονται τους καλοκαιρινούς μήνες.
Συλλογή	Από τους σπόρους του άνηθου βγαίνει ένα αιθέριο έλαιο.
Χρήσεις	Είναι χρήσιμο στη φαρμακοβιομηχανία και τη ζαχαροπλαστική. Ο άνηθος είναι χωνευτικός και βοηθά στην καλή λειτουργία της πέψης. Όταν είναι ωμός καταπολεμά τους κολικούς των εντέρων, τη δυσκοιλιότητα και δροσίζει την αναπνοή. Η κατανάλωση πριν τον ύπνο βοηθά στη χαλάρωση. Στις θηλάζουσες μητέρες θεωρείται πως βοηθά στην γαλουχία και γαλακτοπαραγωγή. Καταπραΰνει την ανεμοβλογιά. Οι αποξηραμένοι σπόροι χρησιμοποιούνται για αφεψήματα. Χρησιμοποιείται στη μαγειρική, την αρωματοποιία, τη ζαχαροπλαστική και την αρτοποιία (σε ποτά, λικέρ, κ.λ.π).

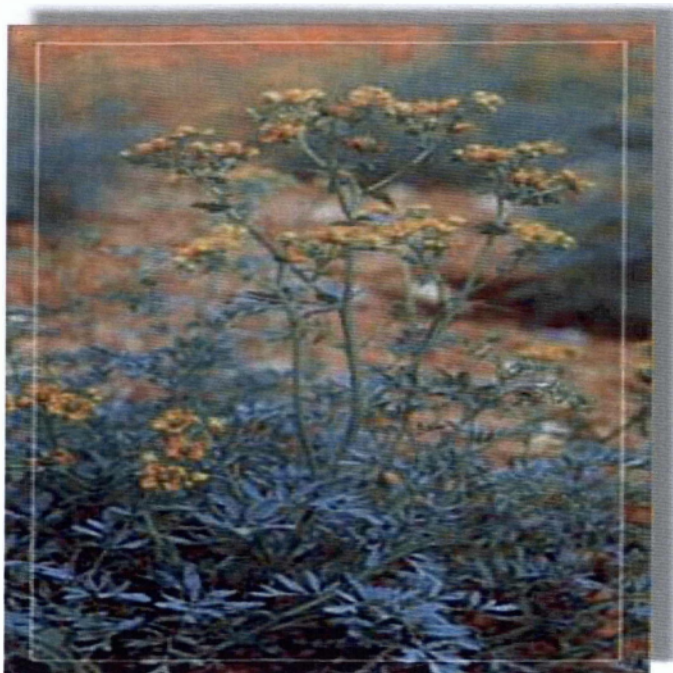

Εικόνα 3
Ανθεμίδα

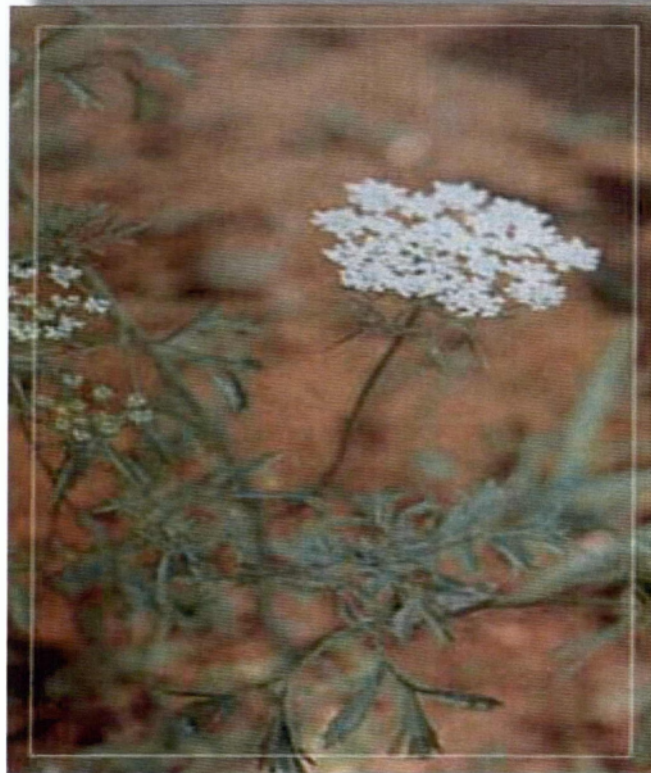
Οικογένεια	Asteraceae (Compositae) - Σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	Anthemis tinctoria.
Κοινή ονομασία	Ανθεμίδα η βαφική .
Περιγραφή	Φυτό πολυετές, με βλαστό όρθιο, χνουδωτό, ύψους μέχρι 60 εκατοστά. Τα φύλλα είναι φτεροσχιδή, με στενά τμήματα, πριονωτά. Το άνθη είναι σε ακραία κεφάλια, μικρά, κίτρινου χρώματος.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε άγονα και φτωχά εδάφη, ορεινών, δροσερών περιοχών.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει το Μάιο και διαρκεί μέχρι τον Αύγ.
Συλλογή	Συλλέγονται τα άνθη όταν είναι σε πλήρη άνθηση και η ρίζα του την άνοιξη και το φθινόπωρο.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και θεωρείται επουλωτικό. Χρησιμοποιείται ακόμα και σαν βαφικό φυτό.

Εικόνα 4
Απήγανος

Οικογένεια	Rutaceae - Ρουτιδή.
Επιστημονική ονομασία	Ruta graveolens L - Ρούτα ή βαρύσομος.
Κοινή ονομασία	Σιδερόχορτο, πήγανος.
Περιγραφή	Φυτό πολυετές, με βλαστό όρθιο λείο, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Τα φύλλα είναι έμμισχα δύο - τρεις φτεροσχιδή. Τα άνθη του είναι σε ακραίους κορύμβους, κίτρινου χρώματος.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό είναι σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται χολαγωγό, εμμηναγωγό. Επούλωτικό, στυπτικό, αιμοστατικό, αντισπασμωδικό και καταπραϋντικό.

Εικόνα 5
Ασπροκέφαλο

Οικογένεια	Ariaceae (umbelliferae) - Σκιδανθή.
Επιστημονική ονομασία	Ammi majus L -Άμμι το μεγάλο.
Κοινή ονομασία	Ασπροκέφαλο, γαρδιανός, γαριζόνι.
Περιγραφή	Είναι φυτό μονοετές, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό γλαυκόχροο, γραμμωτό σε όλο το μήκος. Τα φύλλα είναι μόνο ή δις φτεροσχιδή, οδοντωντά. Τα άνθη είναι μικρά, άσπρα, σε μεγάλα σκιάδα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα και καλλιεργημένα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται διουρητικό και ευστόμαχο.

Εικόνα 6
Ασπρόχορτο

Οικογένεια

Lamiaceae - Χειλανθή.

Επιστημονική
ονομασία

Teucrium polium L - Τεύκριο το κοινό.

Κοινή ονομασία

Της αγάπης το βοτάνι, της Παναγιάς το βοτάνι, λιβανόχορτο, πόλιο, αμάραντο, στομαχοβότανο, ύσσωπος, παναγιόχορτο.

Περιγραφή

Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 30 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό, πολύ τριχωτό. Τα φύλλα είναι αντίθετα, επιφυή, λογχοειδή σφηνοειδή, τριχωτά. Τα άνθη είναι σφαιρικά ή αυγοειδή κεφάλια, άσπρα.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε άγονα ή πετρώδη μέρη.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.

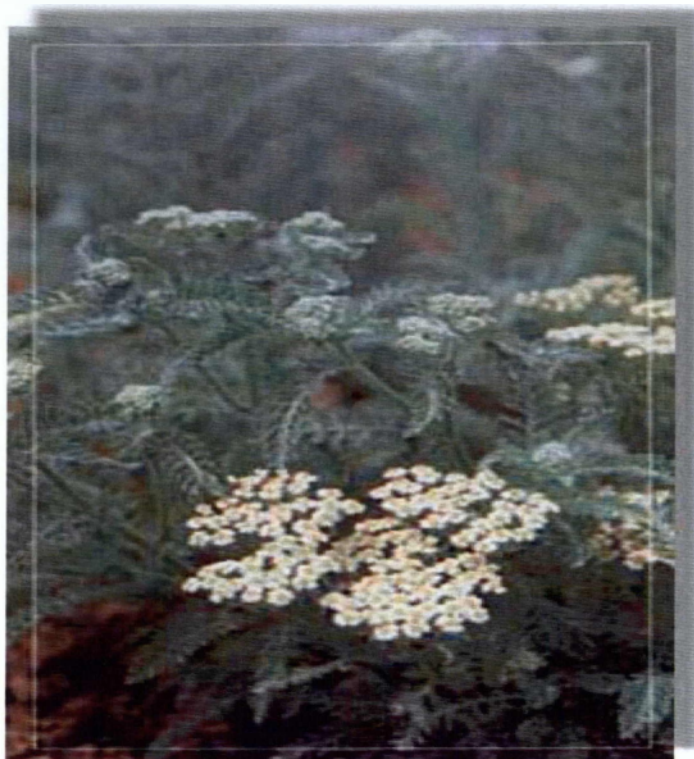
Συλλογή

Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.

Χρήσεις

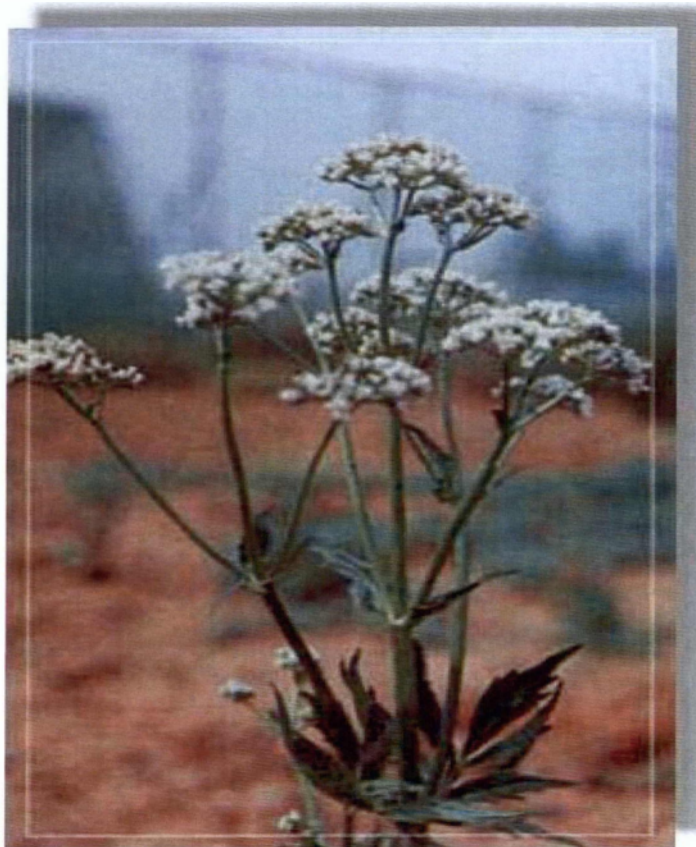
Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται επουλωτικό, αντιπυρετικό, υποτασικό, τονωτικό, διουρητικό και εντομοδιωκτικό.

Εικόνα 7
Αγίλλεα

Οικογένεια	Asteraceae (compositae) - Σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	Achillea millefolium L-Αχίλλειος η χιλιόφυλλη.
Κοινή ονομασία	Αγριαψιθιά, χιλιόφυλλο.
Περιγραφή	Φυτό πολυετές, με βλαστό όρθιο, χνουδωτό, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Τα φύλλα είναι δύο φορές πτεροειδή, τριχωτά, μικρά, εύοσμα. Τα άνθη είναι σε ακραία κεφάλια, άσπρου ή ωχρόασπρου χρώματος.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε βοσκότοπους και σε δάση του ορεινού όγκου, καθώς και κατά μήκος δρόμων.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Οκτ.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα του φυτού όταν είναι σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται νευροτονωτικό, αιμοστατικό, διεγερτικό, ευστόμαχο, αντιεμμηναγωγό, αντικαταρροϊκό, αντισπασμωδικό, αντιαιμορροϊδικό, χολαγωγό, ορεκτικό, επουλωτικό, σπασμολυτικό, αντισηπτικό, αποχρεμπτικό, αντιφλογιστικό, αντιβροχικό και ανθελμινθικό.

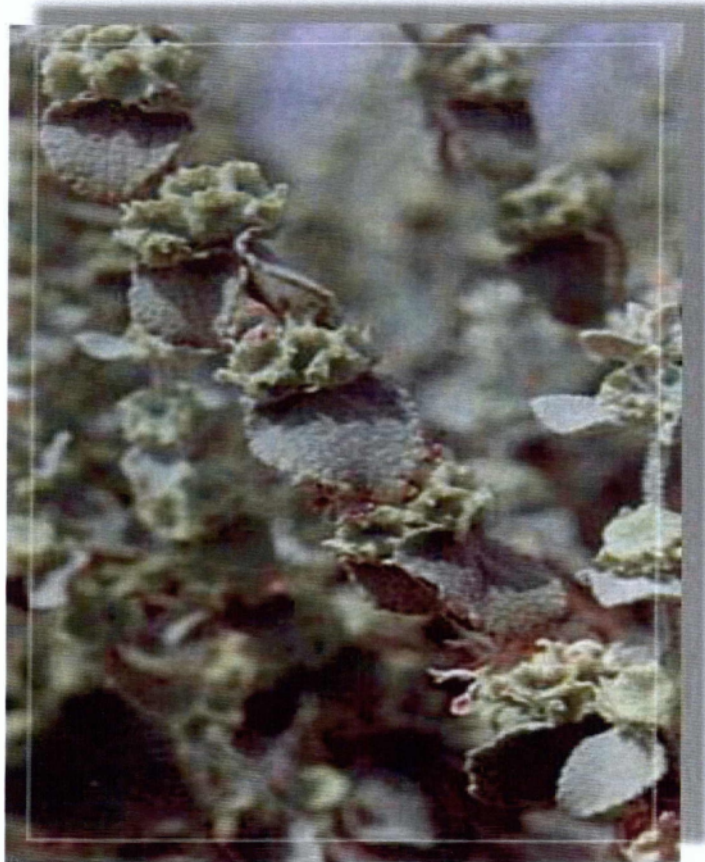
Εικόνα 8
Βαλεριάνα

Οικογένεια	Valerianaceae - Βαλεριανίδη.
Επιστημονική ονομασία	Valeriana officinalis - Βαλεριάνα η φαρμακευτική.
Κοινή ονομασία	Αγριοζαμπούκος, Μυριστική. Είναι φυτό πολυετές, με βλαστό μονοστέλεχο, με αυλάκια κατά μήκος, ύψους μέχρι 130 εκατοστά. Τα φύλλα είναι αντίθετα, φτεροσχιδή, με 7-10 ζευγάρια λογχοειδή φυλλαράκια. Τα άνθη είναι σε ακραίους κορύμβους, χρώματος άσπρου ή ρόδινου.
Περιγραφή	
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε δάση και σε ορεινές δροσερές περιοχές.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι τον Ιούνιο.
Συλλογή	Συλλέγονται οι ρίζες. Είναι φυτό φαρμακευτικό. Από τις ρίζες παρασκευάζονται φάρμακα καταπραύντικά του νευρικού συστήματος. Οι ρίζες θεωρούνται επίσης αντισπασμωδικές, αντιεπιληπτικές, αντιπυρετικές, ανθελμινθικές. Αντιδιαβητικές, ευστόμαχες και τονωτικές. Επίσης από τις ρίζες λαμβάνεται αιθέριο έλαιο που χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία.
Χρήσεις	

Εικόνα 9
Βαλλωτή (η
κρατηροειδής)

Οικογένεια

Lamiaceae - Χειλανθή.

Επιστημονική
ονομασία

Ballota acetabulosa Benth.

Κοινή ονομασία

Λουμίνια, λυχναράκι, φυτιλάκι, φάσσας, αναμεφωλιά, αποπουλιά.

Περιγραφή

Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 60 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό, πολύκλαδο, χνουδωτό. Τα φύλλα είναι αυγοειδή με μικρό μίσχο, πολύ χνουδωτά. Τα άνθη είναι σε μασχαλιαίους σπονδύλους, κόκκινου χρώματος.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.

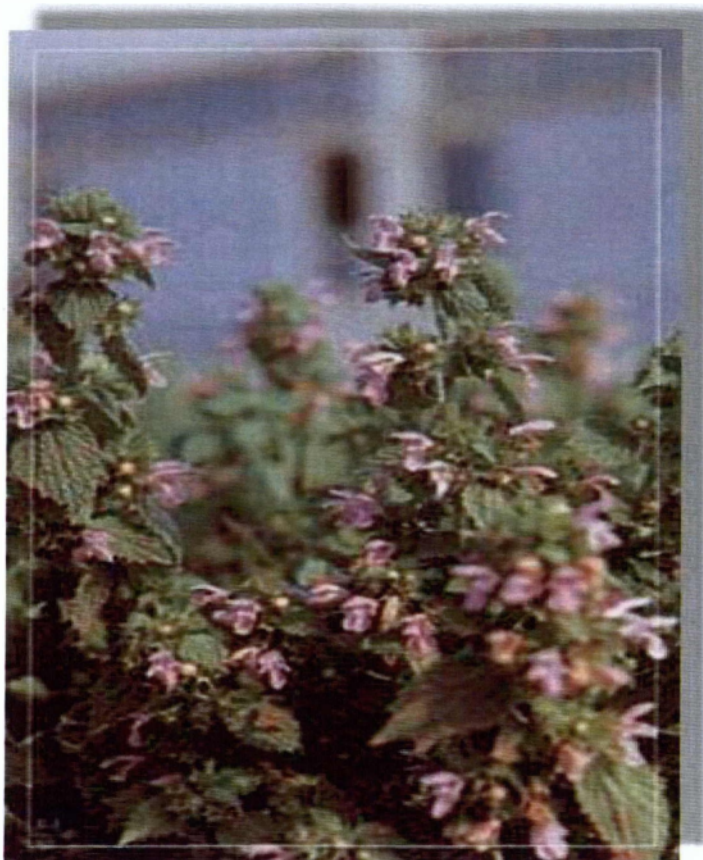
Συλλογή

Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται διεγερτικό, λιθοδιαλυτικό και ανθυστερικό. Από τους τρυφερούς βλαστούς που λέγονται "πανάκια" παρασκευάζονται καταπλάσματα.

Εικόνα 10
Βαλλωτή (η
μαύρη)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Ballota nigra L.
Κοινή ονομασία	Βρωμόχορτο, πιπερίτσα.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό τετραγωνικό, διακλαδισμένο. Τα φύλλα είναι αυγοειδή ή στρογγυλά, με δικτυωτή νεύρωση. Τα άνθη είναι κοκκινωπά και σπάνια άσπρα, σε πυκνούς μασχαλιαίους σπονδύλους.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη, σε φράκτες και κατά μήκος των δρόμων.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθιση.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται εφιδρωτικό, διουρητικό και αντισπασμωδικό.

Εικόνα 11
Βασιλικός

Οικογένεια	Lamiaceae (Χειλανθή)
Επιστημονική ονομασία	Ocimum Basilicum
Κοινή ονομασία	Βασιλικός
Περιγραφή	Ο βασιλικός είναι φυτό ποώδες με πλούσιο αρωματικό φύλλωμα και πολλά μικρά, άσπρα ανθάκια. Υπάρχουν διάφορες ποικιλίες βασιλικού, πλατύφυλλος, μικρόφυλλος.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται στις αυλές και στις γλάστρες των σπιτιών για την καλλωπιστική του αξία.
Άνθηση	Ανθίζει άνοιξη και καλοκαίρι.
Συλλογή	Συλλέγουμε τα φύλλα νωρίς το πρωί ή όταν πέφτει ο ήλιος όταν δεν είναι ανθισμένος.
Χρήσεις	Στη θρησκεία μας το χρησιμοποιούμε κατά το ραντισμό του αγιασμού επειδή φύτεψε στο μέρος που είχε ταφεί ο Τίμιος Σταυρός. Καταπραΐνει τους σπασμούς της κοιλιάς, τη νεύρωση στομάχου, τις ημικρανίες, την ένταση, την αϋπνία και βοηθά τη μνήμη. Είναι τονωτικό του οργανισμού και του πεπτικού συστήματος. Καταπολεμά τη δυσκοιλιότητα, το βήχα και είναι άριστο χωνευτικό. Προλαβαίνει τις άφθες Εξωτερικά είναι αντισηπτικό και συνιστάται για κεντρίσματα και τσιμπήματα. Καταπολεμά την τριχόπτωση. Χρησιμοποιείται στη μαγειρική, ζαχαροπλαστική και αρωματοποιία.

Εικόνα 12
Βατομουριά

Οικογένεια
Επιστημονική
ονομασία
Κοινή ονομασία

Rosaceae.

Rubus fruticosus - Ρούβος ο θαμνώδης.

Αβαταινιά, βαταινιά, βατομουριά, βατόμουρο, βάτος.

Είναι θάμνος φυλλοβόλος, ύψους μέχρι 180 εκατοστά. Ο βλαστός του είναι μεγάλος, αυλακωτός, κυρτός προς τα κάτω, με πολλά και μεγάλα αγκάθια. Τα φύλλα είναι χωρισμένα σε τρία φυλλάρια οδοντωτά. Τα άνθη έχουν χρώμα ρόδινο ή λευκό και είναι μικρά. Ο καρπός (βατόμουρο) αποτελείται από πολλές, μικρές, σαρκώδεις ρώγες, κόκκινου χρώματος στην αρχή και μαύρες όταν είναι ώριμες.

Περιγραφή

Τόπος ανάπτυξης
Άνθηση

Αυτοφύεται στις άκρες των δρόμων, και στους φράκτες. Ανθίζει στα μέσα του καλοκαιριού.

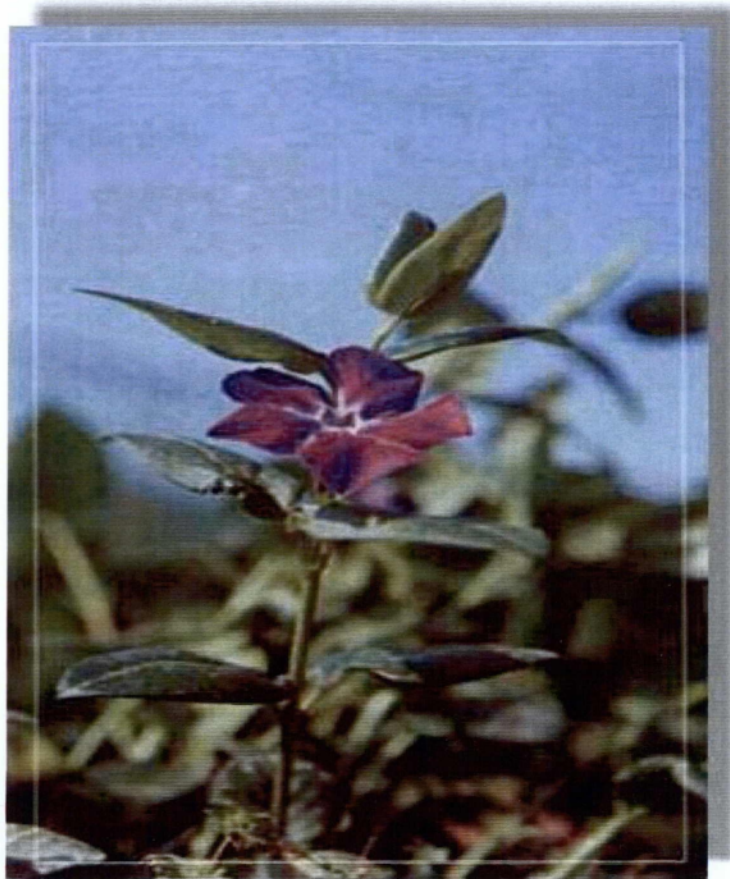
Συλλογή

Συλλέγονται τα φύλλα όλο το χρόνο, καθώς και η ρίζα και οι καρποί του.

Χρήσεις

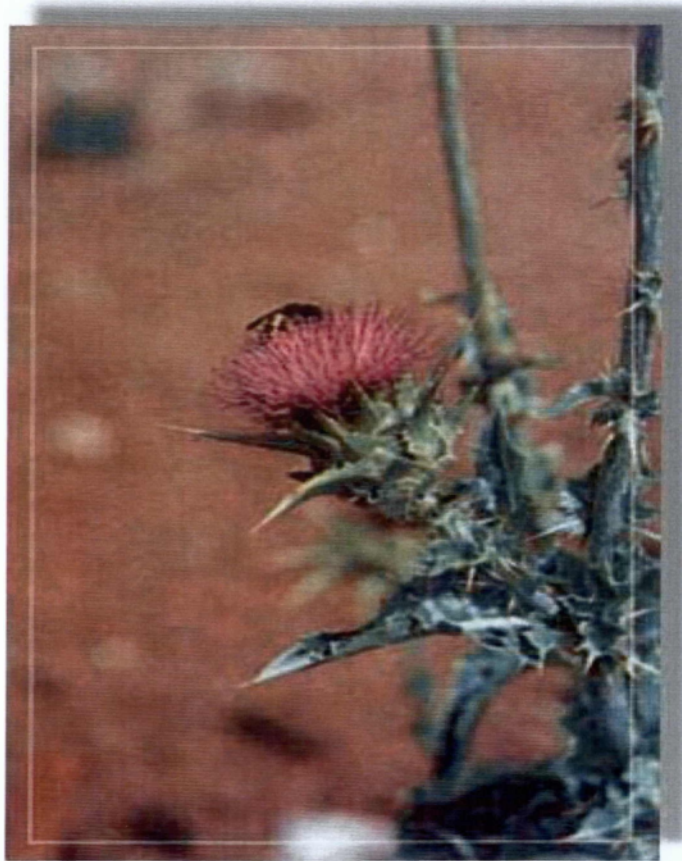
Είναι φυτό φαρμακευτικό και περιέχει κιτρικό οξύ, μηλικό οξύ, ιμβερτοσακχαρο, δεσφικές ουσίες και βιταμίνη C. Τα φύλλα του και οι βλαστοί θεωρούνται κατάλληλα για τον σακχαρώδη διαβήτη, τις διάρροιες, πόνους λαιμού, πόνους εμμήνων, αναιμία. Η ρίζα του θεωρείται κατάλληλη για τους ρευματάρθριτικούς πόνους. Οι καρποί του είναι ευστόμαχοι και με απόσταξη παράγεται κρασί, ξύδι και κυρίως το ονομαστό ρακί.

Εικόνα 13
Βίνκα

Οικογένεια	Αποκυνεαεae - Αποκυνίδη.
Επιστημονική ονομασία	<i>Vinca major</i> L - Βίνκα η μεγάλη.
Κοινή ονομασία	Αγριολίτσα.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, με βλαστό όρθιο ή ορθοπλάγιο, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Τα φύλλα είναι αντίθετα, απλά, σκέραια, λεία, μήκους μέχρι 7 εκατοστά. Τα άνθη είναι μονήρη, χρώματος κυανού και βρίσκονται στις μασχάλες των φύλλων.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε θαμνότοπους και σε σκιερό μέρη, σε ορεινές δροσερές περιοχές.
Ανθιση	Η άνθιση αρχίζει από τον Απρίλιο και διαρκεί μέχρι τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα φύλλα όταν το φυτό είναι ανθισμένο.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Τα φύλλα θεωρούνται επουλωτικά, αντισηπτικά, εμμηναγωγά, διουρητικά, στυπτικά, καταπραϋντικά, αντιγαλακταγωγά, αιμοστατικά, ευστόμαχα και αντιοδονταλγικά.

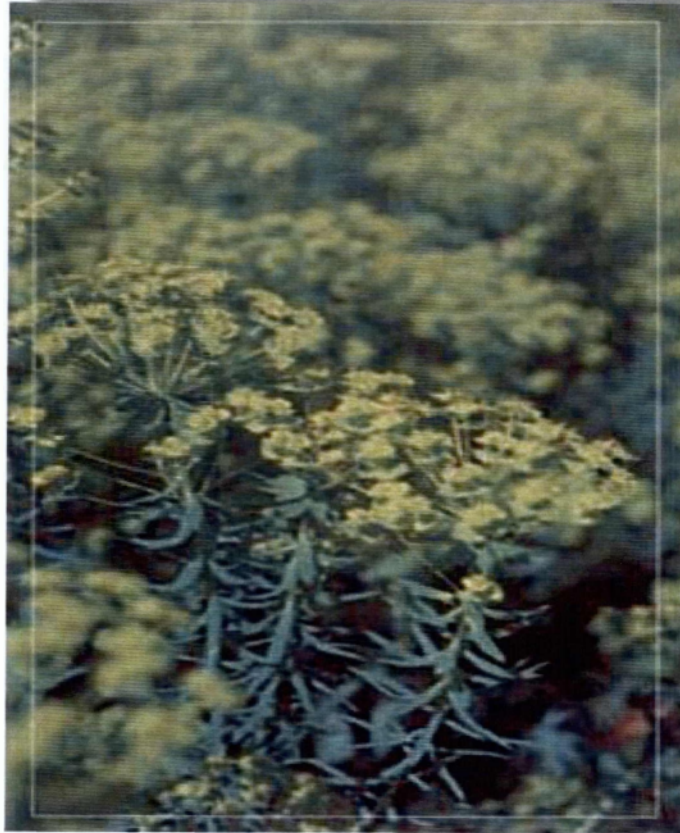
Εικόνα 14
Γαϊδου-
ράγκαθο

Οικογένεια	Asteraceae (compositae) - Σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	Silybum marianum (L) Gaertn - Σίλυβο το μαριανό.
Κοινή ονομασία	Αγκάβατος, κουφάγκαθο.
Περιγραφή	Είναι μονοετές ή διετές φυτό ύψους μέχρι 120 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, ισχυρό, λείο, πολύκλαδο. Τα φύλλα είναι μεγάλα, με άσπρες κηλίδες στην επάνω επιφάνεια, επιφυή, δίλοβα, αγκαθωτά. Το άνθη είναι κοκκινοιώδη, μονήρη, σε ακραία κεφάλια.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη και στις άκρες των δρόμων.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγονται οι ανθοφόροι βλαστοί όταν είναι σε πλήρη άνθηση, καθώς και τα σπέρματα όταν ωριμάσουν καλά.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Οι ανθοφόροι βλαστοί θεωρούνται ότι είναι διουρητικοί, χολαγωγοί, τονωτικοί. Τα σπέρματα θεωρούνται αντικτερικά, αντιχολολιθικά, αντιβηχικά και αντιηπατικά.

Εικόνα 15
Γαλατσίδα

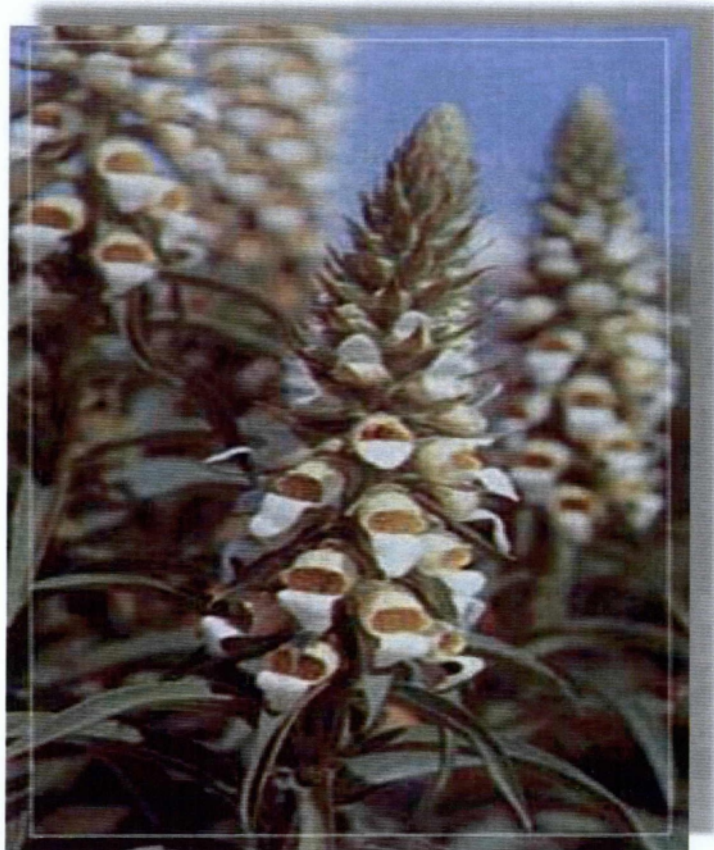
Οικογένεια	Euphorbiaceae - Ευφορβιίδη.
Επιστημονική ονομασία	Euphorbia sequierana Neck. - Ευφόρβια η σεγκουιέρανα.
Κοινή ονομασία	Γαλατσίδα, αγουλοναριά.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, με βλαστό όρθιο, λείο, γλαυκόχροο, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Τα φύλλα είναι απλά γραμμοειδή - λογχσειδή, οξύληκτα. Τα άνθη είναι μικρά, σε ακραία σκιάδια, κίτρινα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε ξερά, ασβεστούχα, χέρσα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Ιούλιο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα σπέρματα όταν ωριμάσουν. Συλλέγεται επίσης και η ρίζα του την άνοιξη ή το φθινόπωρο.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και δηλητηριώδες. Οι ρίζες, τα φύλλα του και τα σπέρματα θεωρούνται καθαρτικά, και εμετικά. Ο χυμός του προκαλεί φλύκταινες στο δέρμα.

Εικόνα 16
Γεράνι

Οικογένεια	Labiatae ή Lamaceae
Επιστημονική ονομασία	Pelargonium Zonale
Κοινή ονομασία	Γεράνι ή Μολόχα
Περιγραφή	Το γεράνι είναι διακοσμητικό φυτό που δεν αυτοφύεται. Έχει φύλλα με πέντε λοβούς και αυλακώσεις λίγο χνουδωτά και χαρακτηριστική ομορφιά.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται στους κήπους σε διάφορες ποικιλίες.
Άνθηση	Τα άνθη του είναι άσπρα, ροζ, βιολετιά ή κόκκινα σε διάφορες αποχρώσεις.
Συλλογή	Από το γεράνι χρησιμοποιούμε ολόκληρο το φυτό, τα φύλλα και τη ρίζα.
Χρήσεις	Ολόκληρο το φυτό περιέχει ένα αιθέριο έλαιο, το οποίο και χρησιμοποιείται για τις στυπτικές, αιμοστατικές, καταπραϊντικές και διουρητικές του ιδιότητες. Βοηθάει στην αμυγδαλίτιδα, μαστίτιδα, χρόνια διάρροια, δυσεντερίες και παθήσεις των ματιών. Ανακουφίζει από ερεθισμούς του δέρματος, πληγές και κοψίματα.

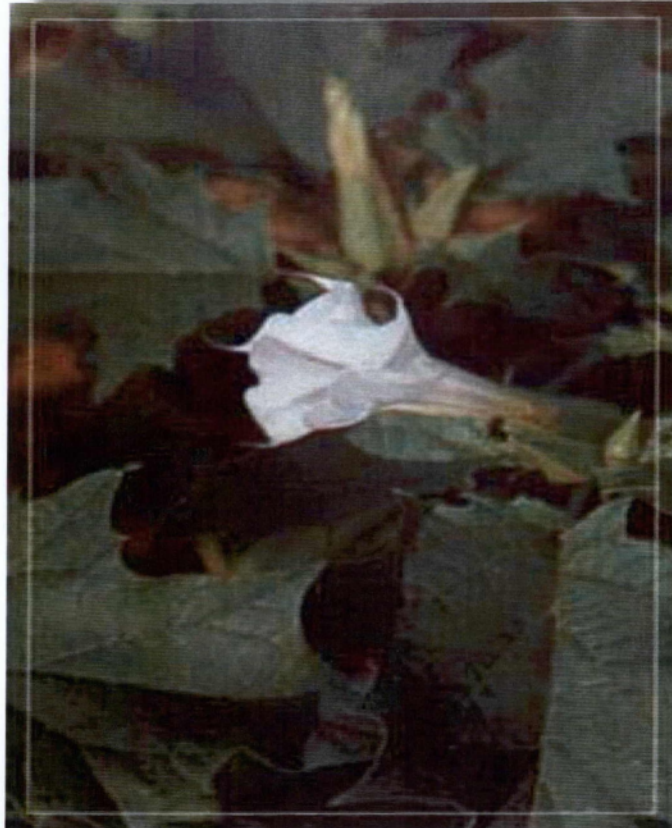
Εικόνα 17
Δακτυλίτιδα

Οικογένεια	Scrophulariaceae - Σκροφουλαριίδη.
Επιστημονική ονομασία	<i>Digitalis lanata</i> Ehrh - Ντιτζιτάλις η εριώδης.
Κοινή ονομασία	Λυσοβότανο, κορακοβότανο, κορακόχορτο, πουντόχορτο, χελιδονόχορτο.
Περιγραφή	Είναι πολυετές φυτό, με βλαστό όρθιο, δυνατό, ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Τα φύλλα είναι λογχοειδή ή προμήκη, διαταγμένα στη βάση σε ρόδακα. Τα άνθη είναι σαν καμπάνες, σε μεγάλους βότρες, ασπροκίτρινα ή τεφροκίτρινα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε δασώδεις περιοχές.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα φύλλα όταν το φυτό είναι ανθισμένο και έχει ηλικία τουλάχιστον δύο χρόνων.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και δηλητηριώδες. Από τα φύλλα του παρασκευάζονται καρδιοτονωτικά φάρμακα. Τα φύλλα θεωρούνται επίσης διουρητικά, καθαρτικά, ναρκωτικά, τοξικά, επουλωτικά, εμετικά και αντιαφροδισιακά.

Εικόνα 18
Δατούρα

Οικογένεια

Solanaceae - Σολανίδη.

Επιστημονική
ονομασία

Datura stramonium L - Δατούρα το στραμώνιο

Κοινή ονομασία

Ακανθόμηλο, Αγριομπάμια, τάτλας, τάτουλας. Αγριοκαρυά, βρωμόχορτο, μαγιόχορτο, διαολόχορτο.

Περιγραφή

Είναι φυτό μονοετές, με βλαστό όρθιο, διακλαδιζόμενο, λείο πράσινο, υψος μέχρι 100 εκατοστά. Τα φύλλα είναι μεγάλα, έλλοβα, αυγοειδή, πολύ οδοντωτά, λεία. Τα άνθη είναι μεγάλα, στις μασχάλες των φύλλων, άσπρου χρώματος. Ο καρπός είναι ακανθωτός.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε καλλιεργημένα χωράφια.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούλιο και διαρκεί μέχρι τον Οκτώβριο.

Συλλογή

Συλλέγονται άνθη και φύλλα, όταν το φυτό είναι σε πλήρη άνθηση, ενώ τα σπέρματα όταν ωριμάσουν.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό και δηλητηριώδες. Τα φύλλα και τα άνθη χρησιμοποιούνται, υπό μορφή τσιγάρων, εναντίον του άσθματος. Θεωρούνται επίσης αφροδισιακά, αντιεπιληπτικά, αντιρευματικά, αντινευραλγικά, ανθυστερικά και αντιμελανχολικά. Τέλος τα σπέρματα θεωρούνται σπασμολυτικά.

Εικόνα 19
Δάφνη

Οικογένεια
Επιστημονική ονομασία
Κοινή ονομασία

Lauraceae - Δαφνώδη.
Laurus nobilis L - Δάφνη η ευγενής.

Περιγραφή

Βάγια, δαφνόφυλλα.
Είναι μικρό δέντρο, αειθαλές, με βλαστό πολύκλαδο, βαθυ-πράσινο, λείο, ύψους μέχρι 5 μέτρα. Τα φύλλα είναι εναλλασσόμενα, δερματώδη, λογχοειδή, με πολλά νεύρα. Τα άνθη είναι αρσενικά, θηλυκά και ερμαφρόδιτα, στις μασχάλες των φύλλων, χρώματος άσπρου ή κιτρινοπράσινου. Ο καρπός (δαφνοκούκι) έχει χρώμα κυανόμαυρο και μοιάζει με μικρή ελιά.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε όλο το Νομό και κυρίως στο βόρειο τμήμα.

Άνθηση

Ανθίζει από τον Απρίλιο μέχρι και τον Μάιο.

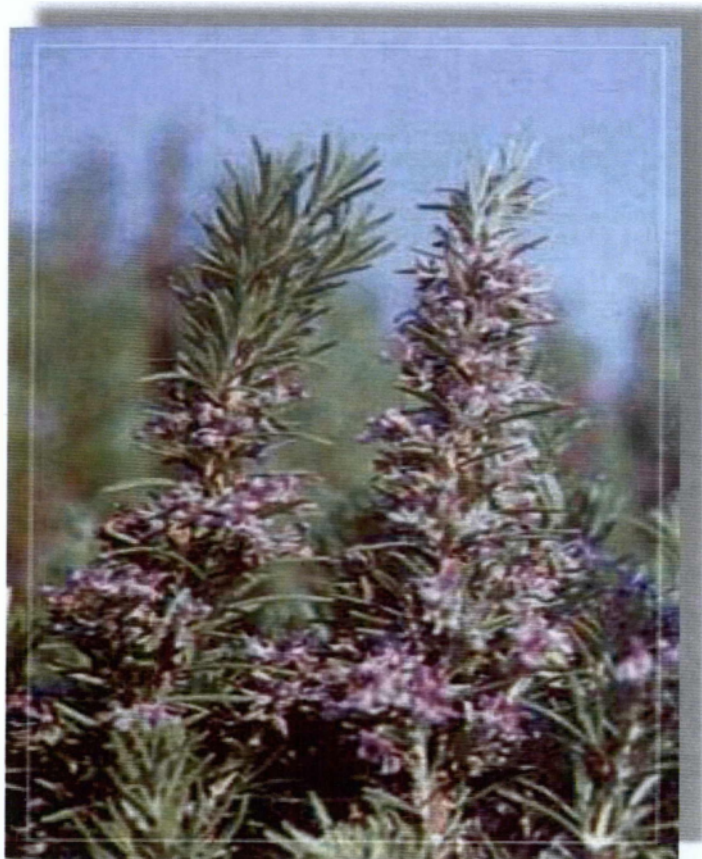
Συλλογή

Συλλέγονται τα φύλλα στο δίμηνο Αυγούστου - Σεπτεμβρίου.

Χρήσεις

Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο (δαφνέλαιο) χρησιμοποιείται στη σαπωνοποιία και στη βιομηχανία τροφίμων. Τα φύλλα θεωρούνται αντιρευματικά, εφιδρωτικά, χολαγωγά, ηπατικά, αντιαρθριτικά, αντιδιαρροϊκά και τονωτικά της λειτουργίας της πέψης.

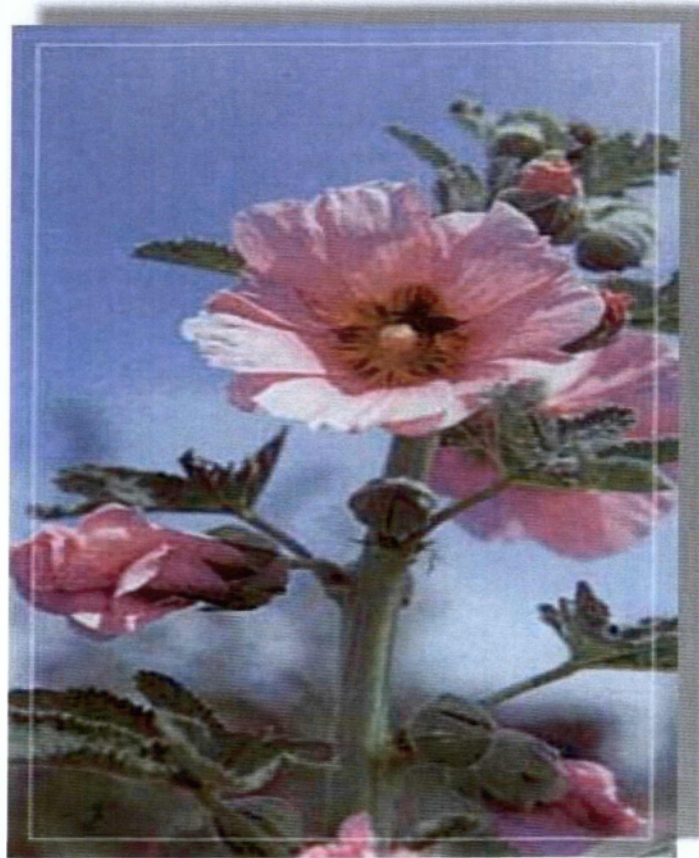
Εικόνα 20
Δεντρολίβανο

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Rosmarinus officinalis L - Ροσμαρίνος ο φαρμακευτικός.
Κοινή ονομασία	Ροσμαρίνι, δυοσμαρίνι. Είναι μικρός σειθαλής θάμνος, με βλαστό ορθόκλαδο, τετραγωνικό, πολύκλαδο και πυκνόφυλλο, ύψους μέχρι 120 εκατοστά. Τα φύλλα είναι δερματώδη, γραμμοειδή, άμισχα, χρώματος σταχτοπράσινου. Τα άνθη βρίσκονται πολλά μαζί στις μασχάλες των φύλλων, ασπροδερρά ή ασπρογάλαζα.
Περιγραφή	Αυτοφύεται σε διάφορα μέρη κυρίως σε δροσερές ημιορεινές περιοχές.
Τόπος ανάπτυξης	Ανθίζει σχεδόν όλο το χρόνο.
Άνθηση	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα από την άνοιξη μέχρι το φθινόπωρο.
Συλλογή	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Τα φύλλα και τα άνθη του θεωρούνται εμμηνάγωγα, αντιδιαβητικά, τονωτικά, σπασμολυτικά, ευστόμαχα, χολαγωγά, εκτριωτικά, αντιρευματικά, εφιδρωτικά ανθελμινθικά και ηρεμιστικά. Το αιθέριο έλαιο τους χρησιμοποιείται στη φαρμακοποιία, στη σαπουνοποιία, καθώς και ως αντιοξειδωτικό σε επεξεργασία τροφίμων.
Χρήσεις	

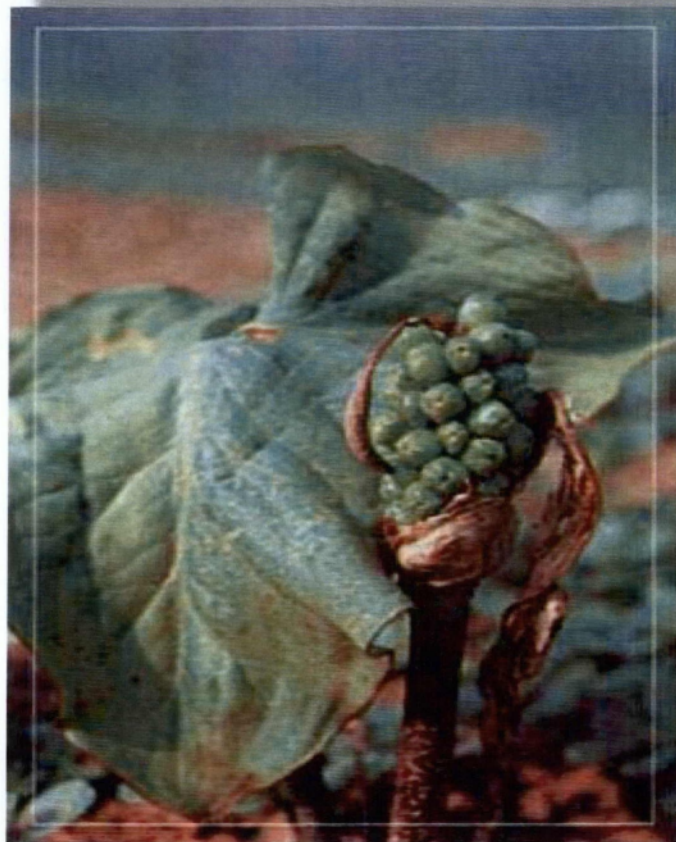

Εικόνα 21
Δεντρομολόχα

Οικογένεια	Malvaceae - Μαλβίδη.
Επιστημονική ονομασία	Lavatera arborea L.
Κοινή ονομασία	Λαβατέρα η δενδρώδης.
Περιγραφή	Είναι φυτό διετές ή πολυετές, ύψους μέχρι 25 μέτρα. Έχει βλαστό όρθιο, ισχυρό, ξυλώδη.. Τα φύλλα είναι μεγάλα, καρδιοειδή, στη βάση με 5-7 λοβούς τριγωνικούς, οδοντωτά, με αραιό τρίχωμα στην πάνω επιφάνεια και πυκνό στην κάτω. Τα άνθη είναι όμορφα, μεγάλο, ρόδινα και βρίσκονται στις μασχάλες των φύλλων.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε ξηρούς τόπους
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα άνθη και το φύλλα όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση, καθώς και οι ρίζες στη διάρκεια του φθινοπώρου.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Όλα τα μέρη του θεωρούνται μαλακτικά, καταπραΰντικά και αποχρεμπτικά.

Εικόνα 22
Δρακόντια

Οικογένεια

Agaceae - Αροΐδη.

Επιστημονική
ονομασία

Agrim maculatum L - Άρον το στικτό.

Κοινή ονομασία

Φειδόχορτο, ψωμί του φιδιού, δρακόντι. Ξεφλουδίτσα, τσοτσούλα.

Περιγραφή

Είναι πολυετές φυτό. με βλαστό απλό, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Τα φύλλα είναι μεγάλα, έμμισχα, με σταχτιές ή μαύρες κηλίδες, λογχοειδή. Τα άνθη είναι σε σπάδικα που η βάση του περιβάλλεται από μεγάλο βράκτειο φύλλο, χρώματος πορφυρού.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε δάση και σε φράκτες.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Απρίλιο και διαρκεί μέχρι τον Μάιο.

Συλλογή

Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα όταν βρίσκεται σε άνθηση. Συλλέγεται επίσης και η ρίζα του την άνοιξη ή το φθινόπωρο.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό και δηλητηριώδες. Η ρίζα του θεωρείται αντιρευματική, αντισπασμωδική, αντικοκίτικη, αντιβρογχική, αντ αιμορραγική, αντιγαστρική και αντικαταρροϊκή. Σημειώνεται ότι οι κόκκινες ρώγες του καρπού, τα φύλλα, τα άνθη και η ρίζα (ως χλωρή) είναι δηλητηριώδεις.

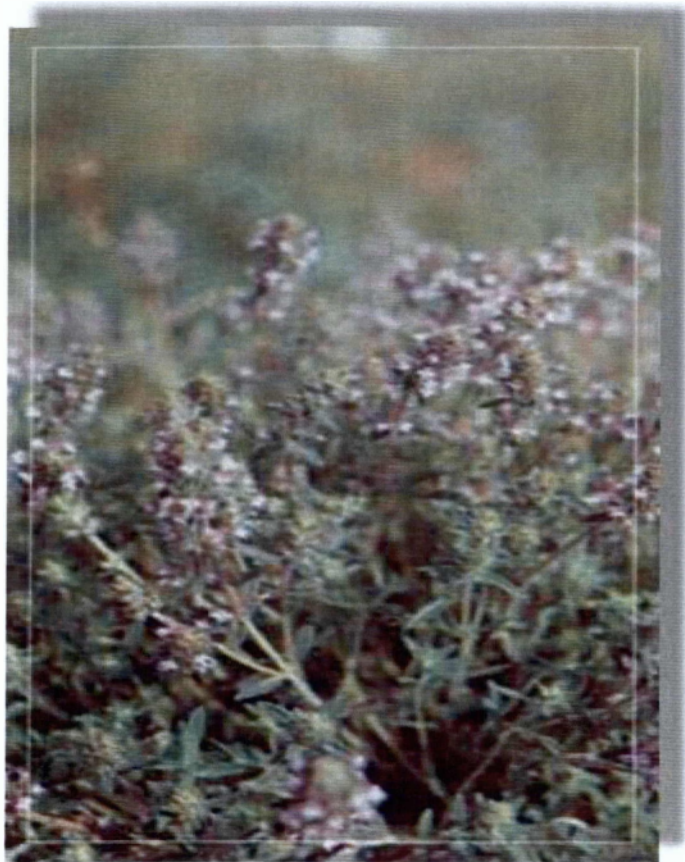
Εικόνα 23
Δυόσμος

Οικογένεια	Lamiacea
Επιστημονική ονομασία	<i>M. viridis</i>
Κοινή ονομασία	Δυόσμος
Περιγραφή	Είναι ποώδες φυτό με φύλλα ωσειδή και μικρά άνθη στις κορυφές των βλαστών. Βγάζει ωραίο ευχάριστο άρωμα από τα πιο γνωστά είδη μέντας είναι ο δυόσμος.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται στις αυλές, στους κήπους, στις γλάστρες και μαζεύεται όλο το χρόνο.
Άνθηση	Τα άνθη του βγαίνουν πολλά μαζί σε στάχεις στις κορυφές των βλαστών.
Συλλογή	Από το δυόσμο χρησιμοποιούμε ολόκληρο το φυτό, τα φύλλα και τη ρίζα
Χρήσεις	Είναι μαλακτικό και καταπραϋντικό του στομάχου, αντισπασμωδικό, βοηθά στην πέψη και καταπολεμά το λόξιγκα και το βήχα. Είναι ιδανικό για την ανακούφιση από τον πονοκέφαλο, την αϋπνία, τις νευραλγίες, το άγχος και τη ναυτία. Τα αρωματικά του φύλλα χρησιμοποιούνται στη μαγειρική, φαγητά, γλυκίσματα και ροφήματα. Το αιθέριο έλαιό του χρησιμοποιείται στη φαρμακοβιομηχανία, στη σαπωνοποιία και στην αρωματοποιία.

Εικόνα 24
Θυμάρι

Οικογένεια

Lamiaceae - Χειλανθή.

Επιστημονική
ονομασία

Thymus Sibthorpii Benth. - Θύμος ο σιβθόρπιος.

Κοινή ονομασία

Θυμάρι, θυμαράκι.

Περιγραφή

Είναι πολυετές φυτό. με βλαστό δυνατό, όρθιο, τετραγωνικό, με μικρό χνούδι, ύψους μέχρι 25 εκατοστά. Τα φύλλα είναι έμμισχα, αντίθετα, λογχοειδή - ελλειψοειδή, τα παράνθια με άσπρες νευρώσεις. Τα άνθη είναι μικρά, ροδόχρωμα.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε λιβάδια και χέρσα μέρη.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Ιούλιο.

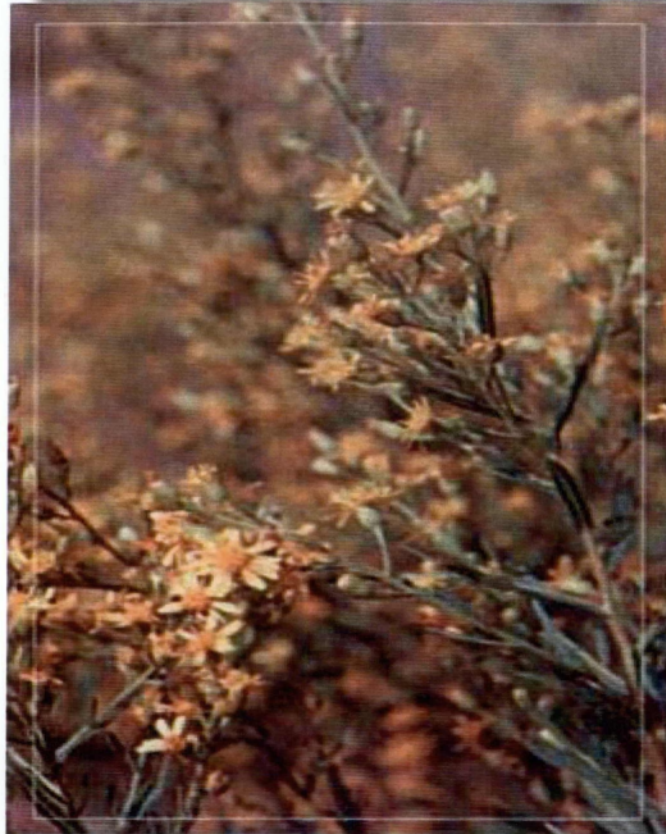
Συλλογή

Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα σε πλήρη άνθηση.

Χρήσεις

Είναι αρωματικό - φαρμακευτικό, θεωρείται αντιβηχικό, ανθελμενθικό και τονωτικό. Το αιθέριο έλαιο χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία και για την αντιμετώπιση ασθενειών των φυτών. Επίσης έχει υψηλή αντιμικροβιακή δράση και εμποδίζει την ανάπτυξη της σαλμονέλας.

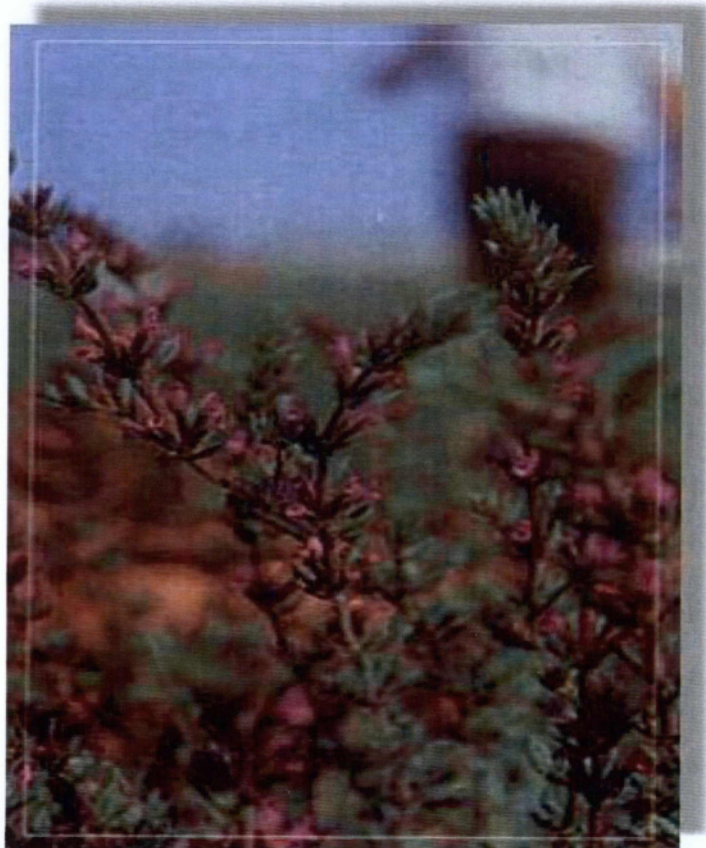
Εικόνα 25
Ινούλα

Οικογένεια	Asteraceae (compositae) - Σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	<i>Inula viscosa</i> (L) Ait - Ινούλα η ιξώδης.
Κοινή ονομασία	Κόνυζα, νεροκόνυζος, νεροκολλησιά, κόντζα, γκρουζιά, φυλλίστρα, στρογγυλόχορτο.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, κολλώδη, εύοσμο. Τα φύλλα είναι λογχοειδή, ακέραια, οδοντωτά, ημιπερίβλαστα. Τα άνθη είναι σε ακραία κεφάλια, χρώματος κίτρινου.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη και κατά μήκος των δρόμων.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Αύγουστο και διαρκεί μέχρι και τον Οκτώβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση. Συλλέγονται επίσης και οι ρίζες το φθινόπωρο, από φυτά ηλικίας τουλάχιστον 3 χρόνων.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται εντομοκτόνο, μαλακτικό, διουρητικό, αποχρεμπτικό και εμμηναγωγό.

Εικόνα 26
Καλαμίνθα

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Calamintha suaveolens Boiss - Καλαμίνθα η εύσμος.
Κοινή ονομασία	Καλαμίνθη.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, με βλαστό τετραγωνικό, πολύκλαδο, τριχωτό, ύψους μέχρι 40 εκατοστά. Τα φύλλα είναι ελλειψοειδή - λογχοειδή, πριονωτά, με πυκνό τρίχωμα. Τα άνθη είναι ροδόχρωμα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε ξηρά, πετρώδη μέρη, ημιορεινών περιοχών.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό. Το υπέργειο τμήμα του περιέχει αιθέριο έλαιο κατάλληλο για την αρωματοποίηση.

Εικόνα 27
Καρότο

Οικογένεια	Apiaceae
Επιστημονική ονομασία	Daucus carota
Κοινή ονομασία	Καρότο
Περιγραφή	Το προσιτό σε όλους μας καρότο είναι η ρίζα του γνωστού φυτού.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται πολύ και στην Ελλάδα σε κήπους.
Άνθηση	Από το φυτό χρησιμοποιούμε κυρίως τη ρίζα του .
Συλλογή	Συλλέγεται η ρίζα του που είναι γογγυλώδης και βρώσιμη.
Χρήσεις	Το καρότο περιέχει πλήθος βιταμινών Β, C, D, E, μεταλλικών στοιχείων και ουσιών πολύτιμων για τον ανθρώπινο οργανισμό. Είναι ωφελιμότερο να καταναλώνεται ωμό. Είναι τονωτικό του οργανισμού, του κυκλοφορικού συστήματος, της λειτουργίας της πέψης, της χολής και των εντέρων. Είναι διουρητικό, στυπτικό και ανακουφίζει γρήγορα από τη διάρροια. Επηρεάζει θετικά και βελτιώνει την όραση. Ο χυμός του καρότου έχει αντιοξειδωτικές ιδιότητες που βοηθούν στην πρόληψη του καρκίνου, είναι ιδανικός για την υγεία του δέρματος και για τα κουρασμένα δέρματα. Εξωτερικά ο φρέσκος πολτός επουλώνει πληγές, καψίματα, έλκη, εκζέματα, αποστήματα και πόνους ρευματισμών ή αρθρικών. Χρησιμοποιείται στη μαγειρική.

Εικόνα 28
Κέντρανθος

Οικογένεια	Valerianaceae - Βαλεριανίδη.
Επιστημονική ονομασία	Centranthus tuber D.C. - Κέντρανθος ο ερυθρός
Κοινή ονομασία	Ανάλατος, μοσχολιός, ερπίνη.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, με βλαστό όρθιο, κυλινδρικό, λείο, απλό ή διακλαδισμένο, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Τα φύλλα είναι αντίθετα, λίγο οδοντωτά, αυγοειδή ή στενόμακρα, τα κατώτερα έμμισχα και τα ανώτερα άμισχα. Τα άνθη είναι εύοσμα, κόκκινα ή άσπρα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε βραχώδη μέρη και σε ερείπια κτισμάτων.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Απρίλιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται τονωτικό, ταινιοκτόνο, αντισπασμωδικό, καταπραϋντικό, αντιεπιληπτικό, ανθυστερικό, ανθυποχονδριακό και αντισκορβουτικό.

Εικόνα 29
Κισσός

Οικογένεια	Polygonaceae
Επιστημονική ονομασία	Hedera Sp.
Κοινή ονομασία	Κισσός
Περιγραφή	Ο κισσός είναι αναρριχώμενο φυτό, γνωστό από την αρχαιότητα κατά την οποία ήταν το ιερό φυτό του Διόνυσου.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται για το ωραίο πρασινωπό φύλλωμά του
Άνθηση	Ανθίζει το καλοκαίρι και το Φθινόπωρο
Συλλογή	Συλλέγουμε το φύλλωμά του.
Χρήσεις	Περιέχει ρητίνες, αιθέριο έλαιο και λειτουργεί σαν θεραπευτικό του αναπνευστικού συστήματος, της βρογχίτιδας και του πυρετού. Ανακουφίζει από τις φλεγμονές του λαιμού και της στοματικής κοιλότητας. Βοηθά στην πέψη, τη λειτουργία της χολής, του ήπατος, της καρδιάς και σε προβλήματα του κυκλοφορικού συστήματος. Είναι εξαιρετικό παυσίπονο για τους ρευματισμούς, ανακουφίζει ελαφριά εγκαύματα και πληγές. Σε καταπλάσματα λιώνει το παραπανίσιο λίπος και διώχνει την κυτταρίτιδα.

Εικόνα 30
Κιστός ο
Κρητικός

Οικογένεια	Cistaceae - Κιστιίδη.
Επιστημονική ονομασία	Cistus creticus Boiss.
Κοινή ονομασία	Λαδανιά, αλάδανος, λάδανο.
Περιγραφή	Είναι μικρός αειθαλής θάμνος. Ο βλαστός είναι πολύκλαδος, με πυκνούς αδένες, ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Τα φύλλα είναι έμμοιαχα, αντίθετα, παχιά, ρυτιδώδη. Τα άνθη είναι σαν μικρά τριαντάφυλλα, ροδόχρωμα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε θαμνότοπους, κατά συστάδες, σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το έκκριμα (λάδανο) τις μεσημεριάτικες ώρες των μηνών Ιουλίου και Αυγούστου.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό και φαρμακευτικό. Ο βλαστός και τα φύλλα περιέχουν βαλσαμώδη ρητινική αρωματική ύλη, το λάδανο.

Εικόνα 31
Κνίκος

Οικογένεια	Asteraceae (compositae) - Σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	Cnicus benedictus L - Κνίκος ο βενέδικτος.
Κοινή ονομασία	Αγιάγκαθο, καλάγκαθο.
Περιγραφή	Είναι φυτό μονοετές, με βλαστό όρθιο, πενταγωνικό, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Τα φύλλα είναι επαλλασόμενα, μεγάλα, φτεροσχιδή, με λοβούς, αγκαθωτά, τα κατώτερα με μικρό μίσχο, ενώ τα ανώτερα επιφυή, περιβλαστα. Τα άνθη είναι σε ακραία χνουδωτά κεφάλια, κιτρινωπά.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε ακαλλιέργητα και άγονα μέρη ημιορεινών περιοχών.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, λίγο πριν από την πλήρη άνθηση του φυτού.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται τονωτικό, εφιδρωτικό, διουρητικό, αντιπυρετικό, αντιαρθρικό, ευστόμαχο, ανθελμινδικό, αντιδυσπεπτικό, αποχρεμπτικό, αντικτε-ρικό και εμετικό.

Εικόνα 32
Κρεμμύδι

Οικογένεια	Liliaceae
Επιστημονική ονομασία	Allium cepa
Κοινή ονομασία	Κρεμμύδι
Περιγραφή	Βολβώδες ποώδες φυτό με άνθη που σχηματίζουν ταξιανθίες και φύλλα λεία και κυλινδρικά. Οι βάσεις των φύλλων του φυτού διογκώνονται και σχηματίζουν τον υπόγειο βλαστό, που αποτελεί το κρεμμύδι.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται σε κήπους και χωράφια.
Άνθηση	Τα άνθη του σχηματίζουν ταξιανθίες και φύλλα.
Συλλογή	Νωπό και ξεραμένο.
Χρήσεις	<p>Το κρεμμύδι περιέχει αιθέριο έλαιο και σε αυτό οφείλει την έντονη μυρωδιά του, η οποία προκαλεί τη γνωστή έντονη δακρύρροια. Περιέχει μεγάλη ποσότητα βιταμινών και κυρίως βιταμίνης C καθώς και πλήθος άλλων ιχνοστοιχείων. Θεωρείται ιδανική τροφή για μακροβιότητα και υγεία. Το κρεμμύδι είναι ορεκτικό, βοηθά στην πέψη, καθαρίζει το έντερο και καταπολεμά παθήσεις του γαστρεντερικού συστήματος. Ρυθμίζει το σάκχαρο στο αίμα, μειώνει την υψηλή πίεση, συντελεί στην ομαλή έκκριση της χολής και τη λειτουργία των νεφρών. Είναι ιδανική αντικαρκινική τροφή επειδή περιέχει πολλούς αντιοξειδωτικούς παράγοντες. Είναι ισχυρό αντιβιοτικό, δρα εναντίον πολλών λοιμώξεων και παθήσεων του αναπνευστικού συστήματος.</p> <p>Εξωτερικά χρησιμοποιείται σε πολλές δερματικές παθήσεις, φλεγμονές, σπυριά, έλκη, καψίματα, ρευματικά, αρθρώσεις και σε τσιμπήματα από κουνούπια, σφήκες και διάφορα έντομα. Βοηθά στις ημικρανίες και στους πονοκεφάλους. Χρησιμοποιείται πολύ στη μαγειρική.</p>

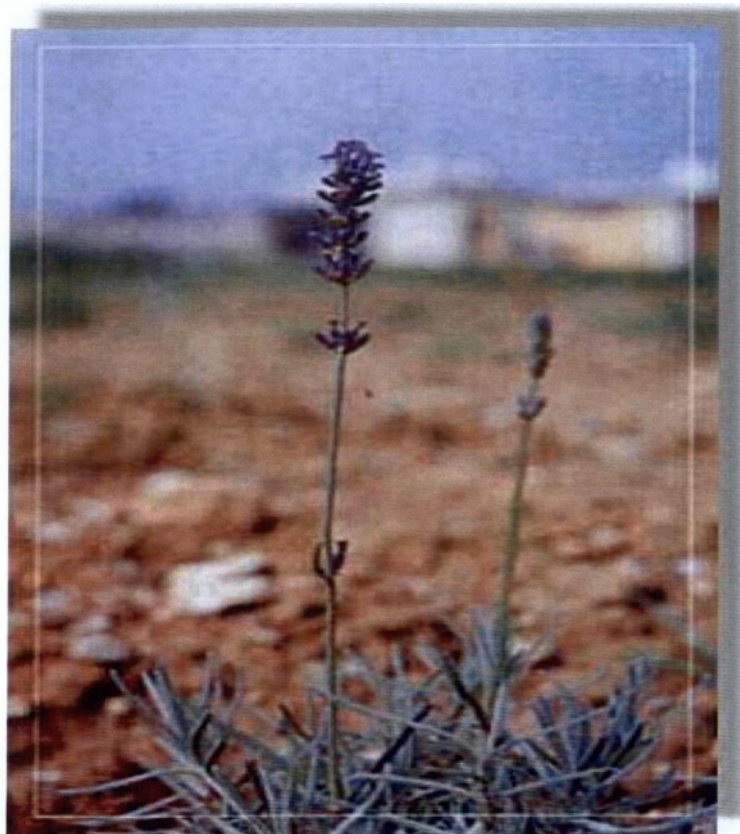
Εικόνα 33
Κρόκος

Οικογένεια	Ανήκει στην βοτανική οικογένεια Iridaceae
Επιστημονική ονομασία	<i>Crocus sativus</i> Linnaeus
Κοινή ονομασία	κρόκος ή αλλιώς το σαφράνι
Περιγραφή	<p>Ο κρόκος είναι ένα από τα πιο ακριβά μπαχαρικά που υπάρχουν στο κόσμο. Το σαφράνι προέρχεται από τον ύπερο ενός λουλουδιού.</p> <p>Η καλλιέργεια του σαφρανίου απαιτεί ακραίες κλιματικές συνθήκες. Χρειάζεται ξηρό και θερμό καιρό το καλοκαίρι και κρύο το χειμώνα. Η γη στην οποία θα καλλιεργηθεί θα πρέπει να είναι ξηρή, ασβεστώδης, επίπεδη και χωρίς δένδρα. Το έδαφος πρέπει να είναι καλά στραγγιζόμενο ώστε να απομακρύνεται το νερό και να αποφεύγονται έτσι πιθανές προσβολές μυκήτων στους βολβούς που θα έχουν ως αποτέλεσμα Ανήκει στην κατηγορία των τριπλοειδών φυτών πράγμα που σημαίνει ότι είναι στειρό και δεν μπορεί να αναπαραχθεί εγγενώς. Δεν παράγει σπόρους. Ο μόνος τρόπος για την αναπαραγωγή του είναι μέσω της διάσπασης και σποράς των βολβών.Λεσμα μήνες Ιούνιο και Ιούλιο. Η διαδικασία είναι περίπου ίδια με αυτή του σκόρδου. Ο ένας βολβός παράγει νέους και βολβοί αυτοί μπορεί να δώσουν νέα φυτά όταν φυτευθούν</p>
Τόπος ανάπτυξης	<p>Το λουλούδι του φυτού ανοίγει την αυγή και πρέπει να μείνει κατά το δυνατόν λιγότερο πάνω στο φυτό διότι μαραίνεται γρήγορα και τα στίγματα χάνουν το χρώμα και το άρωμα τους. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η συγκομιδή γίνεται από όταν ξημερώσει μέχρι πριν τις 10 το πρωί.</p>
Άνθηση	<p>Η συγκομιδή γίνεται στα τέλη Οκτωβρίου με αρχές Νοέμβριου. Μόλις τα λουλούδια συγκομισθούν γίνεται διαχωρισμός του στίγματος από το υπόλοιπο λουλούδι. Τα αποξηραμένα στίγματα για να διατηρήσουν τα χαρακτηριστικά τους πρέπει να αποθηκευτούν και να προστατευθούν από υγρασία, ήλιο και θερμότητα.</p>
Συλλογή	<p>Η ιστορία του σαφρανίου ξεκινάει από την ανατολή. Χρησιμοποιόταν σαν αρωματικό καθώς και ως χρωστική ουσία. Γνωστές είναι και οι φαρμακευτικές ιδιότητες του σαφρανίου καθώς το χρησιμοποιούσαν για να καταπολεμήσουν την αϋνία και τα δυσάρεστα αποτελέσματα του μεθυσισμού από το κρασί. Επίσης χρησιμοποιούνταν ως άρωμα στα λουτρά αλλά και σαν αφροδισιακό. Οι Άραβες χρησιμοποιούσαν το σαφράνι ως αναισθητικό και είναι αυτοί που το εισήγαγαν στην Ισπανία. Σήμερα χρησιμοποιείται σε όλο το κόσμο στην ζαχαροπλαστική, στην αρτοποιεία καθώς και ως μέρος διαφόρων διασήμων πιάτων όπως για παράδειγμα η Ισπανική παέλια. Ο διεθνής οργανισμός έχει θεσπίσει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και κανόνες με βάση τα οποία το σαφράνι κατατάσσεται σε διαφορετικές κατηγορίες ποιότητας.</p>
Χρήσεις	

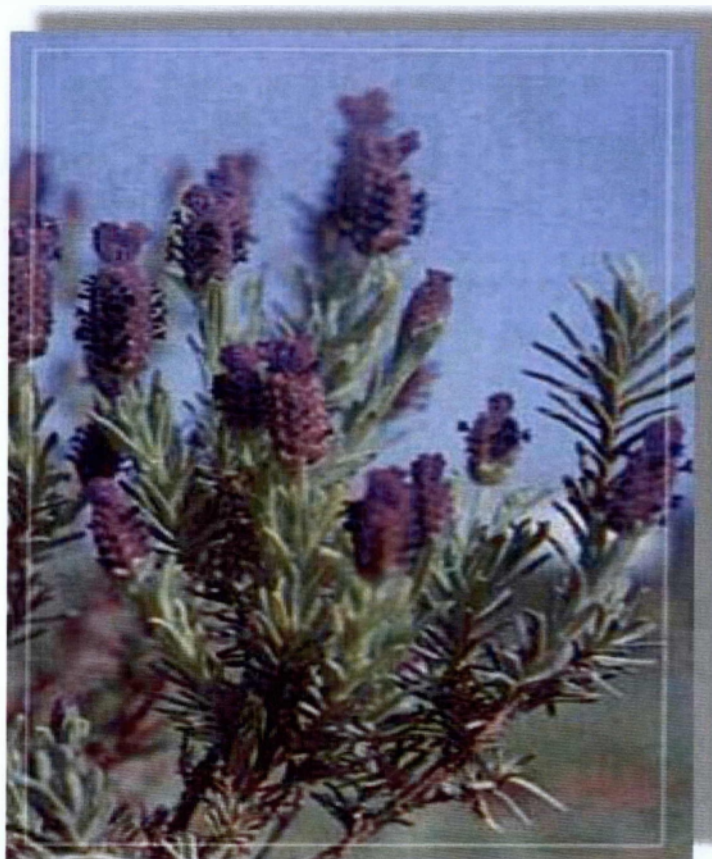

Εικόνα 34
Λεβάντα (η
γνήσια)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Lavandula vera L - Λαβαντούλα.
Κοινή ονομασία	Λεβαντιδα, καλογερόχορτο.
Περιγραφή	Είναι μικρός αειθαλής θάμνος, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό. Τα φύλλα είναι αντίθετα, προμήκη, γραμμοειδή, με λίγο χνούδι, τεφρά. Τα άνθη είναι μπλε. σε απλούς ανθοφόρους βλαστούς που σχηματίζουν επιμήκη κυλινδρικά στάχια.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε υψηλά μέρη του ορεινού όγκου.
Άνθηση	Ανθίζει το χρονικό διάστημα Ιουνίου - Ιουλίου.
Συλλογή	Συλλέγονται οι ανθοφόροι βλαστοί, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο είναι το καλύτερο από όλα τα είδη λεβάντας και χρησιμοποιείται στην αρωματοποίηση, στη σαπωνοποίηση και την φαρμακοποιία. Τα άνθη του τοποθετούνται στις ιματιοθήκες, τις αρωτίζουν και διώχνουν το σκώρο. Επίσης θεωρούνται αντιδιαρροϊκά, αεραγωγά, τονωτικά, διουρητικά, αντισπασμωδικό, αντισηπτικά, αντιασθματικά, αντικαταρροϊκά και χολαγωγά.

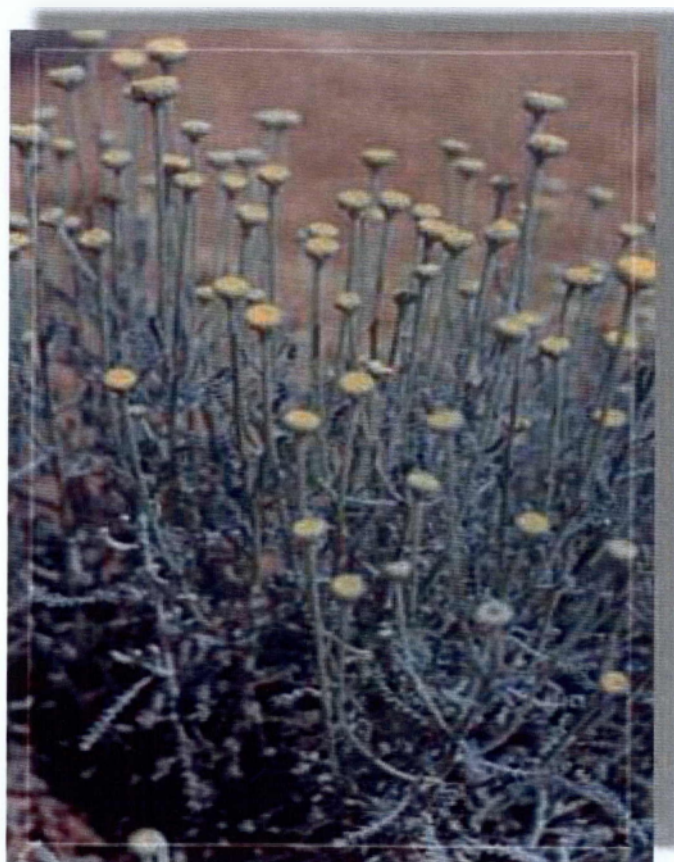
Εικόνα 35
Λεβάντα (η
στοιγός)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Lavandula stoechas L.
Κοινή ονομασία	Αγριολεβάντα, μαυροκέφαλο, χαμολίβανο, λαμπρή, μυροφόρα.
Περιγραφή	Είναι μικρό, πολυετές φρύγανο. Ο βλαστός είναι όρθιος, τετραγωνικός, χνουδωτός, υψους μέχρι 70 εκατοστά. Τα φύλλα είναι αντίθετα, χνουδώτα, γραμμοειδή. Τα άνθη είναι πορφυροϊώδη, σε ακραία πυκνά αυχονοειδή στάχυα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε δροσερές, ημιορεινές περιοχές.
Άνθηση	Ανθίζει από το Μάιο μέχρι και τον Ιούνιο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο είναι πλούσιο σε καμφορά και είναι κατάλληλο για την φαρμακοποιία και τη σαπωνοποιία. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται νευροτονωτικό, ανθελμινθικό, ευστόμαχο, αντι-σπασμωδικό και αεραγωγό.

Εικόνα 36
Λεβαντίνη

Οικογένεια	Asteraceae (Compositae) - σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	Santolina chamecyparissus L.
Κοινή ονομασία	Σαντολίνα η χαμαικυπάρισσος.
Περιγραφή	Είναι αειθαλής θάμνος, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Έχει βλαστό ξυλώδη, αργυρότεφρο, πολύκλαδο. Τα φύλλα είναι επιφυή, φτεροσχιδή και αργυρότεφρα. Τα άνθη είναι σε ακραία κεφάλια, χρώματος κίτρινου.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε δροσερές ημιορεινές περιοχές.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει το Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Ιούλιο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία και τη σαπωνοποιία. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται αντισπασμωδικό, επουλωτικό, ευστόμαχο και ανθελμινθικό

Εικόνα 37
Λυγαριά

Οικογένεια

Verbenaceae - Βερβερίνη.

Επιστημονική ονομασία

Vitex agnus - castus L - Βιτεξ ο αγνός.

Κοινή ονομασία

Αγνία, αλυγαριά, λυγιά, καναπίτσα, λύγος, δέντρο της αγνότητας.

Περιγραφή

Είναι θάμνος φυλλοβόλος ή μικρό δέντρο, ύψους 1 - 2 μέτρα έχει βλαστό τετραγωνικό, πολύ χνουδωτό. Τα φύλλα είναι παλαμοειδή, με 5 - 7 λογχοειδή φυλλαράκια, πολύ χνουδωτό στην κάτω επιφάνεια. Τα άνθη είναι σε διακλαδωμένο στάχυ ή βότρυ, χρώματος μπλε ή κόκκινου.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε υγρά μέρη και στις κοίτες ποταμιών.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούλιο και διαρκεί μέχρι και το Σεπ

Συλλογή

Συλλέγονται οι ανθοφόροι βλαστοί, όταν το φυτό είναι σε πλήρη άνθιση.

Χρήσεις

Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία και τη σαπωνοποιία. Επίσης είναι και μικροβιοκτόνο. Οι ανθοφόροι βλαστοί θεωρούνται στυπτικό, αεραγωγοί, διαλυτικοί, ευστόμαχοι, ορεκτικοί, αντιαφροδισιακοί, αποχρεμπτικοί εντομοδιοκτόνοι και ναρκωτικοί.

Εικόνα 38
Μαϊντανός

Οικογένεια	Ariaceae
Επιστημονική ονομασία	Petroselinum crispum
Κοινή ονομασία	Μαϊντανός
Περιγραφή	Ο μαϊντανός είναι μικρό ποώδες φυτό με λεπτά σύνθετα φύλλα και άνθη πρασινοκίτρινα.
Τόπος ανάπτυξης	Ευδοκίμει σε εδάφη πλούσια.
Άνθηση	Στην άκρη των φύλλων προκύπτουν ανθοφόρα στελέχη που στην κορυφή τους φέρουν μικρά κιτρινοπράσινα άνθη και ακολουθούνται από μικρά σπόρια.
Συλλογή	Συλλέγουμε τα φύλλα του που χρησιμοποιούνται στη μαγειρική και σε διάφορες σαλάτες.
Χρήσεις	Έχει πολλές θεραπευτικές ιδιότητες επειδή περιέχει σίδηρο, ασβέστιο, φώσφορο και αυξημένες ποσότητες βιταμινών Α και C. Είναι εξαιρετικά ορεκτικό, μοναδικό για αναιμικούς, για άτομα αδρανή και κουρασμένα. Οι ρίζες και τα φύλλα του είναι κατάλληλα για κυκλοφορικά προβλήματα, κακή χώνεψη και αναπνευστικά προβλήματα. Είναι δραστικό διουρητικό και εφιδρωτικό. Εξωτερικά καταπραΰνει δερματοπάθειες, τσιμπήματα εντόμων, ρευματισμούς, εκζέματα και κυτταρίτιδα. Αποτελεί από τα πιο αγαπημένα καθημερινά αρωματικά φυτά στην κουζίνα μας.

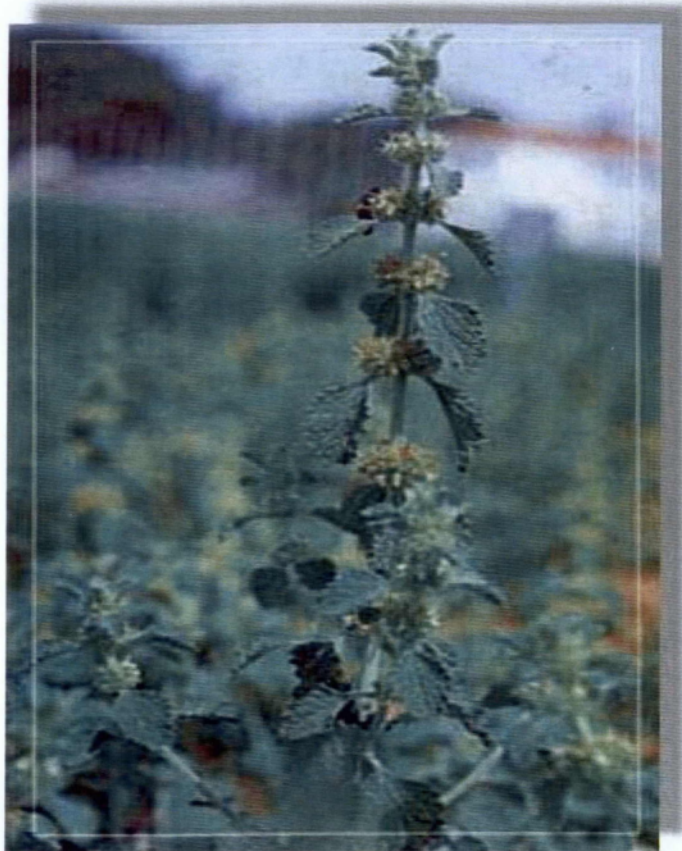

Εικόνα 39
Μαντζουράνα

Οικογένεια	Lamiaceae (Χειλανθή).
Επιστημονική ονομασία	Origanum Majorana.
Κοινή ονομασία	Μαντζουράνα
Περιγραφή	Η μαντζουράνα είναι φυτό ποώδες, με φύλλα μικρά και άνθη με λέπια σε χρώμα άσπρο-ροζ.
Τόπος ανάπτυξης	Καλλιεργείται σε γλάστρες, κήπους και αυτοφύεται σε χωράφια πλούσια.
Άνθηση	Ανθίζει το καλοκαίρι με λουλούδια σε σφαιρικά στάχια .
Συλλογή	Οι ανθισμένες κορυφές και ολόκληρο το φυτό.
Χρήσεις	Ολόκληρο το φυτό αναδίδει μια πολύ όμορφη μυρωδιά. Καταπολεμά τους πονοκεφάλους, ιλιγγούς, άγχος, αϋπνία, καταπραΰνει το βήχα και το άσθμα, βοηθά σε πόνους ρευματισμών, σε εντερικές διαταραχές και πόνους κοιλιάς. Είναι διουρητικό και μειώνει τα επίπεδα του σακχάρου στο αίμα, βοηθώντας τους διαβητικούς. Εξωτερικά βοηθά στην αντισηψία των τραυμάτων, στις φλεγμονές και στους πόνους των αρθρώσεων. Η μαντζουράνα χρησιμοποιείται στη μαγειρική, τη ζαχαροπλαστική και την αρωματοποιία.

Εικόνα 40
Μαρούβιο

Οικογένεια

Lamiaceae - Χειλανθή.

Επιστημονική ονομασία

Marubium vulgare L - Μαρούβιο το κοινό.

Κοινή ονομασία

Καλάνθρωπος, ασπροπρασιά, σκυλόχορτο, βρωμοζάκι, μαρμαράκι, πικροπάνι, αγριοφλουτουριά, μαυροβότανο σκυλόχορτο.

Περιγραφή

Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 70 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό ξυλώδη, χνουδωτό. Τα φύλλα είναι έμμισχα, αντίθετα, αυγοειδή, πράσινα στην πάνω επιφάνεια και χνουδωτά στην κάτω. Τα άνθη είναι σε μασχαλιαία στάχια, χρώματος άσπρου.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και το Σεπτέμβριο.

Συλλογή

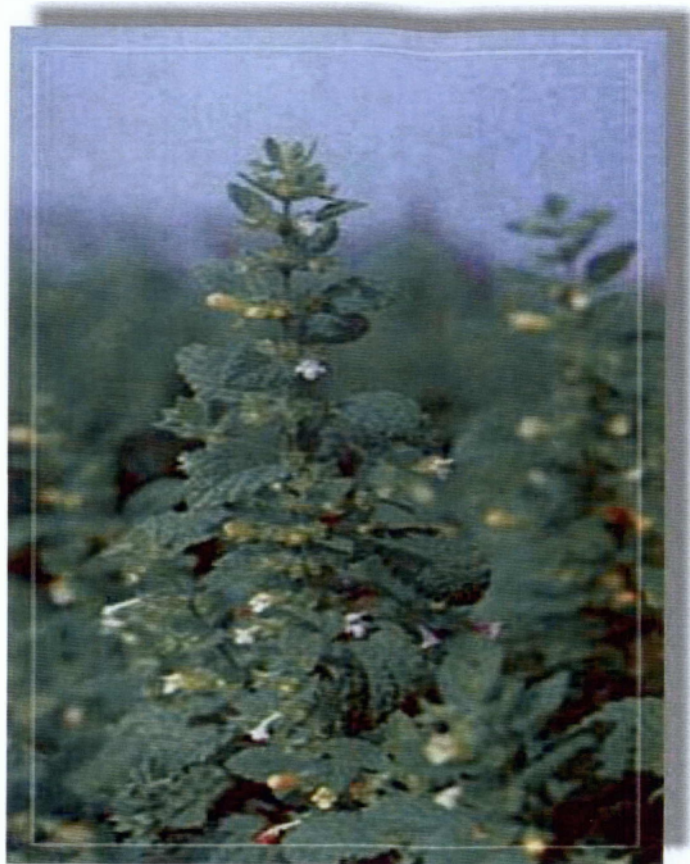
Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται αντιπυρετικό, τονωτικό, διουρητικό, αντιασθματικό, αντιβηχικό, χολαγωγό, ηπατικό, απόχρεμπτικό, εμμηναγωγό, ευστόμαχο, επουλωτικό και στυπτικό.

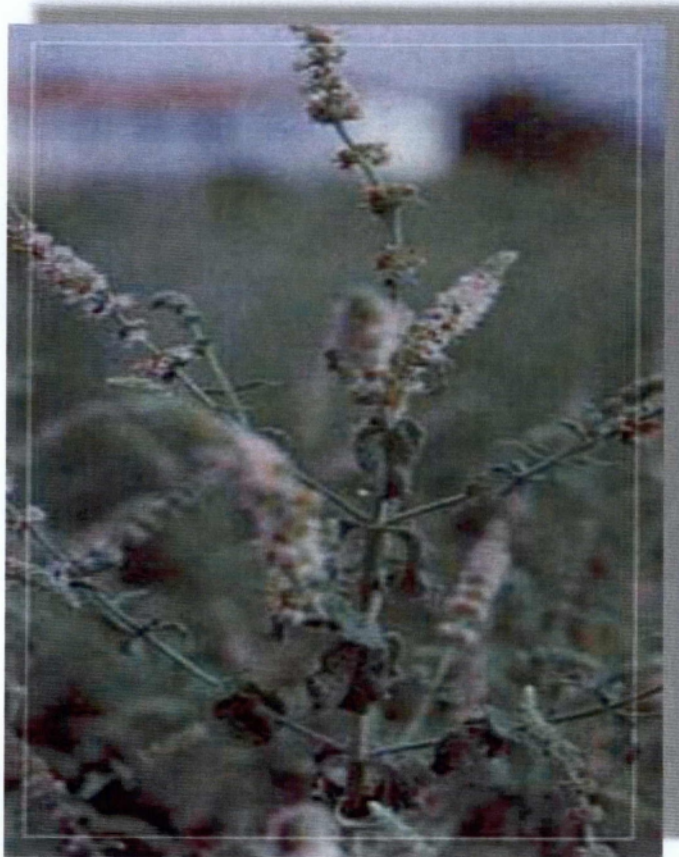

Εικόνα 41
Μελισσόχορτο

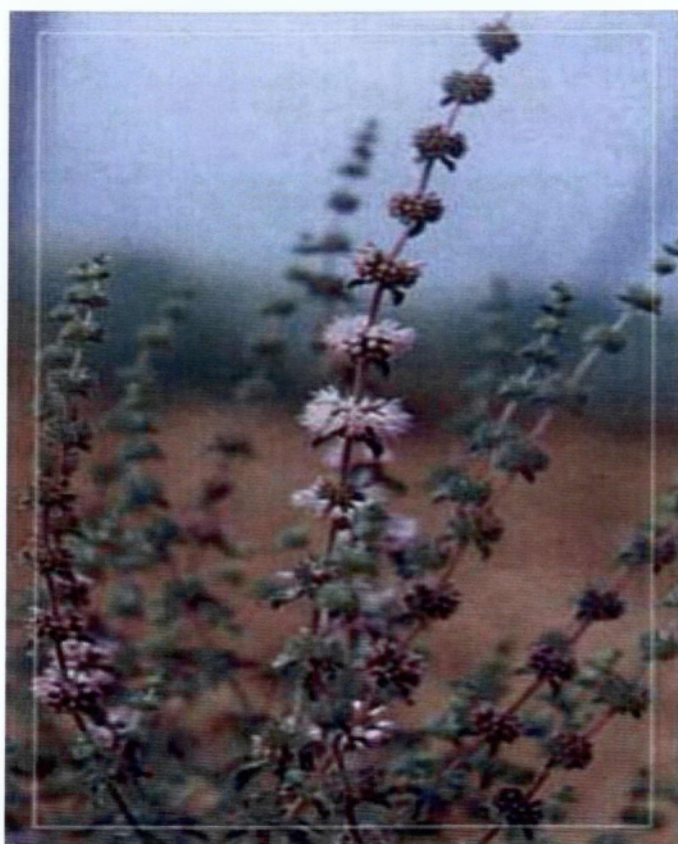
Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Melissa officinalis L - Μέλισσα η φαρμακευτική.
Κοινή ονομασία	Μελισσοβότανο, μελισσάκι, κίτροβάλασμο.
Περιγραφή	Είναι πολυετές φυτό, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό τετραγωνικό, πολύκλαδο. Τα φύλλα είναι μεγάλα, αυγοειδή, λίγο πριονωτά, με γλυκειά οσμή λεμονιού. Τα άνθη είναι άσπρα ή ροδιζόντα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε δασώδη και χέρσα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα του φυτού, όταν αυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του περιέχει αιθέριο έλαιο που χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία, στην φαρμακοποιία και στην παρασκευή ηδύποτων. Η ξηρή δρόγη θεωρείται τονωτική, αντισπασμωδική, ευστόμαχη, εφιδρωτική, ανθελμινδική και εμμηναγωγή.

Εικόνα 42
Μέντα (η
μακρόφυλλη)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Mentha longifolia Huds.
Κοινή ονομασία	Αγριοδουόσμος, καλαμιθρα.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 70 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, με πολύ άσπρο χνούδι, τετραγωνικό. Τα φύλλα είναι επιφυή, αυγοειδή - προμήκη ή λογχοειδή, πριονωτά, άσπρα χνουδωτά τουλάχιστον στην κάτω επιφάνεια. Τα άνθη είναι σε ακραίους κυλινδρικούς βότρες, χρώματος ρόδινου ή ιώδη.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε υγρά μέρη και στις όχθες ποταμών και ρυακιών.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούλιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα του φυτού, όταν αυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο είναι κατάλληλο για κατώτερης ποιότητας προϊόντα αρωματοποιίας και σαπωνοποιίας. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται ευστόμαχο και αντι-σπασμωδικό.

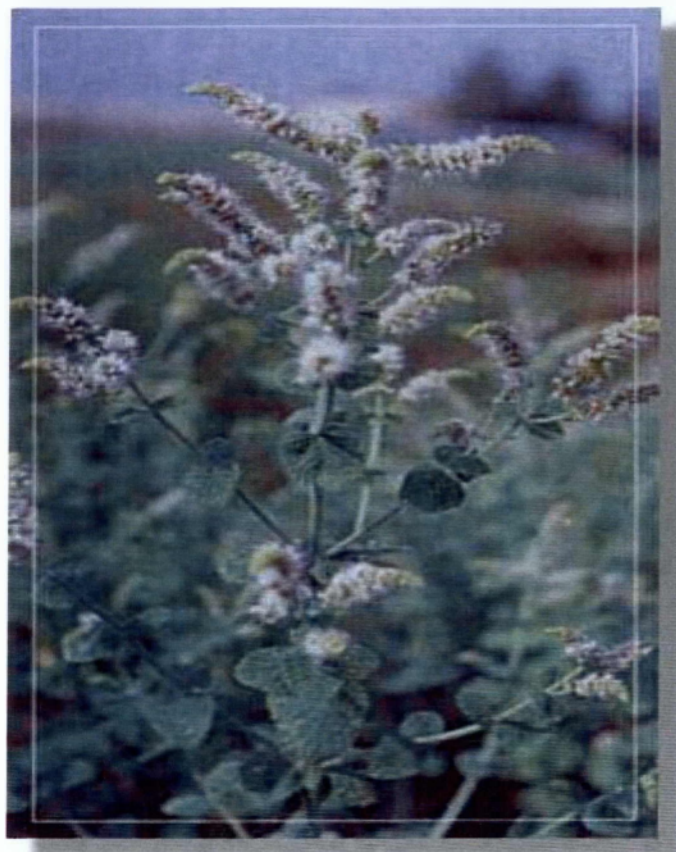
Εικόνα 43
Μέντα (η
πουλέγιος)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Mentha pulegium L.
Κοινή ονομασία	Φλησκούνι, βληχώνι, φλεσκούνι, βληχούνι.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές μέχρι 20 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο ή πλαγιαστό, λίγο τριχωτό ή σχεδόν λείο, πρασινωπό. Τα φύλλα είναι μικρά, αυγοειδές ή προμήκη, με μικρό μίσχο. Τα άνθη βρίσκονται σε μασχαλιαίους σπονδύλους, χρώματος ρόδινου ή ιώδη.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε υγρά μέρη και σε όχθες ποταμιών και ρυακιών.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Οκτώμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα του φυτού, όταν αυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία, στην φαρμακοποιία και τη σαπωνοποιία. Η ξηρή δρόγη θεωρείται απόχρεμπική, αντιβροχική, αντιασθματική, αντιαθριτική, αντιρευματική, αντικοκκυτική, εμμηναγωγή, διουρητική, αντιδιαρροϊκή, ευστόμαχη, αντισπασμωδική, αναισθητική.

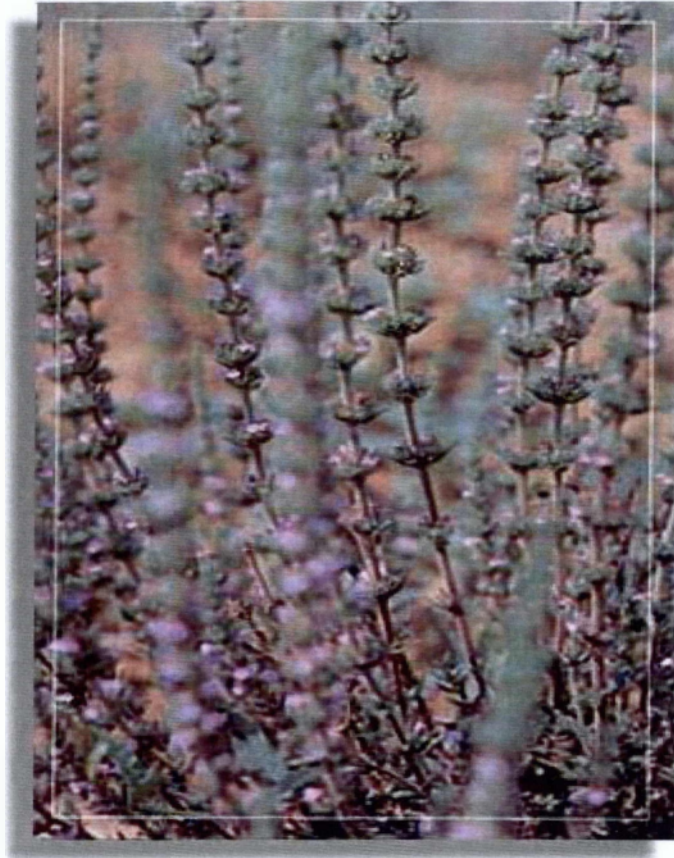
Εικόνα 44
Μέντα
(η στρογγυλόφυλλη)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Mentha rotundifolia Huds.
Κοινή ονομασία	Αγριοδυόσμος.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 80 εκατοστά, Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό, χνουδωτό. Τα φύλλα είναι αυγοειδή - στρογγυλά, επιφυή, τεφρόασπρα, χνουδωτά στην κάτω επιφάνεια. Τα άνθη είναι σε ακραία στάχια, χρώματος άσπρου ή ρόδινου.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε υγρά μέρη και στις όχθες ποταμιών και ρυακιών.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούλιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα του φυτού, όταν αυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το αιθέριο έλαιο είναι κατάλληλο για κατώτερης ποιότητας προϊόντα αρωματοποίησης και σαπωνοποίησης. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται ευστόμαχο και αντι-σπασμωδικό.

Εικόνα 45
Μικρομέρια

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Micromeria Juliana Benth - Μικρομέρια Τζουλιάννα.
Κοινή ονομασία	Άγριο τσάι, τροχαλίσιο τσάι, τραγορίγανη, ριγανούλα, κατσιδόχορτο.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, πολύκλαδο, χνουδωτό. Τα φύλλα είναι επιφυή, λογχοειδή ή γραμμοειδή, χνουδωτά, σταχτιά. Τα άνθη είναι στενά ακραία σταχιά, κοκκινοίωδη.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε ξηρά και άγονα μέρη ημιορεινών και ορεινών περιοχών.
Άνθηση	Ανθίζει στο διάστημα Ιουνίου - Ιουλίου.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται διουρητικό, λιθοδιαλυτικό και αντιυπερχλωρδριακό.

Εικόνα 46
Μολόχα

Οικογένεια	Malvaceae - μαλαχίδη.
Επιστημονική ονομασία	Malva sylvestris L - Μάλβα η άγρια.
Κοινή ονομασία	Αγριομολόχα, μαλάχη, αμπελόχη, μουλάγκα. Είναι πολυετές φυτό. ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τριχωτό. Τα φύλλα είναι εναλλασσόμενα, παλαμοειδή με 5-7 λοβούς, χνουδωτά. Τα άνθη είναι μεγάλα, κοκκινωπά.
Περιγραφή	Αυτοφύεται σε καλλιεργούμενα και χέρσα μέρη.
Τόπος ανάπτυξης	Η άνθηση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Οκτώβριο.
Άνθηση	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Συλλογή	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται μαλακτικό, αποχρεμπτικό καθαρτικό, ηπατικό, διουρητικό, δροσιστικό και αντιφλογιστικό.
Χρήσεις	

Εικόνα 47
Οινοθήρα

Οικογένεια
Επιστημονική
ονομασία
Κοινή ονομασία

Oenotheraceae - οινοθηρίδη.

Oenothera biennis L.

Οινοθήρα η διετής.

Περιγραφή

Είναι φυτό διετές, ύψους μέχρι 120 εκατοστά. Έχει βλαστό, τριχωτό, όρθιο, διακλαδιζόμενο από τη βάση. Τα φύλλα είναι στη βάση με ρόδακα, έμμισχα, προμήκη, ενώ τα υπόλοιπα είναι λογχοειδή, οδοντωτά. Τα άνθη είναι κίτρινα.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε πετρώδεις και αμμώδεις περιοχές.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Οκτώβριο.

Συλλογή

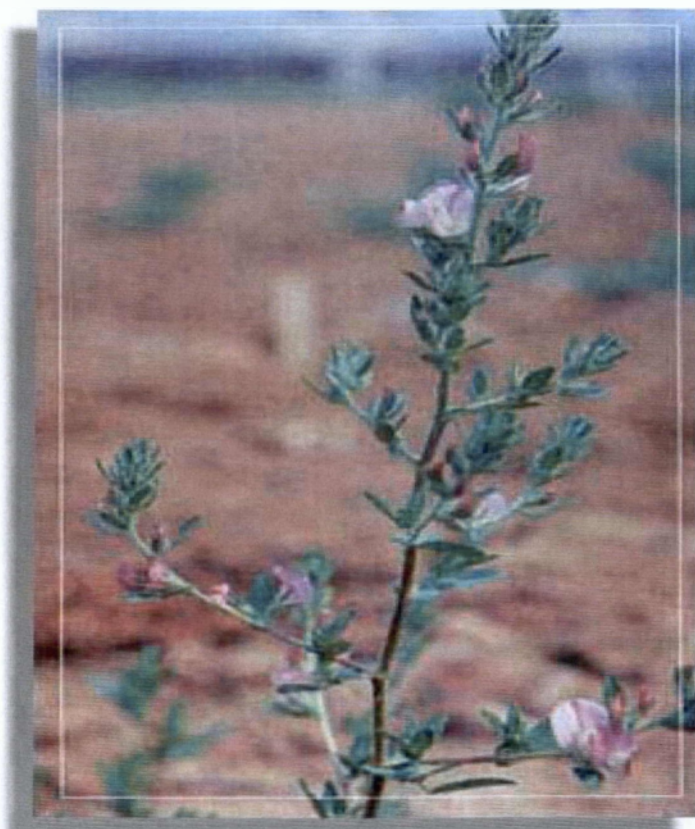
Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται στυπτικό.

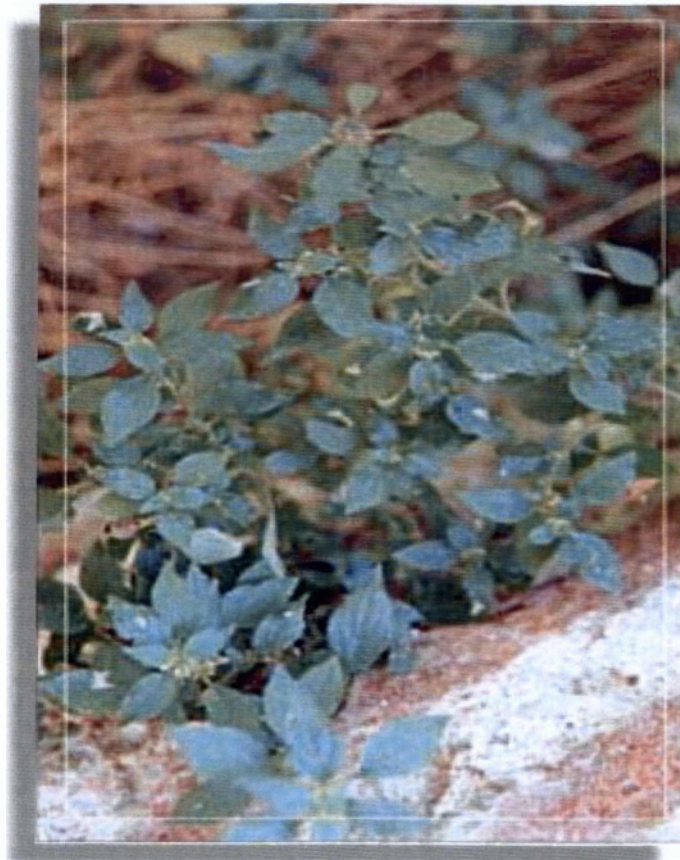
Εικόνα 48
Ονωίδα

Οικογένεια	Fabaceae (Papilionaceae) - Ψυχανθή.
Επιστημονική ονομασία	Ononis spinosa L - Ονωίδα η αγκαθωτή.
Κοινή ονομασία	Ανανίδα, αλωνίδα, παλαμωνίδα, βοϊδινό αγκάθι.
Περιγραφή	Είναι μικρός θάμνος, ύψους μέχρι 60 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο ή ορθοπλάγιο, με πολλά αγκάθια. Τα φύλλα είναι γρίφυλλα, με φυλλαράκια αυγοειδή, προμήκη, οδοντωτά, πολύ πράσινα. Τα άνθη βρίσκονται στις μασχάλες των φύλλων, ροδίζοντα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε βοσκότοπους και σε χέρσα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση. Συλλέγονται επίσης και οι ρίζες την άνοιξη ή το φθινόπωρο.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Οι ρίζες του θεωρούνται διουρητικές, λιθοδιαλυτές, αντιρευματικές, αντιarthritικές, αντικαταρροϊκές, αντικτερικές, καθαρτικές και ορεκτικές.

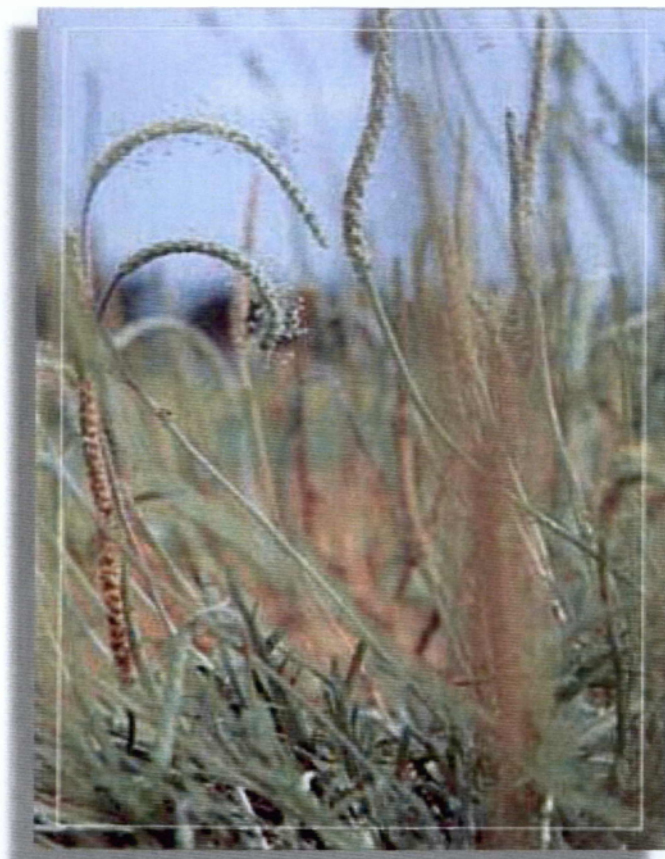

Εικόνα 49
Παριετάρια

Οικογένεια	Urticaceae.
Επιστημονική ονομασία	Parietaria officinalis - Παριετάρια η φαρμακευτική.
Κοινή ονομασία	Περδικάκι, περδικούλι, κολλησόχορτο, ανεμόχορτο, παρθενούδι. Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 30 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, πολύκλαδο. Τα φύλλα είναι ελλειπτικά, μυτερά και στις δύο άκρες, λεία από πάνω και χνουδωτά από κάτω. Τα άνθη βγαίνουν πολλά μαζί σε δέσμες, στις μασχάλες των φύλλων, είναι μικρά, πρασινωπά.
Περιγραφή	
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε τοίχους και σε άκρες των δρόμων.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι τον Ιούλιο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και περιέχει νιτρικό κάλιο και θειάφι. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται κατάλληλο για τη νεφρίτιδα, κυστίτιδα και τις φλογώσεις του δέρματος.

Εικόνα 50
Πεντάνευρο
(το
κορωνόποδο)

Οικογένεια

Plantaginaceae - Πλανταγινίδη.

Επιστημονική
ονομασία

Plantago coronopus L - Πλαντάγο το κορωνόποδο.

Κοινή ονομασία

Κορακοπόδι, περδικοπάτημα, πετεινόχορτο, κοκοράκι, κυπαρισσόχορτο, πυκνόχορτο, χηνοπόδι, ψαράκι, τσαλαπετεινός.

Περιγραφή

Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 40 εκατοστά. Έχει βλαστό ανθοφόρο, τριχωτό. Τα φύλλα είναι λογχοειδή, προμήκη, πολύ πριονωτά, λίγο τριχωτά, με ισχυρές νευρώσεις, πράσινα, ανοιχτά στην επάνω επιφάνεια και σκουρότερα στην κάτω, που στενεύουν σε μίσχο και σχηματίζουν στη βάση του φυτού ρόδακα. Τα άνθη είναι σε ακραίους στάχεις, μικρά ασπριδερά.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε αμμουδερά μέρη.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.

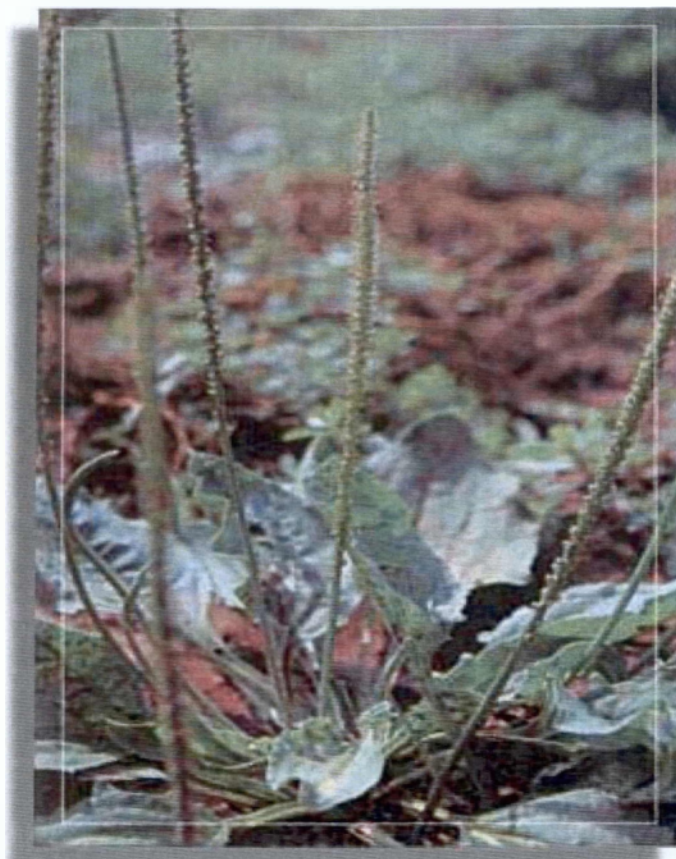
Συλλογή

Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση. Συλλέγονται επίσης και τα σπέρματα, όταν ωριμάσουν.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό. Τα φύλλα θεωρούνται στυπτικά και επουλωτικά, οι ρίζες επίσης στυπτικές, ενώ τα σπέρματα χρησιμοποιούνται στα κολλύρια.

Εικόνα 51
Πεντάνευρο
(το μεγάλο)

Οικογένεια

Plantaginaceae - Πλανταγινίδη.

**Επιστημονική
ονομασία**

Plantago major L - Πλαντάγο το μεγάλο.

Κοινή ονομασία

Κοκοράκι.

Περιγραφή

Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Έχει ανθοφόρο βλαστό, όρθιο. Τα φύλλα είναι αυγοειδή, με μεγάλο μίσχο, πολλά μαζί σχηματίζουν στη βάση του φυτού ρόδακα. Τα άνθη είναι μικρά, σε ακρικούς στάχεις.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε χέρσα ή καλλιεργούμενα υγρά μέρη και λιβάδια.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.

Συλλογή

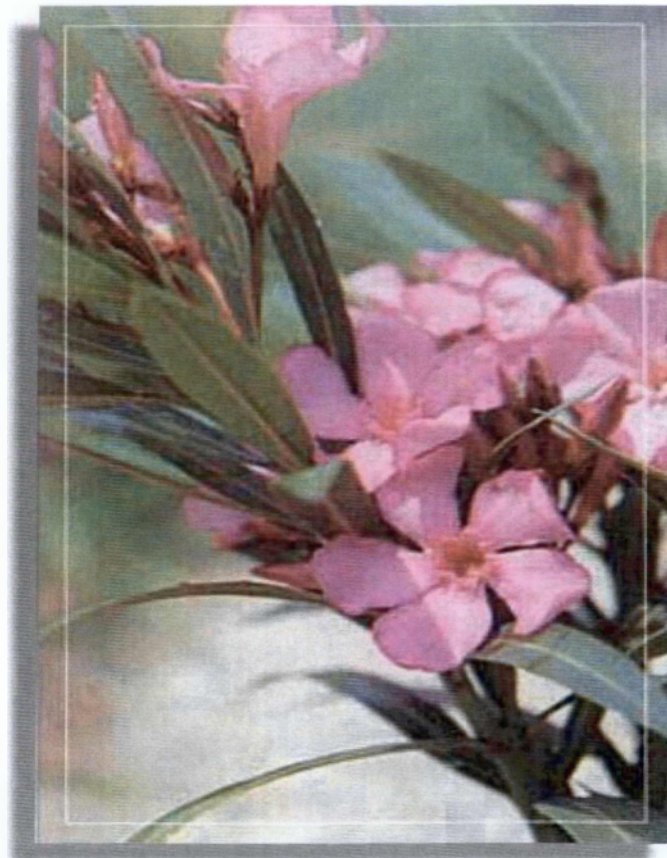
Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση. Συλλέγονται επίσης και τα σπέρματα, όταν ωριμάσουν.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό. Οι ανθόφοροι βλαστοί και κυρίως τα φύλλα θεωρούνται διουρητικά, υποτασικά, επουλωτικά, καθαρτικά, μαλακτικά, αιμοστατικά, αντιδυσεντερικά, και αποχρεμπτικά. Τα σπέρματα θεωρούνται καθαρτικά ιδίως για χρόνια δυσκοιλιότητα.

Εικόνα 52
Πικροδάφνη

Οικογένεια	Αποκυνεαε - Αποκυνιδη.
Επιστημονική ονομασία	Nerium oleander L - Νήριο το ολέανδρο.
Κοινή ονομασία	Ροδοδάφνη, λέανδρος, αγριοδάφνη, ψωροδάφνη, ζουκούμι, ζουκουμιά.
Περιγραφή	Είναι θαμνος αειθαλής, ύψους μέχρι 5 μέτρα. Έχει βλαστό όρθιο πολύκλαδο. Τα φύλλα είναι λογχοειδή σε τριμερείς σπονδύλους. Τα άνθη είναι σε ακραίους κορύμβους, ρόδινα ή άσπρα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται στις όχθες ποταμίων και ρυακιών.
Άνθηση	Η άνθιση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα φύλλα, όταν το φυτό βρίσκεται στο στάδιο της άνθησης.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και δηλητηριώδες. Χρησιμοποιούνται τα φύλλα του που θεωρούνται καρδιοτονωτικά, διουρητικά, αντισυφιλιδικά και αντιψωριακά

Εικόνα 53
Ραδίκι

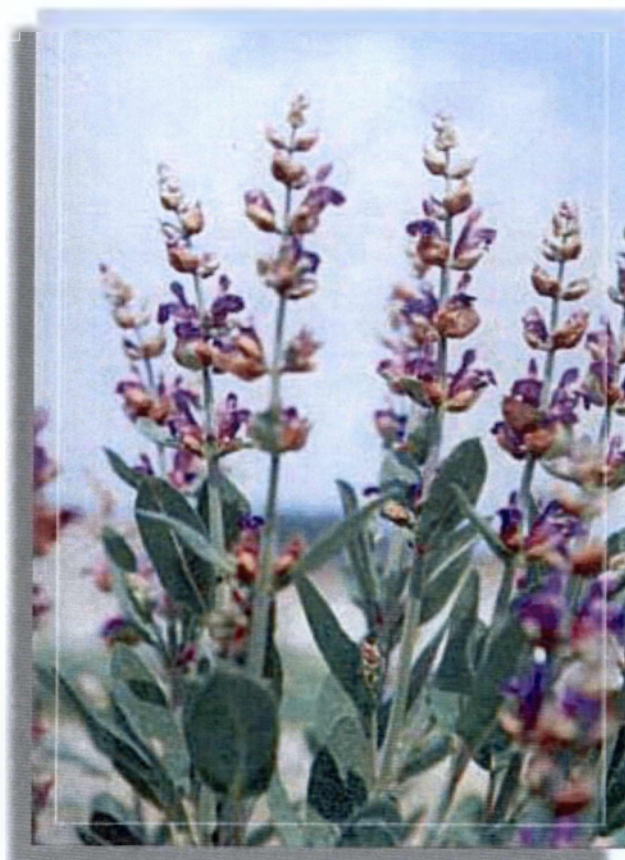
Οικογένεια	Asteraceae (compositae) - Σύνθετα
Επιστημονική ονομασία	Cichorium intybus L - κιχώριον το ίντυβο.
Κοινή ονομασία	Πικραλίδα, πίκρα, πικροκόλλα, πικρομάρουλο, πικροράδικο, αροδίκι, παπαδούλια, κιχώρι.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, πολύκλαδο, σκληρό. Τα φύλλα είναι φτεροσχιδή τα κάτω και λογχοειδή, περιβλαστα τα υπόλοιπα. Το άνθη είναι κυανά ανά 2 - 3, σε ακραία κεφάλια.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούλιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγονται το φύλλο σε όλη τη βλαστική περίοδο και οι ρίζες το φθινόπωρο.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και εδώδιμο. Ολόκληρο το φυτό θεωρείται αντιπυρετικό, τονωτικό, ορεκτικό, ευστόμαχο, ηπατικό, χολαγωγό. Διουρητικό, εφιδρωτικό, ανδελμινδικό, καθαρτικό, καταπραυντικό και αντιδιαβητικό. Η ρίζα του όταν καβουρντιστεί, είναι ένα από τα καλύτερα υποκατάστατα του καφέ.

Εικόνα 54
Ρίγανη

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Origanum heracleoticum L -Ορίγανο το ηρακλειώτικο.
Κοινή ονομασία	Ρίγανη, ρίανο, ρούανο, ρούβανο.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό, πολύκλαδο, τριχωτό. Τα φύλλα είναι αντίθετα, έμμισχα, αυγοειδή ή προμήκη, πολύ πριονωτά. Τα άνθη είναι σε ακραίους κορύμβους, χρώματος άσπρου.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε θαμνώδη και χέρσα μέρη στα ορεινά.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Η ξηρή δρόγη χρησιμοποιείται ως άρτυμα. Θεωρείται τονωτική, ευστόμαχη, διουρητική, καθαρτική, εμμηναγωγή, αποχρεμπτική, αντιψωριακή και αντιεπιληπτική. Το αιθέριο έλαιο χρησιμοποιείται στην αρωματοποιία, φαρμακοποιία και για την αντιμετώπιση ασθενειών των φυτών. Επίσης έχει βακτηριοστατικές ιδιότητες που βοηθούν πιθανόν στη διατήρηση των τροφίμων.

Εικόνα 55
Σάλβια (η
φαρμακευτική)

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Salvia officinalis L - Ελελιφάσκος ο φαρμακευτικός.
Κοινή ονομασία	Φασκομηλιά, φασκόμηλο, αλισφακιά, χαμοσφακιά, μοσχακίδη, μηλοσφακιά, φλασκομηλιά, φουσκομηλιά, λουσφάκι, φάσκος, αγριοσφακιά.
Περιγραφή	Είναι μικρός αειθαλής θάμνος, ύψους μέχρι 50 εκατοστά. Έχει βλαστό τετραγωνικό, πολύκλαδο, χνουδωτό. Τα φύλλα είναι λογχοειδή ή προμήκη, οδοντωτά, χνουδωτά, πράσινα ή σταχτιά. Τα άνθη είναι σε αραιούς σπονδύλους, χρώματος ιώδη.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε θαμνώδη μέρη της ορεινής περιοχής.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Ιούλιο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό, θεωρείται ευστόμαχο, διουρητικό, κατευναστικό των νεύρων, αντιβηχικό, αντιαρθρικό, αντιπυρετικό, εμμηναγωγό, αντισπασμωδικό, αντ αιμορραγικό, στυπτικό, αεραγωγό και αποχρεμπτικό. Το αιθέριο έλαιο χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση ασθενειών στα καλλιεργούμενα φυτά.

Εικόνα 56
Σαπωνάρια
(η
φαρμακευτική)

Οικογένεια

Caryophyllaceae - Καρυοφυλλίδη.

Επιστημονική
ονομασία

Saponaria officinalis L.

Κοινή ονομασία

Σαπουνόχορτο, σαπνιά, τσουένη, χαλβαδόρριζα,
καλοστρούθι, γκολαριά.

Περιγραφή

Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 70 εκατοστά. Έχει
βλαστό όρθιο. Τα φύλλα είναι αντίθετα, αυγοειδή -
λογχοειδή. Τα άνθη είναι εύσσμα. Ωχροκόκκινα ή άσπρα.

Τόπος ανάπτυξης

Αυτοφύεται σε δροσερά χέρσα μέρη και κατά μήκος
δρόμων.

Άνθηση

Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και Σεπ.

Συλλογή

Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται
σε πλήρη άνθηση. Συλλέγονται επίσης και οι ρίζες την
άνοιξη ή το φθινόπωρο, από φυτά ηλικίας τουλάχιστον 2
χρόνων.

Χρήσεις

Είναι φυτό φαρμακευτικό. Ολόκληρο το φυτό
περιέχει σαπωνίνη και χρησιμοποιείται στο
πλύσιμο των μάλλινων και μεταξωτών υφασμάτων.
Χρησιμοποιείται ακόμα και στην παρασκευή χαλβά.
Θεωρείται επίσης αντιρευματικό, αντικτερικό,
διουρητικό, καθαρτικό, εφιδρωτικό, ορεκτικό και
ευστόμαχο.

Εικόνα 57
Σέλινο

Οικογένεια	Apiaceae
Επιστημονική ονομασία	Apium graveolens-Το σέλινο ή άπιον το βαρύοσμον
Κοινή ονομασία	Σέλινο
Περιγραφή	<p>Το σέλινο είναι φυτό ποώδες με έντονη χαρακτηριστική μυρωδιά, ενώ οι σπόροι και τα φύλλα του περιέχουν ένα αιθέριο έλαιο και μεγάλη ποσότητα βιταμίνης C.</p> <p>Πολλαπλασιάζεται με σπορά σε θερμοκήπια ή ειδικά σπορεία και στη συνέχεια μεταφυτεύεται σε μικρά σακουλάκια αφού περάσουν 5-7 εβδομάδες. Όταν το ύψος των φυτορίων φτάσει τα 20 εκατοστά περίπου τότε φυτεύονται στη τελική τους θέση</p>
Τόπος ανάπτυξης	Ιούνιος- Αύγουστος
Άνθηση	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα όλο το χρόνο ενώ τα σπέρματα όταν ωριμάσουν καλά.
Συλλογή	<p>Το σέλινο είναι κατεξοχήν διουρητικό, τονωτικό του πεπτικού συστήματος, διεγείρει την έκκριση της χολής και τη λειτουργία των νεφρών. Ρίχνει τα επίπεδα του σακχάρου στο αίμα ενώ θεωρείται διεγερτικό του εγκεφάλου. Έχει έντονη αντιφλεγμονώδη δράση και ανακουφίζει αρθρίτιδες, ρευματισμούς και χιονίστρες. Χρησιμοποιούμενο στη μαγειρική ανοίγει την όρεξη και προσδίδει ευχάριστη γεύση στα ψάρια, σούπες, φρικασέ.</p>
Χρήσεις	

Εικόνα 58
Σινάπι

Οικογένεια	Brassicaceae (cruciferae) - Σταυρανθή.
Επιστημονική ονομασία	Sinapis alba L.
Κοινή ονομασία	Σινάπι το λευκό, λαψάνα, πικρίδι.
Περιγραφή	Είναι φυτό μονοετές, ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, πολύκλαδο, λίγο τριχωτό. Τα φύλλα είναι έμμισχα, με μεγάλους λοβούς. Τα άνθη είναι κίτρινα, σε βότρες.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε καλλιεργούμενα και χέρσα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει το Μάιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα σπέρματα όταν ξηραθούν καλά και πάρουν το κίτρινο χρώμα.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και εδώδιμο. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται αντιφλογιστικό, εμμετικό, αντιβρογχικό, αντιασθματικό, αντιρευματικό και καθαρτικό. Από τα σπέρματα παρασκευάζεται η μουστάρδα.

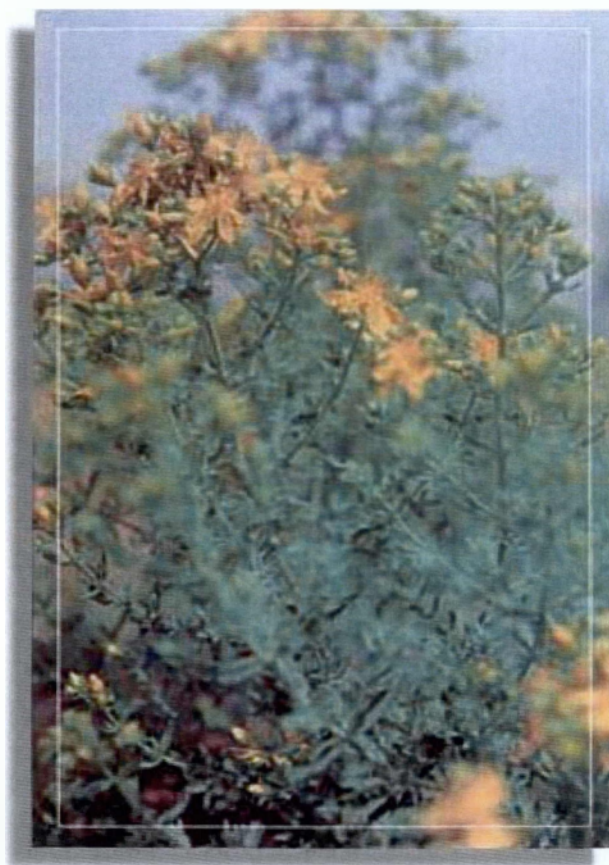
Εικόνα 59
Σκόρδο

Οικογένεια	Liliaceae
Επιστημονική ονομασία	Allium sativum
Κοινή ονομασία	Σκόρδο
Περιγραφή	Το σκόρδο είναι ποώδες φυτό με στενά μακριά φύλλα και μικρά λευκοπράσινα άνθη. Ο βολβός του φυτού αποτελείται από μικρότερους βολβούς που ονομάζονται σκελίδες και περιέχει αιθέριο έλαιο με έντονη οσμή και καυτερή γεύση.
Τόπος ανάπτυξης	Σε χωράφια
Άνθηση	Ανθίζει την άνοιξη και το καλοκαίρι.
Συλλογή	Συλλέγεται Νωπό και Ξερό
Χρήσεις	<p>Εκτός από το αιθέριο έλαιο περιέχει πάρα πολλές βιταμίνες, μεταλλικά στοιχεία, ιχνοστοιχεία και οι θεραπευτικές του ιδιότητες είναι πολλές. Καταπολεμά τα μικρόβια και τους ιούς σε όλα τα συστήματα του οργανισμού, ωφελεί σε παθήσεις του γαστρεντερικού συστήματος και λοιμώξεις του αναπνευστικού. Μειώνει το σάκχαρο στο αίμα, τη χοληστερίνη, την αρτηριακή πίεση και προφυλάσσει από τον κίνδυνο των παθήσεων της καρδιάς. Αποτελεί έξοχη αντικαρκινική τροφή λόγω των πολλών αντιοξειδωτικών ουσιών που περιέχει. Ορεκτικό βοηθά στη χώνεψη και στη δυσκοιλιότητα.</p> <p>Εξωτερικά λειτουργεί σαν αντισηπτικό και καταπραΰνει τις φλεγμονές των αρθρώσεων, τους ρευματισμούς και τις μολύνσεις. Χρησιμοποιείται ευρέως σε όλη τη μεσογειακή μαγειρική και γαστρονομία. Βοηθά στους πόνους του στομάχου, των εντέρων και μειώνει την υψηλή αρτηριακή πίεση. Είναι άριστο αντιφλεγμονώδες, καταπολεμά τους ρευματισμούς, τα αρθριτικά, τον τέτανο, τις φακίδες και τονώνει την τριχοφυΐα.</p>

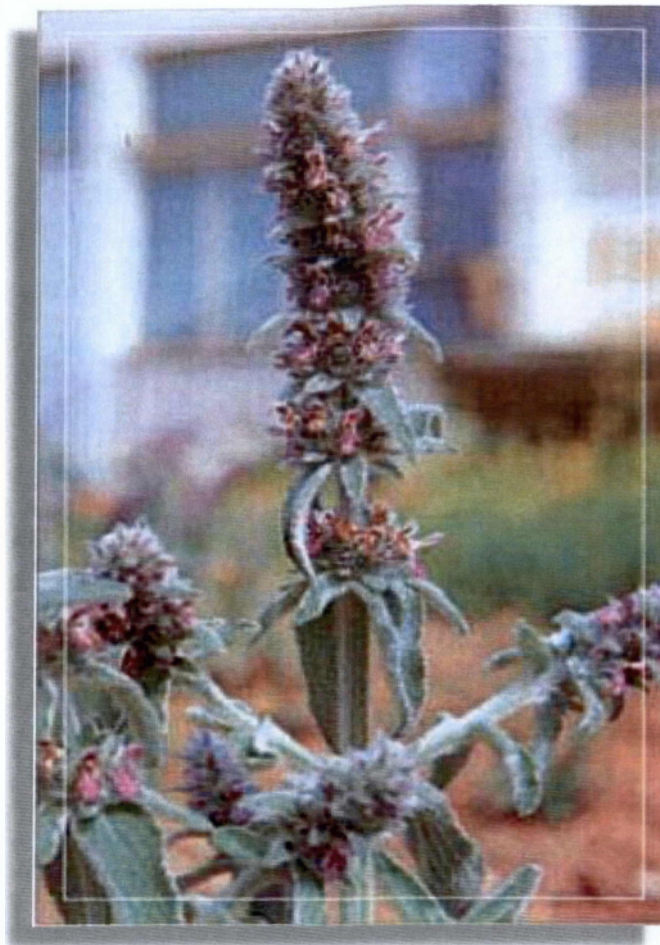
Εικόνα 60
Σπαθόχορτο

Οικογένεια	Hypericaceae - Υπερικήδη.
Επιστημονική ονομασία	Hypericum perforatum L - Υπέρικο το διάτρητο.
Κοινή ονομασία	Λειχνόχορτο, περική, χελωνόχορτο, κοφοβότανο, ψειροβότανο.
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 60 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, ισχυρό, πολύκλαδο. Τα φύλλα είναι επιφυή, μικρά, επιμήκη, αυγοειδή, με στίγματα. Τα άνθη είναι κιτρινόχρυσά σε ταξιανθίες φόβες.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα και καλλιεργημένα μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει από τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται επουλωτικό, αντιπυρετικό, διεγερτικό, αντισηπτικό, εμμηναγωγό, παυσίπονο, στυπτικό, ανθελμινθικό, αποχρεμπτικό και αντιφλογιστικό.

Εικόνα 61
Στάχυς

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Stachys germanica.
Κοινή ονομασία	Στάχυς ο γερμανικός. Είναι πολυετές φυτό, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, τετραγωνικό, πολύ χνουδωτό. Τα φύλλα είναι ασπρο-πράσινα, με βελούδινο τρίχωμα, τα κατώτερα αυγοειδή -προμήκη και τα ανώτερα λογχοειδή που στενεύουν στη βάση. Τα άνθη είναι σε πολυανθείς σπονδύλους, ρόδινα.
Περιγραφή	
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα ορεινά μέρη.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα θεωρείται αντιπυρετικό και εφιδρωτικό.

Εικόνα 62
Τίλιο

Οικογένεια
Επιστημονική
ονομασία
Κοινή ονομασία

Tiliaceae - Τιλιίδη.

Tilia cordata Mill. - Τίλιο το καρδιόφυλλο.

Περιγραφή

Φιλύρα, φιλούρα, φλαμουριά, σφεντάμι.

Είναι δένδρο, φυλλοβόλο, ύψους μέχρι 25 μέτρα. Έχει κορμό με κλαδίσκους γυμνούς, πρασινο-καστανούς. Τα φύλλα του είναι εναλλασσόμενα, καρδιοειδή, με την άνω επιφάνεια λεία, βαθυπράσινη και την κάτω σταχτοπράσινη. Τα άνθη είναι κιτρινόασπρα.

Τόπος ανάπτυξης
Άνθηση

Αυτοφύεται σε δάση, κοντά σε υγρά μέρη.

Ανθίζει τους μήνες Ιούνιο - Ιούλιο.

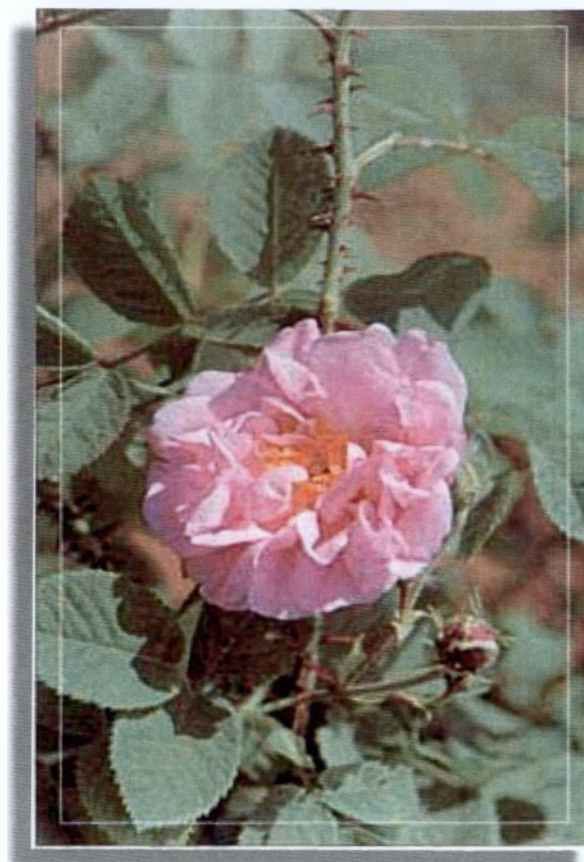
Συλλογή

Συλλέγονται τα άνθη μαζί ή χωρίς τα παράνθια φύλλα σε πλήρη άνθηση.

Χρήσεις

Είναι αρωματικό - φαρμακευτικό. Τα άνθη θεωρούνται ευστόμαχα, αντιβηχικά, μαλακτικά, σπασμολυτικά, διουρητικά, αντικαταρροϊκά, αποχρεμπτικά, αντιπαχυντικά και εφιδρωτικά.

Εικόνα 63
Τριανταφυλλιά
(η δαμασκήνη)

Οικογένεια	Rosaceae - Ροδώδη.
Επιστημονική ονομασία	Rosa damascena Mill.
Κοινή ονομασία	Τριανταφυλλιά η βουλγαρική. Τριανταφυλλιά η μαγιάτικη
Περιγραφή	Είναι φυλλοβόλος θάμνος, ύψους μέχρι 150 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, πολύκλαδο με πυκνά αγκάθια. Τα φύλλα είναι σύνθετα, από 5-7 φυλλόρια, προμήκη - αυγοειδή. Τα άνθη έχουν τριάντα πέταλα, ευοσμήτατα, χρώματος ροζ - ροδοκόκκινου.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται στην ορεινή περιοχή του Νομού Ροδόπης και σε άλλα μέρη της Ελλάδας.
Άνθηση	Ανθίζει στο διάστημα Απριλίου - Μαΐου.
Συλλογή	Συλλέγονται τα τριαντάφυλλα, λίγο πριν ανοίξουν, τις πρωινές ώρες.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Από το τριαντάφυλλο λαμβάνεται το ροδέλαιο και το ροδόσταγμα (ροδόνερο) που χρησιμοποιούνται στην αρωματοποιία. Από τα ροδοπέταλα παρασκευάζεται γλυκό του κουταλιού (ροδοζάχαρη) που θεωρείται ότι έχει καθαρτικές ιδιότητες.

Εικόνα 64
Τριφύλλι

Οικογένεια	Leguminosae
Επιστημονική ονομασία	Trifolium
Κοινή ονομασία	Τριφύλλι
Περιγραφή	Πρόκειται για το κοινό τριφύλλι. Τα φύλλα του αποτελούνται από τρία μικρότερα φυλλαράκια.
Τόπος ανάπτυξης	Φύεται στα λιβάδια μόνο του και καλλιεργείται.
Άνθηση	Απρίλιο-Οκτώβριο, Τα άνθη που είναι ροζ-λευκά.
Συλλογή	Συλλέγουμε τα άνθη και το υπέργειο τμήμα.
Χρήσεις	Παρασκευάζουμε αφέψημα, έγχυμα, αλοιφές, βάμμα αλλά και σιρόπι από το φυτό και τα άνθη του. Θεωρείται τονωτικό, δυναμωτικό, αντιοξειδωτικό, αντιφλεγμονώδες, σπασμολυτικό και παυσίπονο για πόνους του πεπτικού καθώς και διουρητικό. Ωφελεί στην αρτηριοσκλήρυνση και υψηλή χοληστερόλη, είναι εξαιρετικό καθαρυστικό του αίματος και μειώνει τα υψηλά επίπεδα σακχάρου. Χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις κρυολογήματος με βήχα, άσθμα ή βρογχίτιδα και ερεθισμένο λαιμό από αμυγδαλίτιδα ή φαρυγγίτιδα. Καταπραΐνει το νευρικό σύστημα, νευραλγίες, ζαλάδες και νευρική υπέρταση. Εξωτερικά ανακουφίζει από δερματικά προβλήματα όπως εκζέματα, ερεθισμούς, εγκαύματα, ρευματικούς ή αρθρικούς πόνους ενώ κάνει πολύ καλό σε επιφυκίτιδα και ερεθισμένα βλέφαρα

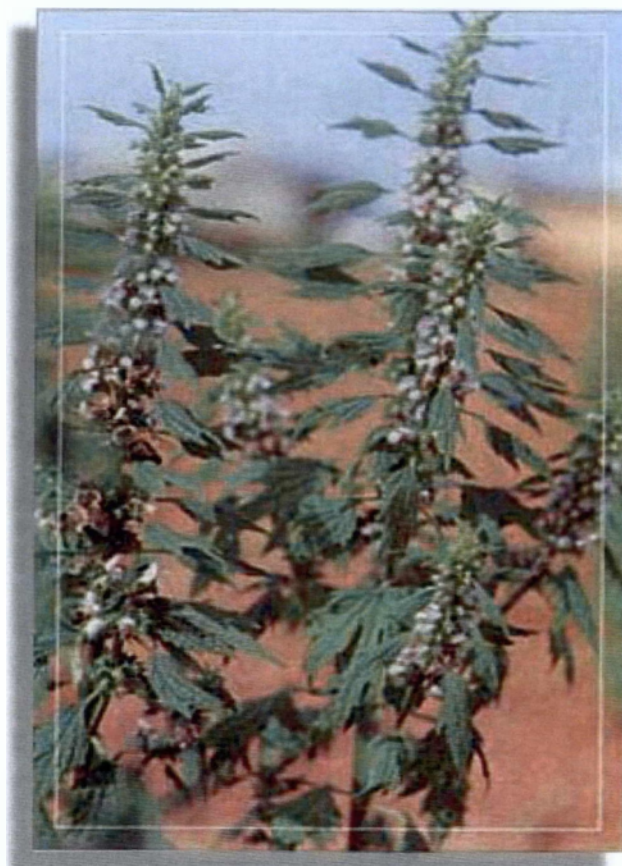

Εικόνα 65
Τσάι

Οικογένεια	Lamiaceae
Επιστημονική ονομασία	Τσάι του βουνού ή σιδηρίτις
Κοινή ονομασία	Τσάι του βουνού ή σιδηρίτις
Περιγραφή	Είναι ποώδες, θαμνώδες φυτό με λεπτά στρογγυλά κλαδιά, χνουδωτά φύλλα και αναδίδει μία υπέροχη αρωματική μυρωδιά.
Τόπος ανάπτυξης	Φύεται μόνο του σε ορεινά και απόκρημνα μέρη, ανάλογα δε με το μέρος στο οποίο φύεται, παίρνει και το όνομα όπως τσάι του Ολύμπου, του Ταϋγέτου, Παρνασσού κ.λπ.
Άνθηση	Ιούλιος-Αύγουστος.
Συλλογή	Όλα τα τμήματα του φυτού είναι χρήσιμα εκτός από τις ρίζες του και συλλέγονται κατά την ανθοφορία προς το τέλος του καλοκαιριού
Χρήσεις	Το τσάι του βουνού ή σιδηρίτις λέγεται ότι πήρε το όνομά του από την ικανότητά του να θεραπεύει πληγές από σιδερένια αντικείμενα η από τα δόντια του άνθους του που μοιάζουν με αιχμή λόγχης. Το αφέψημά του βοηθά στην πέψη, στην αντιμετώπιση των κρυολογημάτων και παθήσεων του αναπνευστικού συστήματος. Βοηθά στην κατάπολέμηση του βήχα ειδικά αν προσθέσουμε κανέλα και μέλι. Είναι θερμαντικό, τονωτικό, αποτοξινωτικό, διουρητικό και χρησιμοποιείται πολύ ενάντια στη διάρροια. Επειδή δεν περιέχει καφεΐνη όπως το κινέζικο τσάι, μπορεί να καταναλωθεί σε αρκετή ποσότητα άφοβα.

Εικόνα 66
Τσουκνίδα

Οικογένεια	Lamiaceae - Χειλανθή.
Επιστημονική ονομασία	Leonopus cardiaca L - Λεόνουρος ο καρδιακός.
Κοινή ονομασία	Αγριοτσουκνίδα
Περιγραφή	Είναι φυτό πολυετές, ύψους μέχρι 100 εκατοστά. Ο βλαστός είναι όρθιος, ισχυρός, τετραγωνικός, πολύκλαδος, χνουδωτός. Τα φύλλα είναι έλλαβα, τα ανώτερα λογχοειδή και το κατώτερα αυγοειδή, με μεγάλο μίσχο, τριχωτά, σκουροπράσινα. Τα άνθη βρίσκονται σε μασχालιαίους σπονδύλους και είναι χρώματος ασπροκόκκινου.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα εδάφη και σε απορρίμματα.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται τονωτικό, εμμηναγωγό, καρδιοτονωτικό, ανθελμινθικό, αποχρεμπτικό, αντιδιαρροϊκό και αντισπασμωδικό. Εκχύλισμα από τσουκνίδα διεγείρει το αμυντικό σύστημα των φυτών στις ασθένειες.

Εικόνα 67
Υοσκύαμος

Οικογένεια	Solanaceae - Σολανίδη.
Επιστημονική ονομασία	Hyoscyamus niger L - Υοσκύαμος ο μέλας.
Κοινή ονομασία	Γέροντας, γερούλι, γιατρός, γλιτζιάς, γλυκύαμος, δισκύαμος, στρουμπάρα, μπελεlés, λουλουδι της αλεπούς.
Περιγραφή	Είναι φυτό μονοετές ή διετές, ύψους μέχρι 80 εκατοστά. Έχει βλαστό όρθιο, απλό ή διακλαδισμένο. Τα φύλλα είναι αυγοειδή ή προμήκη, κολπωτά, έμμισχα τα κάτω και πειίβλαστα τα άνω. Τα άνθη είναι ωχροάσπρα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα μέρη, κοντά σε δρόμους και σε απορρίμματα.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Ιούνιο και διαρκεί μέχρι και τον Αύγουστο.
Συλλογή	Συλλέγεται το υπέργειο τμήμα, όταν το φυτό είναι σε πλήρη άνθηση. Συλλέγονται και οι καρποί.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και δηλητηριώδες. Το υπέργειο τμήμα και τα σπέρματα περιέχουν υοσκιαμίνη και σε μικρότερη ποσότητα υοσκίνη και ατροπίνη που είναι ουσίες αλκαλοειδείς και έχουν ναρκωτικές, μυδριατικές, καταπραΰντικές και αντισπασμωδικές ιδιότητες.

Εικόνα 68
Φασκόμηλο

Οικογένεια

Lamiaceae

Επιστημονική
ονομασία

Salvia officinalis-ελελίφασκος ή αλιφασκιά ή σαλβία η
φαρμακευτική

Κοινή ονομασία

Σάλβια η φαρμακευτική ή αλλιώς φασκομηλιά ή αλιφασκιά
Φασκόμηλο

Περιγραφή

Είναι θαμνώδες φυτό με πολλά κλαδιά, στενόμακρα
γκριζοπράσινα φύλλα και ανοιχτόχρωμα βιολετιά ανθάρια
που σχηματίζουν στάχυ.

Τόπος ανάπτυξης

Φυτρώνει σε άγρια εδάφη και καλλιεργείται στις αυλές.

Άνθηση

Ανθίζει στο τέλος της άνοιξης

Συλλογή

Στο τέλος της άνοιξης βγαίνουν τα λουλούδια με χρώμα πολύ
ανοιχτό βιολετί.

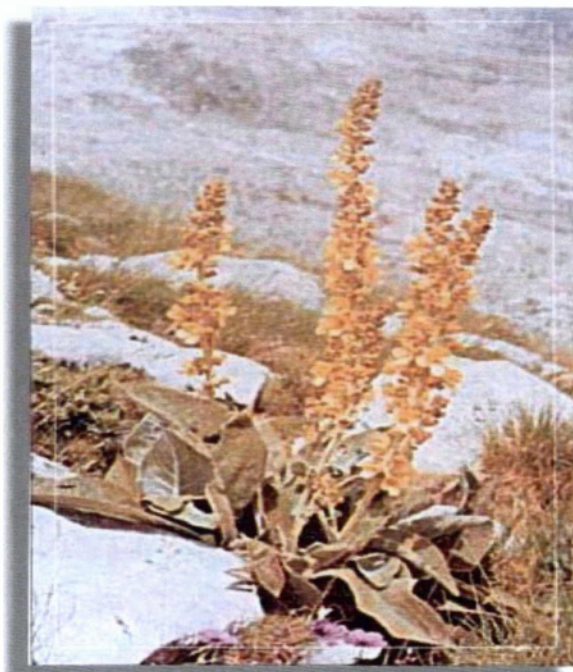
Χρήσεις

Λόγω των θεραπευτικών ιδιοτήτων από το λατινικό ρήμα *salvere* που ερμηνεύοντας σημαίνει σώζω, γιατρεύω. Ολόκληρο το φυτό αναδίδει μια πολύ όμορφη χαρακτηριστική μυρωδιά λόγω του αιθέριου ελαίου που περιέχει.

Το φασκόμηλο είναι εξαιρετο τονωτικό, καταπολεμά την
κούραση, βοηθά άτομα που βρίσκονται σε ανάρρωση και
διευκολύνει την πέψη. Συνιστάται σε άτομα που
υποφέρουν από υψηλή εφίδρωση και είναι διουρητικό.
Αποτελεί ιδανικό ρόφημα για διαβητικούς. Είναι
αντισηπτικό και αντιβακτηριδιακό, καταστέλλει τον έντονο
βήχα και είναι κατάλληλο για άτομα που πάσχουν από
παθήσεις και λοιμώξεις του αναπνευστικού συστήματος.
Εξωτερικά χρησιμοποιείται για τσιμπήματα εντόμων,
μικρές πληγές και εγκαύματα ελαφριάς μορφής. Συνιστάται
για την ακμή και την τριχόπτωση. Χρησιμοποιείται επίσης
στη μαγειρική.

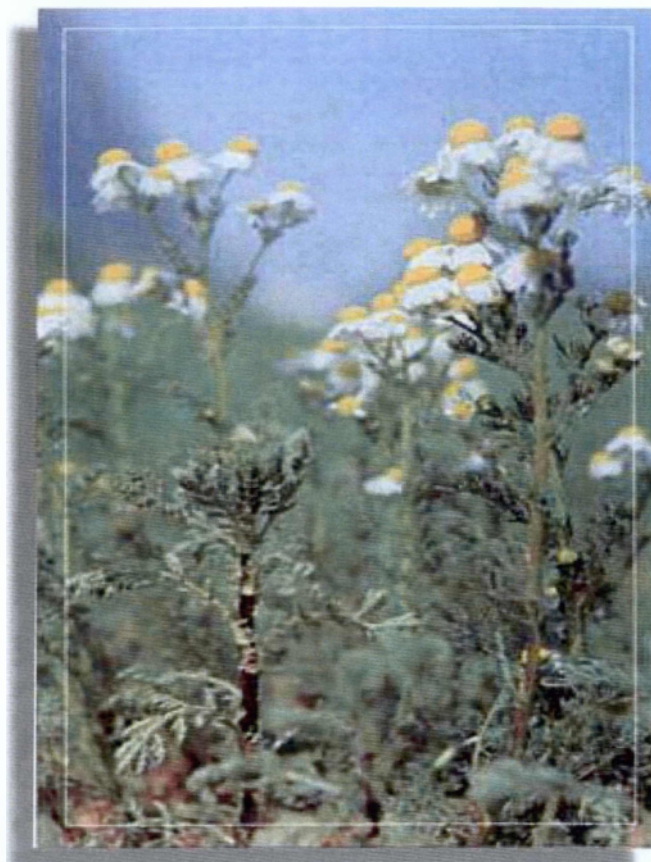

Εικόνα 69
Φλώμος

Οικογένεια	Scrofulaceae - Σκροφουλαριίδη.
Επιστημονική ονομασία	Verbascum thapsus.
Κοινή ονομασία	Φλωμόχορτο, Καλάνθρωπος, Γλώσσα. Σπλόνος, Λαμπάδα του Αϊ Γιάννη.
Περιγραφή	Είναι φυτό μονοετές ή διετές, ύψους μέχρι 200 εκατοστά. Τα φύλλα του είναι αντίθετα, εναλλάσσοντα και οδοντωτά. Τα άνθη είναι συνήθως κιτρινωπά προς την κορυφή ή μασχαλιαία, δίκλινα μόνοικα. μέσα σε ανθοδόχη, που λέγεται "κυάθιο", που περιέχει τα δυο γένη (αρσενικά και θηλυκά) που δίνουν την εντύπωση του ερμαφρόδιτου άνθους.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται ανάμεσα σε βράχους, στις άκρες δρόμων και σε ερείπια παλιών σπιτιών.
Άνθηση	Ανθίζει όλο το καλοκαίρι.
Συλλογή	Συλλέγονται τα φύλλα και τα άνθη, όταν το φυτό βρίσκεται σε πλήρη άνθηση.
Χρήσεις	Είναι φυτό φαρμακευτικό και τα άνθη του περιέχουν λιπαρές ουσίες, σάκχαρα, οξικό κάλιο, ελαϊκό οξύ, μηλικό οξύ, φωσφορικό οξύ, ασβέστιο, κίτρινη χρωστική ουσία, ρητινώδη ύλη, κίτρινο πηκτικό λάδι και μεταλλικά άλατα. Το υπέργειο τμήμα του θεωρείται ότι έχει καταπραϋντικές, μαλακτικές και αντισπασμωδικές ιδιότητες και συνιστάται για τις πνευμονικές παθήσεις, του βήχα. της αιμόπτυσης, των γαστρεντερικών διαταραχών, για πέτρες των νεφρών, κωλικούς νεφρών, τις αρθρίτιδες και τις παθήσεις του ουροποιητικού συστήματος.

Εικόνα 70
Χαμομήλι

Οικογένεια	Asteraceae (compositae) - Σύνθετα.
Επιστημονική ονομασία	Matricaria chamomilla L -Ματρικάρια το χαμόμηλο.
Κοινή ονομασία	Χαμομήλι.
Περιγραφή	Είναι φυτό μονοετές, ύψους μέχρι 35 εκατοστά. Έχει βλαστό λείο, πολύκλαδο, όρθιο. Τα φύλλα δις ή τρις φτεροσχιδή. Τα άνθη είναι σε ακραία κεφάλια, ασπροκίτρινα.
Τόπος ανάπτυξης	Αυτοφύεται σε χέρσα και καλλιεργημένα μέρη σε όλο τον Νομό.
Άνθηση	Η άνθηση αρχίζει τον Απρίλιο και διαρκεί μέχρι και τον Ιούνιο.
Συλλογή	Συλλέγονται τα άνθη, όταν ανοίξουν καλά.
Χρήσεις	Είναι φυτό αρωματικό - φαρμακευτικό. Από τα άνθη του παρασκευάζεται ένα από τα καλύτερα ευστόμαχα αφεψήματα. Τα άνθη επίσης θεωρούνται αντιπυρετικά, ευκοίλια, χολαγωγά, σιελογόνα, εμμηναγωγα, σπασμολυτικά, αντιαλλεργικά, επουλωτικά, καταπραΰντικά των νεύρων, αεραγωγά, ανθιλιμνθικά και ορεκτικά.

3.2. Αρωματικά φυτά συσκευασμένα.

Εικόνα 71 (Σελίδα 1 από 2)

ΑΓΡΙΑΔΑ

ΑΧΙΛΛΕΑ

ΔΑΦΝΟΦΥΛΛΑ

ΔΕΝΤΡΟΛΙΒΑΝΟ

ΚΑΛΕΝΤΟΥΛΑ

ΛΕΒΑΝΤΑ

ΜΑΡΑΘΟΣ

ΜΕΝΤΑ

**ΡΙΓΑΝΗ ΤΡΙΜΜΕΝΗ
ΠΙΕΡΙΩΝ**

**ΡΙΓΑΝΗ ΠΙΕΡΙΩΝ
ΣΕ ΜΑΤΣΑΚΙ**

**ΣΠΑΘΟΧΟΡΤΟ
(ΒΑΛΣΑΜΟΧΟΡΤΟ)**

**ΤΣΑΙ ΒΟΥΝΟΥ
ΚΟΜΜΕΝΟ**

**ΤΣΑΙ ΒΟΥΝΟΥ
ΣΥΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟ**

ΤΣΟΥΚΝΙΔΑ

ΦΑΣΚΟΜΗΛΟ

**ΦΛΑΜΟΥΡΙ
ΑΝΘΟΣ (ΤΙΛΙΟ)**

**ΦΛΑΜΟΥΡΙ
ΦΥΛΛΟ (ΤΙΛΙΟ)**

ΧΑΜΟΜΗΛΙ

Πίνακας 3.1. Τιροκατάλογος που περιλαμβάνει συσκευασμένα αρωματικά φυτά και βότανα που μπορείτε να προμηθευτείτε από την Valentine flora creations.

Α/Α	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ σε ΓΡΑΜΜΑΡΙΑ	ΤΙΜΗ σε ΕΥΡΩ
1	ΑΓΡΙΑΔΑ	90	2,00
2	ΑΧΙΛΛΕΑ	30	2,50
3	ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ	50	2,00
4	ΔΑΦΝΟΦΥΛΛΑ	15	2,00
5	ΔΕΝΤΡΟΛΙΒΑΝΟ	100	3,00
6	ΔΥΟΣΜΟΣ	50	2,00
7	ΕΥΚΑΛΥΠΤΟΣ	60	2,00
8	ΖΑΜΠΟΥΚΟΣ ή ΣΑΜΠΟΥΚΟΣ	30	2,50
9	ΘΥΜΑΡΙ ΠΗΛΙΟΥ	50	2,00
10	ΘΥΜΑΡΙ ΠΙΕΡΙΩΝ	30	2,00
11	ΙΠΠΟΥΡΙΔΑ (ΕΚΟΥΪΖΕΤΟ)	80	3,00
12	ΚΑΛΕΝΤΟΥΛΑ	80	4,00
13	ΚΟΡΙΑΝΔΡΟΣ ΤΡΙΜΜΕΝΟΣ	100	2,00
14	ΚΟΡΙΑΝΔΡΟΣ ΣΠΥΡΙ	50	1,50
15	ΚΥΠΑΡΙΣΣΑΚΙ	60	5,00
16	ΛΕΒΑΝΤΑ	60	3,00
17	ΛΑΒΑΝΤΑ ΠΟΥΓΓΙ	50	3,00
18	ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΑ	40	2,50
19	ΜΑΡΑΘΟΣ	60	3,00
20	ΜΕΛΙΣΣΟΧΟΡΤΟ	50	2,50
21	ΜΕΝΤΑ	60	2,50
22	ΜΟΛΟΧΑ	50	2,50
23	ΡΙΓΑΝΗ ΤΡΙΜΜΕΝΗ ΠΙΕΡΙΩΝ	60	2,50
24	ΡΙΓΑΝΗ ΠΙΕΡΙΩΝ ΣΕ ΜΑΤΣΑΚΙ	80	2,50
25	ΣΠΑΘΟΧΟΡΤΟ	50	2,50
26	ΤΑΡΑΞΑΚΟ	50	2,50
27	ΤΖΕΡΝΙΚΟΒΟΤΑΝΟ	80	4,00
28	ΤΣΑΙ ΒΟΥΝΟΥ ΚΟΜΜΕΝΟ	60	2,50
29	ΤΣΑΙ ΒΟΥΝΟΥ ΣΥΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟ	80	4,00
30	ΤΣΟΥΚΝΙΔΑ	50	2,50
31	ΥΣΣΩΠΟΣ Ή ΛΑΓΟΚΟΙΜΗΘΙΑ	30	2,50
32	ΦΑΣΚΟΜΗΛΟ	50	2,50
33	ΦΛΑΜΟΥΡΙ ΑΝΘΟΣ (ΤΙΛΙΟ)	50	2,50
34	ΦΛΑΜΟΥΡΙ ΦΥΛΛΟ (ΤΙΛΙΟ)	40	2,50
35	ΦΛΙΣΚΟΥΝΙ	50	2,50
36	ΧΑΜΟΜΗΛΙ	50	2,50

4.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Συμπεράσματα:

«Επείγει λοιπόν η εφαρμογή ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης, με σοβαρή και συντονισμένη προσπάθεια», αυτό προκύπτει από όλα τα διαθέσιμα στοιχεία και ειδικότερα από τις αποφάσεις που ελήφθησαν πρόσφατα από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, για τη στήριξη του κλάδου και την προώθηση μιας δυναμικής εναλλακτικής καλλιέργειας των Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών στην Ελλάδα.

Τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια πολύ καλή διέξοδο για τους Έλληνες αγρότες. Η χώρα μας είναι βέβαιο ότι διαθέτει σοβαρό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων ανταγωνιστικών χωρών, και μπορεί να παράγει σε σημαντικές ποσότητες προϊόντα αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών αρίστης ποιότητας για κάλυψη των αναγκών της εσωτερικής αγοράς αλλά και προπάντων για διείσδυση σε απαιτητικές αγορές του εξωτερικού.

Παρά το γεγονός ότι τα φυτά αυτά θα μπορούσαν πιθανότατα να προσφέρουν την καλλίτερη εναλλακτική λύση για τη βελτίωση του εισοδήματος των αγροτών, σε πρόσφατο Συνέδριο 3-5-06, διαπιστώθηκε ότι η χώρα μας δεν είναι έτοιμη για κάτι τέτοιο αφού σήμερα δεν υπάρχει η απαραίτητη υποδομή για την επέκταση της καλλιέργειάς τους.

Δεν έχει γίνει διερεύνηση των ειδών που ζητούνται από την αγορά και θα άξιζε να καλλιεργηθούν, δεν υπάρχει διαθέσιμο κατάλληλο πολλαπλασιαστικό υλικό, δεν υπάρχει επαρκής υποδομή για μεταποίηση και εμπορία, ενώ είναι αμφίβολο αν υπάρχει και η απαιτούμενη τεχνογνωσία.

Η πρόταση του Συνεδρίου να εφαρμοσθεί επείγοντως ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την ανάπτυξη και προώθηση του σημαντικού αυτού κλάδου (σχετικές μελέτες και προτάσεις πιθανότατα υπάρχουν ήδη) και να δημιουργηθεί το ταχύτερο δυνατό η απαιτούμενη υποδομή, χρειάζεται σοβαρή

και συντονισμένη προσπάθεια, όχι αποσπασματικές ενέργειες όπως στο παρελθόν.

Η καλλιέργεια των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών θα πρέπει να συνδυασθεί με τη δημιουργία μικρών μεταποιητικών μονάδων σε χωριά που θα ασχολούνται με την πρωτογενή μεταποίηση και θα συνεργάζονται με μεγαλύτερες καθετοποιημένες μονάδες. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθούν πρόσθετες θέσεις εργασίας που θα συμβάλουν στη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού σε αγροτικές, νησιωτικές και μειονεκτικές περιοχές.

4.1.1. Προτεινόμενες υποστηρικτικές δράσεις:

1. Προσδιορισμός, καταγραφή Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών (ΑΦΦ)

2. Αναλύσεις, αποτύπωση σύνθεσης αιθερίων ελαίων, σύστασης αρωματικών χαρακτηριστικών ξηράς δρόγης κ.λπ. των ΑΦΦ.

3. Συγκριτική αξιολόγηση ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών των ΑΦΦ με ομοειδή προϊόντα άλλων χωρών σε επίπεδο ανταγωνιστικότητας της αγοράς.

4. Οικονομοτεχνική ανάλυση προσδιορισμού δυνατοτήτων διεξόδου (βάσει των ποιοτικών χαρακτηριστικών) στις διεθνείς αγορές

5. Εγκατάσταση πειραματικών – πιλοτικών αγρών .

6. Προσδιορισμός και αποτύπωση αυτοφυούς γενετικού υλικού.

7. Ίδρυση Ινστιτούτου ΑΦΦ για την ουσιαστική στήριξη του κλάδου στην παραγωγή και διάχυση τεχνογνωσίας, τη δημιουργία βελτιωμένων γονοτύπων ΑΦΦ από επιλογές αυτοφυών ειδών, στην έρευνα για την ανάπτυξη και την εφαρμογή νέων τεχνολογιών, στην τυποποίηση και τον έλεγχο ποιότητας των προϊόντων κ.λπ.

4.1.2. Ενέργειες για την Προώθηση της καλλιέργειας αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

Εντατικοποίηση των προσπαθειών προς την ΕΕ, για την αλλαγή του σχετικού κανονισμού, έτσι ώστε να πραγματοποιείται ενεργοποίηση δικαιωμάτων σε καλλιεργηθείσες εκτάσεις αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, που αποφασίστηκε, κατά την δεύτερη σύσκεψη (η πρώτη είχε γίνει στις 3/5/2006) που πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, με θέμα την ανάπτυξη του τομέα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα, υπό την προεδρεία του τότε Υφυπουργού Αλέξανδρου Κοντού.

Συγκεκριμένα για τη στήριξη του κλάδου και την προώθηση μιας δυναμικής καλλιέργειας των ΑΦΦ θα πρέπει να εφαρμοστούν απαραίτητα οι αποφάσεις της σύσκεψης, που πραγματοποιήθηκε στις 25-3-06 υπό την αιγίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Η άμεση έναρξη της καλλιέργειας αρωματικών φυτών σε πολλές περιοχές της χώρας με εφαρμογή της συμβολαιακής γεωργίας, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η απορρόφηση των προϊόντων.
- Η σύνταξη, από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, φακέλων για τα αρωματικά φυτά, προκειμένου να διασφαλιστεί και να προβληθεί η ποιοτική τους ταυτότητα.
- Η άμεση έναρξη από το ΕΘΙΑΓΕ της εκπαίδευσης των παραγωγών που θα ασχοληθούν με τις εν λόγω καλλιέργειες και των γεωπόνων που θα τις επιβλέπουν.
- Η ενίσχυση κατά προτεραιότητα επενδυτικών σχεδίων που αφορούν μονάδες μεταποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στη χώρα

- Η εντατικοποίηση των προσπάθειών προς την ΕΕ για αλλαγή του σχετικού κανονισμού, έτσι ώστε να πραγματοποιείται ενεργοποίηση δικαιωμάτων σε καλλιεργηθείσες εκτάσεις αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

Μόνο έτσι χωρίς πισωγυρίσματα, με την άμεση εφαρμογή ενός δραστικού σχεδίου με σοβαρή και συντονισμένη προσπάθεια για την υλοποίηση των αποφάσεων που ελήφθησαν θα έχουμε αποτελέσματα , προκειμένου να προλάβουμε να εφαρμόσουμε την απαιτούμενη στρατηγική μας για την στήριξη και ενίσχυση των αρωματικών φυτών της τρέχουσας καλλιεργητικής περιόδου. Οι παραπάνω σημαντικές αποφάσεις, τόσο για την απορρόφηση της παραγωγής όσο και για την διασφάλιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων καλλιεργειών, πιστεύω ότι θα αναδείξουν τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά σε μια δυναμική εναλλακτική καλλιέργεια. Με τις πρωτοβουλίες αυτές και το συντονισμό όλων των προσπαθειών των αρμόδιων φορέων και παράλληλα την τήρηση σταθερής στρατηγικής, εκτιμώ ότι, θα αυξηθούν οι καλλιέργειες των ΑΦΦ και κατ'επέκταση οι παραγωγικές δυνατότητες και τα οφέλη των Ελλήνων αγροτών».

5.1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

Στην εργασία μου αυτή αναφέρθηκα, με αρκετή λεπτομέρεια, σε στοιχεία και πληροφορίες, για την καλλιέργεια και χρησιμότητα των σημαντικότερων ΑΦΦ στην Ελλάδα, τις οποίες συγκέντρωσα με μεγάλη προσπάθεια και βοήθεια από τους επιβλέποντες καθηγητές μου, από τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης σε Νομαρχιακό επίπεδο, από Γεωπόνους, από σχετικά βιβλία, περιοδικά και πληροφορίες από τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης και το διαδίκτυο.

Ειδικότερα σε συντομία η εργασία μου αναφέρεται αρχικά σε ορισμένα γενικά θέματα, όπως στην ιστορική ανασκόπηση, τις προσδοκίες, και τις επενδυτικές δυνατότητες για την ανάπτυξη του τομέα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια στο δεύτερο κεφάλαιο παρέχονται πληροφορίες σχετικές με τις καλλιεργητικές φροντίδες, του πολλαπλασιασμού, της φύτευσης, της άρδευσης, της συλλογής, της ξήρανσης, της διατήρησης και συσκευασίας, την προστασία της χλωρίδας, τα αιθέρια έλαια και τις Προοπτικές και δυνατότητες εφαρμογής της βιολογικής γεωργίας στα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρθηκα στα κυριότερα είδη αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών με πληροφορίες για το κάθε ένα σχετικά με το όνομά τους, στην οικογένεια που ανήκουν, τη μορφολογία τους, την καλλιέργειά τους, τις ιδιότητες και τη χρησιμότητά τους.

Στο τελευταίο μέρος αναφέρθηκα σε ορισμένα συμπεράσματα και προτεινόμενες υποστηρικτικές δράσεις για την καλλιέργεια και την προώθηση των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, καθώς και στη βιβλιογραφία που ανέτρεξα για τη συλλογή όλων των στοιχείων.

6.1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. ΑΡΧΟΝΤΗΣ, Ν.Γ (2004). Αρωματικά Φυτά μεγάλων προσδοκιών. [http // www.agronews.gr/](http://www.agronews.gr/)
2. ΔΙΚΤΥΟ ΔΙΑΤΟΠΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΚΙΛΚΙΣ, ΗΜΑΘΙΑΣ, ΣΕΡΡΩΝ. Ημερίδα Κιλκίς (2004). Αρωματικά και Φαρμακευτικά, προοπτικές ανάπτυξης ενός τομέα με άρωμα ανάπτυξης.
3. ΕΡΕΛΙΑΔΗΣ, Α.Δ. (2005). Αυτοφυή Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά. Εκδόσεις του Γεωπόνου Απόστολου Δ. Ερελιάδη.
4. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Α.Γ. (2002). Οδηγίες συγγραφής και παρουσίασης Επισημονικών εργασιών. ΤΕΙ Καλαμάτας.
5. ΚΟΥΤΣΟΣ, Θ.Β. (2006). Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά, βοτανική ταξινόμηση, οικολογία, καλλιεργητικές οδηγίες, χρήσεις. Εκδόσεις Πρωτοπορία Αθήνα.
6. ΜΑΡΤΙΔΟΥ, Μ.Δ. (2005). Μαζική συγκέντρωση αγροτών στην ενημέρωση για νέες καλλιέργειες. <http://www.xronos.gr>.
7. ΣΑΡΛΗΣ, Π.Γ (1999). Συστηματική Βοτανική. Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα.
8. ΣΚΡΟΥΜΠΗΣ, Β.Γ. (2004). Αρωματικά, Φαρμακευτικά και Μελισσοτροφικά Φυτά της Ελλάδος. Εκδόσεις Αγρότυπος ΑΕ , Αθήνα.
9. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ, ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ, (2006). Ανάπτυξη του τομέα των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών στην Ελλάδα. [http // www. bioport.gr](http://www.bioport.gr)
10. http://www.agrotypos.gr/news/news_Show.asp?AA=9502.
11. <http://alex.eled.duth.gr/Rodopi/nature/flowers/text/prologos.html>
12. <http://www.diavlos.gr/samos/herbs/istoriagr.html>
13. <http://www.minagric.gr/greek/data/omilia210403.doc>
14. http://kynigos.net.gr/bees/fyta/mel_fyta.php
15. <http://dim-ag-parask.thess.sch.gr/downloads/votana.doc>
16. <http://www.bisbikis.gr/index.files/Page473.htm>
17. http://www.gardensandplants.com/gr/plant_finder.asp
18. <http://www.winefest-dafnes.gr/botana.htm>
19. <http://www.webstudent.gr/>
20. <http://www.lib.teikal.gr/>

7.1. ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

1. ΑΦΦ= Αρωματικά Φαρμακευτικά Φυτά.
2. ΔΑΑ= Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης.
3. Ε.Ε= Ευρωπαϊκή Ένωση.
4. ΕΓΤΠΕ= Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού Εγγυήσεων.
5. ΕΘΙΑΓΕ= Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας.
6. ΕΠΑΑ= Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης.
7. ΙΟΒΕ= Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.
8. ΚΑΝ= Κανονισμός
9. ΚΑΠ= Κοινοτική Αγροτική Πολιτική.
10. ΚΟΓΠ= Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.
11. ΚΠΣ= Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.
12. ΚΥΑ= Κοινή Υπουργική Απόφαση.
13. ΟΕΛΓΑ= Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων.
14. ΟΠΕΓΕΠ= Οργανισμός Πιστοποίησης Επίβλεψης
Γεωργικών Προϊόντων.
15. ΟΠΕΚΕ= Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων
Προσανατολισμού και Εγγυήσεων.
16. ΟΣΔΕ= Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου.
17. ΠΑΣΕΓΕΣ= Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών
Συνεταιρισμών.
18. ΠΓΕ= Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη.
19. ΠΟΠ= Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης.
20. ΣΒΒΕ= Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος.
21. ΣΠΓ= Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών.
22. ΥΑ= Υπουργική Απόφαση
23. ΦΕΚ= Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως.